№ 60 A

32־טער יאָרגאנג

פרייז 30 גראשען

HAJNT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałt

היינט

ליכט־ציטער: 5 מיט 20 מינוט.

10 Marzec

זוּאַרשא, פרייטאג ד' תשא י"ם אדר התרצ"ם, 10 מערץ 1939

אבאָנאַמענטס־פריין פאר א חודש:
פוילן 4.50 זל.; פֿראַנקרייך 40 פר.; בעלגיען 35 פֿראַנק; רייפשלאנד 3.50 מארק; טשעכאָ־סלאָוואקיי 40 קרוינען; רומעניען, אונגארן 6 זל. פלאָץ שרעקט לענדער — 7 זל.

אבאָנאַמענט־פריין (פאר 1 טי־מעצער חודש)

	זל. זק.
נאָך'ן מעקס	0.60
פאר'ן מעקס	0.80
אין מעקס	1.00
נרשאָלצ־עס פאר מעקס	0.80
נעקרשלאָגען פאר'ן מעקס	
ביז 60 מילים, שורות	0.40
חעבער פון דער נרויס	0.50
קלייַנע פעטים פֿ וואָרט	0.15
פֿרבייפס־פֿע־פֿי־מי־זונג ביז 20 וואָרטער	1
ליוות זיכען אין פֿעדינגען	1
(די זיים חאלט 6 שפאלטען)	

פאר'ן אינחאַלט אין פֿע־פֿין פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פֿע־פֿאַנטוואָרטליך.
די קאָנטאָר איז אָפֿען פון 9 פֿרי ביז 10 אָוונט.

אדרעס: וואַרשא קראָכמאַלנא 8.

טעלעפֿאָן קאָרמעליצקא 12 פֿעל. 11.80.77.

שרייבט פאר בריעף:
Red. „HAJNT" Warszawa,
skr. poczt. 350.

אדרעס פאר נעלד:
Spółdz. Wyd. „Alt-Nai". P.K.O. 23.260
מעלדונגען פון רעדאקציע: 2.30.86 .6.84.21
מעלדונגען פון דער אדמיניסטראציע 624.05.

דער היינטיגער נומער האלט 12 זייטן

א חוץ דעם טיפענדען מאטעריאל ווענען פריין פאלגענדע ארטיקלען:

א נעוואלטער פרוב	י. גרינבוים
„פאלא"...	ד"ר מ. קליינבוים
פון וואך צו וואך	א. אינהאלט
פון אונזער אלטען אוצר	ב. יאושזאהן
א שלום־קאנפערענץ פון רעליגיעס.	י. מ. נייפאלד
א פעראיין פון נעפאנגענע אין דאכאו	א. ס. ליפיק
כ'בין שיער נישט נעוואָרען בעריהמט...	מ. קיפניס
ענגלענדער און אידען	מ. גראסמאן
די צווייטע זייט פון מעדאל.	ב. זינגער
דיסקוסיאָנען און זייערע פרוכטן	ד"ר י. קרוק
שחליך איז שווערליך...	ש. י. אימבאָ
דער „כל־בו'ניק"	לוסטיגער פעטימוסט
פאנגע לאניא	א. קאגאנאוסקי
די וועבער פון קאלאמיי (רעמען).	י. גרין
דער פריהיינג נעהם	מ. שימעל
דער סעמפער פאר דייטער סיקטור	ב. צאנגען

אמעריקא וואָרענט ענגלאנד

נישט אנצורירען די באלפור־דעקלאראציע

נאך אוואך צייט וועט ענגלאנד וואָרטען אויף אידיש־אראבישן קאמפראמיס

נ י ו י ָ ר ק (פאלקער). די גרויסע אמעריקאנער צייטונג „טשיקאגא דייליי ניוס", וואָס וואָרט אויסנעגעבען דורכ'ן בעקאנטען פיהרער פון דער רעפובליקאנער פארטיי אין די פֿראיינינטע שטאָטען און איינעם פון די אנגעזעהענסטע אמעריקאנער פֿאליטישע טהורער, קאָלאָנעל פראנק נאָקס, פערעפֿענטליכט אין דער נאכצער אמעריקאנער עפענטליכקייט. עס איז אבער איצט נויטיג, אז קיין־אמעריקאנער אדער לאנדאנער א"י־קאָנפערענץ און די ענגלישע פֿעגער וואָלען שפּעטער אנ'אונאבהענגיגע פֿאלעסטינער מלוכה מיט א אי־דישער מינדערהיים.

די בריטישע רעיוויזיאָניסטן צו פערוואַרפען די באלפור־דעקלאראציע, — שרייבט די צייטונג — אוז זיך אָבצוזאָגען פון דער פערפליכטונג צו די אידען איז א רע־זולטאט פון דער זעלבסטמערדערישער „בערוהיגונגס"־פֿאליטיק. די ערנסטע פער־זאָנען פון דער וועלט וועלען בעשטעטיגט דורך די דאָזיגע כוונות, נערופען לפנים מיט'ן צוועק אויסצוגלייכען די אידיש־אראבישע שטרייטען, וועלכע די לעצטיגע קאָנפערענץ צוזאמענגעברַאכען אין א קנויל פון פערווירונג און פערביטערונג. הנם די פאקטען, וועלען פערבאָרגען — לויטעט וויי־טער דער דערמאָנטער ארטיקל — וועלט דער צינישער ענטשלוס פון משמעבערלענד רעגירונג אבצושאפען די באל־פור־דעקלאראציע בעשטעטיגט דורך אונזערע קראָעספּאָנדענטען טראָץ די לעצטיגע אָפּיציעלע הכחשות. ענגלאנד לענט פאר צו לעזען דאָס א"י־פראָבלעם דורך א פּריזמע פון זיין אייגענע אינטערעסן.

ווען עגלאנד־טירען די מינדערהייטס־רעכט קאָן דאָס נישט פערהויליגן.

ווי עס וועלט מיטגעטיילט — שליסט דער ארטיקל — האָט דער אמעריקאנער אמבאסאדאר אין לאָנדאָן, קענעדי, נעוואָרענט ענגלאנד, אז אזא מין לעזונג פון'ם ארץ־ישראל־פראבלעם וועט ארויסרופען דעם אונגליקליכסטען רושם אין דער גאנצער אמעריקאנער עפענטליכקייט. עס איז אבער איצט נויטיג, אז קענעדי זאָל נעהן וויטער אין זיין דאָזיגער אינטערוועניע אוו, זאָל אין נאָכטען פון די פאראיינינטע שטאָטען בעלעגען דער ענגלישער רעגירונג א שארפען פּראָטעסט נעגען איהרע פּלענער לגבי ארץ־ישראל, אָנווייזענדיג, אז די באזויר־דעקלאראציע איז נישט בלויז די זאָך פון ענגלאנד, נאָר א פערפליכטונג אין א צוזאָג, וואָס איז נענעבען נעוואָרען צו די אידען דורך אלע ציווילויזירטע פעלקער פון דער וועלט.

ל ָ ָ נ ד ָ ן (י. ט. א.). די ענגלישע רעגירונג האָט נאָך דער קאבינעט־זיצונג היינט פארמיטאָג נענעבען דעם אידישען אוו דעם אראבישען צד אויף דער לאָנ־דאָנער קאָנפערענץ א וואָך צייט. כדי זיי זאָלען קומען צו א הסכם וועגען דער צוקונפט פון א"י. אויב אזא הסכם וועט נישט דערגרייכט וועדען, דאן וועט די רעגירונגס־פארשלאָגען, וועלכע נאָכדעם קאָנען נעענדערט וועדען בלויז אין די פרטים, אבער נישט אין זייערע גרונד־פרינציפּיען.

נאָך א 5־וואָכעניגער דיסקוסיע — וועדט ערקלערט אין די רעגירונגס־קרייזען — איז איצט די רעגירונג שוין אימשטאנד צו מאכען א סך־הכל פון דער לאָנ־אוו אויסבידען זיך א פארשטעהונג בנוגע די פערספּעקטיוון פון דעם א"י־פראבלעם. די רעגירונג וועט אויסארבייטען איהר איניגעם פּלאן, שטיצענדיג זיך אויף אלע מאטעריאלען, וואָס זענען נעזאמלעט נעוואָרען אין משך פון די פער־האַנדלונגען און אין ליכט פון די רעזולטאטען פון ביידע צדדים אויף די פערשידענע קאָנצעפּציעס אוו אנרעגונגען.

די ענגלישע מיניסטאָרען וועלען אין משך פון א וואָך צייט אויסארבייטען דעם מעמעס פון זייערע פארשלאָגען. בנוגע איניגע פונקטען וועט די רעגירונג זיך בעראטען מיט דעם הויך־קאָמיסאַר פון א"י, וואָס עס פאדערט איך איניגע טעג. נאכדעם וויי אין א וואָך אהים וועלען די רעגירונגס־פארשלאָגען פארגעשטעלט וועדען בריף עדדים, וועט די רעגירונג נישט דערוואָרטעט, אז די דיסקוסיעס זאָלען נעהן וויטער פעציעל. ... וועט בעשעם מען נאָך א נאָנץ קורצע צייט אויף אלע צי פארמולירען דעם ענדגילטיגען טעקסט.

דער אפיציעלער שטאנדפונקט בנוגע דער איצטיגער סטאדיע אין דער לאָנ־דאָנער קאָנפערענץ וועדט פארמולירט אויף פאלגענדען אופן: די רעגירונג שטעהט אויף דעם שטאנדפונקט, אז די פערהאנדלונגען דארפען נעזאמלעט וועדען ביז אלע פארטייען זיך אויסגעזאָגט האָבען, אז זיי האָבען נאָך קיין ווייטערע פאָר־שלעגען צו מאכען, אז דאן וועט די רעגירונג ארויסרופען א קאָנפערענץ פון אלע פארטייען, וואָס האָבען אנטייל גענומען אין דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ, כדי צו באשליסען וועגען דער צוקונפטיגער פּאָליטיק. אויב אבער אין משך פון א וואָך צייט וועט בען דאָך נישט בעווייזען צי דערגרייכען ממשות'דיגע רעזולטאטען, דאן וועט די רעגירונג ארויס־טרעטען מיט איהר אייגענעם פּלאן. האלטענדיג, אז די „גערעכטע צייט" איז שוין פאריבער. די רעגירונג וועט דערבי אויסנוצען די ערפאהרונגען און מאטעריאלען, וואָס זענען נעזאמלעט נעוואָרען אין משך פון די 5־וואָכעריגע נעשפּרעכען.

הנם קיין אָפיציעלע נעשפּרעכען, דאָך וועדט אונטער־נעהאלטען א נישט־אפיציעלער קאָנטאקט מיט די אראבער און מיט די אידען.

היינט האָבען זיך די פארשטעהער פון דער רעגירונג בעזונדער מיט די פאר־שטעהער פון עגיפטען, אירַאק און סאודיען. דער נעכסטער צוזאמענטרעף וועט פארקומען מאָנען (דאָנערשטאָג).

היינט אין אוועד זאָל דער ענגלישער רעגירונג איבערגעגעבען וועדען דער בריעף פון דער אידישער אגענטור.

אין דעם דאָזיגען בריעף זאָל די אידישע אגענטור פארזיכערונגען, אז די ענגלישע פּאָליטיק וועט וויי־טער נעהן אין דער ריכטונג פון אופהאלטען אין ענטוזיקלען די אידישע נאציאָנאלע היים אין א"י. אין דעם פרט דארף די רעגירונג קלאָר באָקוֹמירען איהרע כוונות. אויב אזעלכע נאראָנטיעס וועלען נעראָנטירט וועדען, דאן זאָל די אידישע אגענטור זיין נרייט אויך צו פערהאנדלען וועגען א לעזונג מחוץ די ראהמען פון מאנדאט.

לאָרד רָאטשילד אין „וויסען הויז"

ו ָ ָ ש י ָ נ ג ט ָ ן (יטא). לארד ראטשילד, וועלכער וויילט איצט אין די פעראיינינגטע שטאָטען, איז אין בעגלי־טונג פונ'ם בריטישען אמבאסאדאר אין וואשינגטאן (יטא). לארד דורך פרעזידענט רוזוועלט אין „וויסען הויז".

אידישער פאַליציאַנט דערהרגעט אין גליל התחתון

י ר ו ש ל ַ י ם (י"א). אז'ראבישע הרגעט נעוואָרען דער אידישער פאָ־ליציאנט יוסף אבו־גאָש, וועלכער איז נעווען אויף פּאָסטען פון רעזידענט שטערן, די טעראָריסטען זענען אבגע־שטיגען פון בריטישען אמבאסאדאר.

קיין ארץ־ישראל פֿעדערירט איך תיכף!
בילינג בעקוועם.

ציוניסטישע נרופען — נרויסע חנחות!
Trybuna Akademicka
Tłomackie 6-8

ערשיינען נומער 10
וועלט־שפיגעל
וואכנבלאט פאר אלע

מיט פארנעמען אינטערעסאנטען אינהאלט:

1) די ערשטע דייטש־פראנצויזישע מלחמת — ש. פיעמרושקא
2) ענגלאנד פערמיידונג נעגען פופס אמאקעס
3) די וואונדערליכע און קפּוצע איינפאלען פון חינד — ד"ר פ. שמחוני
4) דושיבומי, דאס חיסעמע פאנד אין דער וועלט — נ. ח. בארד
5) צוויי אידישע מפוכות זענען נעווען אין כבי אוו אין תימן — א. נאזוץ
6) ברוך שומאן (ראמאן) — ק. סימכאוויטש
7) נ. וויינבארד
8) א שמירם איבער איירפֿט (נייער ראמאן) — יאקאב ק. ראם
9) דער נעהיימער קריג (ראמאן) — יאקאב ק. ראם
10) „די היים און די וועלט", ראמאן פון ראבינ־דראנאט מאנגארע — מ. טשודנער
11) מענשען אין די טיפענישען פון ים — נ. ווירניץ
12) אידישער נענידאפער אפערען קאמפּאזיטאר יעקב מאירבער — מ. אושיצקי
13) די סימפּאטען און די קוראציע פון סקיציאזיז — ד"ר נ. הויבער
14) אונזער פעקסיקאן — ד"ר ש. מאי.
15) אינטערעסאנט אין בעיהרענד —
16) ביידער און איפוכטראציעס.

20 זייטען 20 גראשען

ביגון קודר הננו מודיעים, כי נפקחה מאתנו עטרת ראשנו, תפארת נשים,

האשת הצנועה והישרה נ"ע **נעכע** אשת הר' שמואל צבי נ"י **וויסבראד**

בת הרב יוסף צבי זצ"ל, נכדת הגאון ר' שמואל אביגדור תוספאה זצ"ל, בעל ה"תנא תוספאה", אור פיום ש"ק, י"ג אדר, תרצ"ט, אחרי מחלת כבדה וממושכת בשנת השבעים פיטי חיות. ההלויה היתה ביום א', פרשת כי תשא, בשעה 2 בצהרים ממעונה ברחוב "הברזל" 52, מעון 9.

העטופים באבל כבד: **בעלה, בניה, בנותיה, כלותיה, חתניה, נכדיה ונכדותיה** (בהעדר **נכדה** בא"י)

מיט גרויס צער זענען מיר מודיע וועגען פריהצייטיגען טויט פון פערדינסט־פולען פערוואלטונגס־סעקרעטאר פון פע־אייניגטען ש'סטער־צעך אין דער הויפט־שטאָדט וואַרשא

בנימין טאפטשא נ.ע.

אין פערשטאָרבענעם פעריזרען מיר א אונערמידליכען נעזעלשאפט־ליכען טהעטער און איבערגענעבענעם חבר.

די פערוואלטונג פון פעראייניגטען שומטער־צעך אין דער הויפט־שטאָדט וואַרשא

אונזער געשעפטס־פריינד ה' **משה קיהנריך** אין יאָוואזשנא וויכשען מיר פיעל גליק צו דער חתונה פון זיין טאָכטער

רבקה מיט ה' **אפרים שמואל מינגעלגרין**

וועלכע איז פאָרגעקומען דאָנערשטאָג ד. 9. מערץ 1939.

אדמיניסטראציע „ה י נ ט".

צו דער חתונה פון אונזער טיַיער קוזין

נפתלי שטשופאק

— מיט פרל' —

גיטל צוקער

וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 7 מערץ 1939
אין אמוואצק, ווינשען מיר זיי א גליקליך צוזאמענלעבען.

עדזיא און מאקס חאלצמאן

מיינע פריינד לוי און מלכה קאָפער צו דער חתונה פון זייער טאָכטער

פרל. **פערל** מיט ח' **ישראל צבי ראָזען.**

וועלכע איז פאָרגעקומען אין וואַרשא דעם 26 פעברואר 1939. ווינש איך א האַרציגען מזל־טוב און פיעל נחת.

קאָזשעניץ.

טויבע ווינבערג
אשת ר' יעקב־צבי ז"ל

צו דער חתונה פון מיין קוזין

מאיר דוואָרסקי מיט פרל' זלאטע דוואָרסקי

ווינשט א גליקליך צוזאמענלעבען און די עלטערן פיעל נחת.

פונגא.

דוד יאבלאנסקי

צו דער חתונה פון מיין קוזין

נפתלי קאָבעטישיש ארטיקלען

אויך קעלניש וואכיר איסגעאָרבייט פון פסח־ספּירטוס בחסכמת הראב"ד ממאָרנע צו בעקומען אין דער קאָמפּעטישער פאָבריק

„Eldorado"
Tarnów

פריז־ליסטען — אויף פערלאַנג.

נפטרים ונהרגים ממותו הפּתאומי של חברנו הציוני הותיק

יוסף דוב מעהל נ"ע

עומדים אנו שחוחים עמוקי אבל וגיגון קודר ע"י קברו הרענו. פאשתו ויבחו המתאבלות — כלם תנחומין.

ה„הסתדרות הציונית", „המזרחי", „התיחוד בע"פ", „קרן־קיימת", „קרן היסוד", ה„מכבי" בשרדון.

א האַרציגען מזל־טוב צו דער פער־לאָבונג פון פאָרזיצענדען און גרינדער פון סניף התאחדות־ס"ע אין יאבורוב חבר **יצחק וויממער**, יאבורוב, מיט פרל. **מלכה פינקעל** קאָמיאנקא סטרומיפא — ווינשען: סניף התאחדות־ס"ע, בוספיה, גורדוניה, פערוואלטונג פון דער ביבליאָטעק.

אמעריקא וואָרענט ענגלאנד

נישט אנצורירען די באלפור־דעקלאראציע

נאך אוואך צייט וועט ענגלאנד וואָרטען אויף אידיש־אראבישן קאמפראמיס

נ י ו י ָ ר ק (פאלקער). די גרויסע אמעריקאנער צייטונג „טשיקאגא דייליי ניוס", וואָס וואָרט אויסגענעבען דורכ'ן בעקאנטען פיהרער פון דער רע־פובליקאנער פארטיי אין די פֿראיינינטע שטאָטען און איינעם פון די אנגעזע־הענסטע אמעריקאנער פֿאליטישע טהורער, קאָלאָנעל פראנק נאָקס, פערעפֿענטליכט א נייע־ארטיקעל וועגען דער לאָנ אויף דער לאָנדאָנער א"י־קאָנפערענץ און די ענגלישע פֿעגער וואָלען שפּעטער אנ'אונאבהענגיגע פֿאלעסטינער מלוכה מיט א אי־דישער מינדערהיים.

די בריטישע רעיוויזיאָניסטן צו פערוואַרפען די באלפור־דעקלאראציע, — שרייבט די צייטונג — אוז זיך אָבצוזאָגען פון דער פערפליכטונג צו די אידען איז א רע־זולטאט פון דער זעלבסטמערדערישער „בערוהיגונגס"־פֿאליטיק. די ערנסטע פער־זאָנען פון דער וועלט וועלען בעשטעטיגט דורך די דאָזיגע כוונות, נערופען לפנים מיט'ן צוועק אויסצוגלייכען די אידיש־אראבישע שטרייטען, וועלכע די לעצטיגע קאָנפערענץ אין א קנויל פון פערווירונג און פערביטערונג. הנם די פאקטען, וועלען פערבאָרגען — לויטעט וויי־טער דער דערמאָנטער ארטיקל — וועלט דער צינישער ענטשלוס פון משמעבערלענד רעגירונג אבצושאפען די באל־פור־דעקלאראציע בעשטעטיגט דורך אונזערע קראָעספּאָנדענטען טראָץ די לעצטיגע אָפּיציעלע הכחשות. ענגלאנד לענט פאר צו לעזען דאָס א"י־פראָבלעם דורך א פּריזמע פון זיין אייגענע אינטערעסן.

ווען עגלאנד־טירען די מינדערהייטס־רעכט קאָן דאָס נישט פערהויליגן.

ווי עס וועלט מיטגעטיילט — שליסט דער ארטיקל — האָט דער אמעריקאנער אמבאסאדאר אין לאָנדאָן, קענעדי, נעוואָרענט ענגלאנד, אז אזא מין לעזונג פון'ם ארץ־ישראל־פראבלעם וועט ארויסרופען דעם אונגליקליכסטען רושם אין דער גאנצער אמעריקאנער עפענטליכקייט. עס איז אבער איצט נויטיג, אז קיין־אמעריקאנער אדער לאנדאנער א"י־קאָנפערענץ און די ענגלישע פֿעגער וואָלען שפּעטער אנ'אונאבהענגיגע פֿאלעסטינער מלוכה מיט א אי־דישער מינדערהיים.

די בריטישע רעיוויזיאָניסטן צו פערוואַרפען די באלפור־דעקלאראציע, — שרייבט די צייטונג — אוז זיך אָבצוזאָגען פון דער פערפליכטונג צו די אידען איז א רע־זולטאט פון דער זעלבסטמערדערישער „בערוהיגונגס"־פֿאליטיק. די ערנסטע פער־זאָנען פון דער וועלט וועלען בעשטעטיגט דורך די דאָזיגע כוונות, נערופען לפנים מיט'ן צוועק אויסצוגלייכען די אידיש־אראבישע שטרייטען, וועלכע די לעצטיגע קאָנפערענץ אין א קנויל פון פערווירונג און פערביטערונג. הנם די פאקטען, וועלען פערבאָרגען — לויטעט וויי־טער דער דערמאָנטער ארטיקל — וועלט דער צינישער ענטשלוס פון משמעבערלענד רעגירונג אבצושאפען די באל־פור־דעקלאראציע בעשטעטיגט דורך אונזערע קראָעספּאָנדענטען טראָץ די לעצטיגע אָפּיציעלע הכחשות. ענגלאנד לענט פאר צו לעזען דאָס א"י־פראָבלעם דורך א פּריזמע פון זיין אייגענע אינטערעסן.

ווען עגלאנד־טירען די מינדערהייטס־רעכט קאָן דאָס נישט פערהויליגן.

ווי עס וועלט מיטגעטיילט — שליסט דער ארטיקל — האָט דער אמעריקאנער אמבאסאדאר אין לאָנדאָן, קענעדי, נעוואָרענט ענגלאנד, אז אזא מין לעזונג פון'ם ארץ־ישראל־פראבלעם וועט ארויסרופען דעם אונגליקליכסטען רושם אין דער גאנצער אמעריקאנער עפענטליכקייט. עס איז אבער איצט נויטיג, אז קיין־אמעריקאנער אדער לאנדאנער א"י־קאָנפערענץ און די ענגלישע פֿעגער וואָלען שפּעטער אנ'אונאבהענגיגע פֿאלעסטינער מלוכה מיט א אי־דישער מינדערהיים.

די בריטישע רעיוויזיאָניסטן צו פערוואַרפען די באלפור־דעקלאראציע, — שרייבט די צייטונג — אוז זיך אָבצוזאָגען פון דער פערפליכטונג צו די אידען איז א רע־זולטאט פון דער זעלבסטמערדערישער „בערוהיגונגס"־פֿאליטיק. די ערנסטע פער־זאָנען פון דער וועלט וועלען בעשטעטיגט דורך די דאָזיגע כוונות, נערופען לפנים מיט'ן צוועק אויסצוגלייכען די אידיש־אראבישע שטרייטען, וועלכע די לעצטיגע קאָנפערענץ אין א קנויל פון פערווירונג און פערביטערונג. הנם די פאקטען, וועלען פערבאָרגען — לויטעט וויי־טער דער דערמאָנטער ארטיקל — וועלט דער צינישער ענטשלוס פון משמעבערלענד רעגירונג אבצושאפען די באל־פור־דעקלאראציע בעשטעטיגט דורך אונזערע קראָעספּאָנדענטען טראָץ די לעצטיגע אָפּיציעלע הכחשות. ענגלאנד לענט פאר צו לעזען דאָס א"י־פראָבלעם דורך א פּריזמע פון זיין אייגענע אינטערעסן.

ווען עגלאנד־טירען די מינדערהייטס־רעכט קאָן דאָס נישט פערהויליגן.

ווי עס וועלט מיטגעטיילט — שליסט דער ארטיקל — האָט דער אמעריקאנער אמבאסאדאר אין לאָנדאָן, קענעדי, נעוואָרענט ענגלאנד, אז אזא מין לעזונג פון'ם ארץ־ישראל־פראבלעם וועט ארויסרופען דעם אונגליקליכסטען רושם אין דער גאנצער אמעריקאנער עפענטליכקייט. עס איז אבער איצט נויטיג, אז קיין־אמעריקאנער אדער לאנדאנער א"י־קאָנפערענץ און די ענגלישע פֿעגער וואָלען שפּעטער אנ'אונאבהענגיגע פֿאלעסטינער מלוכה מיט א אי־דישער מינדערהיים.

זויט פארזיכטיג!

דערקען פאר פסח בעווייזען זיך פערשידענע פאלסיפיקאטען פון „כרמל"־ווין גיט דערביבער אכטונג בייַם קויפען

דער פלאש טראגט

„כרמל"־ווין

איז פערזעהען חוץ מיט אונזערע שוץ־מארקען אויך מיט פאלגענדע אויפשריפטן

KARMEL z winnic BARONA ROTSZYLDA

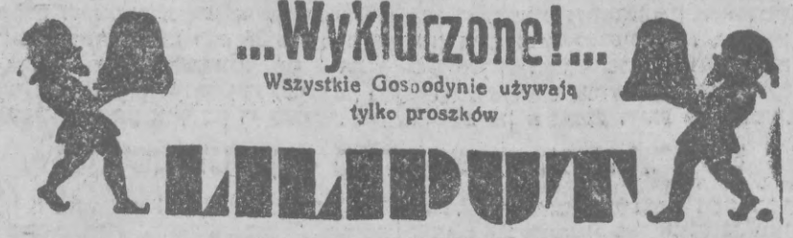

FABRYKA OBRUSÓW, RĘCZNIKÓW i TKANIN WZORZYSTYCH

Józef Pytowski, Łódź

Biuro i skład: Piotrkowska 6, tel. 204_70
Fabryka: Łomżyńska 8, 10, tel. 231_70

אפרים שמואל מינגעלגרין
רבקה קיהנריך

יאָוואזשנא — אין מערץ 1939

חתונה נעהאט

נ"ע
הרסה שאפראן

אשת ר' **עזריאל** נ"י — געבוירען **אייזנער**

איז נאך לאנגע און שווערע לייַדען נעשטאָרבען מיטוואָך י"ז אדר תרצ"ט אין עלטער פון 58 יאָהר.

די קויה קימ־פאָר פרייטאג י"ט אדר תרצ"ט 1 אזייגער נ. מ. פון טהרה־שטוב ביים וואַרשאָווער בית־עולם, וועגען וואָס מעלדען די אין טיפען טרויער פערבליבענע

מאן, טאָכטער, זיהן, אייַדעם, שנור, אייניקלעך אוז פאמיליע

ד״ר מ. קליינבוים

„קאַקאָ“...

„קאַקאָ“ — דאָס זענען די ראשי־תיבות פון׳ם קאָלאָניזאַציע־קאָמיטעט, וועלכן עטלי־כע וואַרשעווער „שענע אידען“ האָבן מיט עטליכע חדשים צוריק געגרינדעט מיט גרויס פּאַראַד, מיט רעש און מיט גלאַנצענדער רעקלאַמע אין פּוילישן ראַ־דיאָ און אין דער „אָזאָן“־פּרעסע.

דריי צילן האָט זיך „קאַקאָ“ געשטעלט:

א) עמיגראַציע און קאָלאָניזאַציע פון פּוילישע אידען אין ארץ־ישראל;

ב) שאַפן פאַר פּוילישע אידען נייע טע־ריטאָריעס פאַר קאָלאָניזאַציע מחוץ ארץ־ישראל;

ג) שאַפן פאַר פּוילישע אידען איינוואַנ־דערונגס־מעגליכקייטן אין די קלאַסישע אימיגראַציע־לענדער.

דער הויפּט־אַטום פון „קאַקאָ“ האָט אָבער געשטעקט אין יענעם פּונקט פון זיין דעקלאַראַציע, וואו ס׳האָט זיך גע־רעדט וועגן זיין „צוזאַמענאַרבייט מיט דער מאַכט“. דער דאָזיגער פּונקט האָט געזאָלט דינען און האָט טאַקי געדינט אַלס סגולה ביי דער געלט־זאַמעל־אַקציע.

ס׳זענען אַריבער כמעט פיער חדשים און — ס׳איז שטיל געוואָרן אַרום „קאַ־קאָ“. עס האָבן אויפגעהערט די חוצפה׳־דיגע, תקיפות׳דיגע אַרויסטריטן פון די „קאַקאָ“־לייט נעגען זייערע אידישע נעג־נער; עס האָבן אויפגעהערט די אַנגע־בלאָזענע ראַדיאָ־קאָמוניקאַטן; און אַ סאַלטער וויטר האָט אַנגעהויבן בלאָזן אין דער „קאַקאָ“־ריכטונג פון די „אָזאָ־נישע“ ציימונגס־שפּאַלטן.

„קאַקאָ“ האָט קיין מזל נישט געהאַט.

די פּינה, וואָס זענען אין נאָמען פון „קאַקאָ“ געפּאַהרען קיין אויסלאַנד, האָ־בען מעריטאָריש, בעצם־הענין אויסגע־פועל׳ט דאָס געהעריגע רעכט פון פּויל־שע אידען אויף אימיגראַציע און קאָלאָ־ניזאַציע בלויז ביי איין אינסטאַנץ. דהיי־נו, ביי — דער אידישער אַגענץ. זעהר בייכט און אָהן שוועריקייטן איז דער „קאַקאָ“־דעלעגאַציע אָנגעקומען צו פּועלן ביי דער אַגענץ־עקזעקוטיווע אין לאָנדאָן, אַז דעם פּוילישן אידענטום קומט דער גרעסטער חלק אין דער עליה, ווייל דאָס איז דער גרעסטער אידישער קיבוץ אין אייראָפּאַ, און אַז די זבאָנשינער פּליטים זענען נישט קיין סקענערע מיוחסים, ווי אַנדערע פּליטים פון דייטשלאַנד. אָהן שום ווידערשטאַנד האָט די „קאַקאָ“־דע־לעגאַציע ערהאַבערט די פעסטונג אויף גרייט־ראַסעל־סטריט 77 פאַר דער זאַך פון די פּוילישע אידען — פּשוט דערפאַר, ווייל זיי האָבן זיך געריסן אין אַן אָפענער טהיר. מען האָט דאָרט די „קאַ־קאָ“־דעלעגאַציע אַפיציעל נישט אויפגע־נומען, און מען האָט דאָס אַפילו בעטאָנט אין פּרעסע־קאָמוניקאַט. מען האָט איהר אויך אומאַפיציעל נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן, ווייל אין דערזעלבער פראַגע איז שוין פיעל פריהער געגאַנגען אַ בריף־אויסטויש צווישען די בערופענע ציוניס־טישע אינסטיטוציעס אין וואַרשאַ מיט דער עקזעקוטיווע אין לאָנדאָן, און מעהר קיין תשובה האָבן די „קאַקאָ“־לייט נישט בעקומען, ווי אַן׳אָבשריפט פון׳ם בריף, וועלכען די עקזעקוטיווע האָט בשעתו געשיקט צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פּוילען מכוח עליה פאַר פּוילישע אידען בכלל און פאַר די זבאָנ־שינער פּליטים בפרט. און אין׳ם דאָזיגען בריף פערזיכערט דער אונטערגעשריבע־נער פּאָרזיצער פון דער עקזעקוטיווע, ד. בן־גוריון, אַז וועגן אַלע ענינים פון עליה און א״י קאָלאָניזאַציע פון פּוילישע אי־דען וועט די אידישע אַגענץ שטעהען אין קאָנטאַקט אויסשליסליך מיט די ציוניס־טישע אָרגאַנען אין וואַרשאַ. און מעהר נישט מיט קיינעם. די איד. אַגענץ האָט אַזוי אַרום דייטליך געגעבען צו פער־שטעהן דער „קאַקאָ“־דעלעגאַציע, אַז אומזיסט נעהמט זי זיך צו ענינים, וואָס געהערען צו די ציוניסטישע אינסטיטו־ציעס אין פּוילען. און דערצו נאָך — צו אויפגעקלערטע, שוין פון לאַנג רעגולירטע ענינים.

דאָס איז דער איינציגער „ערפאָלג“, מיט וועלכען די „קאַקאָ“־דעלעגאַציע איז אַהיימגעקומען. קיין קאָלאָניזאַציע־טערי־טאָריעס מחוץ ארץ־ישראל האָט זי נישט געפונען; קיין פערגרעסערטע איינוואַנדע־רונגס־מעגליכקייטן מעבר לים האָט זי נישט פערשאַפט. די „גלייכבערעכטיגונג“ פון די זבאָנשינער פּליטים מיט די אי־בעריגע פּליטים פון דייטשלאַנד האָט זי נישט אויסגעפועלט — נישט ביים שוויצער־קאָמיטעט, נישט ביים „קאָנסייל פאַר דזשערמען דזשואורי“. אין אויסערן־מיניסטעריום, אויף וויעזשבאַוואַ האָט „קאַקאָ“ פערלוירען דעם נאַצען חן. פון די צוויי אידישע פּובליציסטען, וואָס זע־נען צוגעשטאַנען צו „קאַקאָ“ און איהם נעמאַכט ענטוזיאַסטישע רעקלאַמע, האָט זיך איינער געמוזט צוריקציהען פון גע־זעלשאַפטליכען לעבען, און דער צווייטער האָט אויפריכטיג און מיט בעדויערען פעסטגעשטעלט דעם דורכפאַל פון דער דעלעגאַציע (נ.ש. אין „נאַש פּשעגלאָנד“ פון 19.2.39).

דעם מיאוסטען דורכפאַל האָט אָבער „קאַקאָ“ געליטען מיט עטליכע טעג צו־ריק, ווען אין די רעזאָלוציעס פון „אָזאָן“־ראַט און אין אַן׳אַרטיקעל פון מאַיאָר לע־פּעצקי איז בפירוש געזאָגט געוואָרען, אַז פּוילען פאָדערט קאָלאָניעס פאַר׳ן פּויל־שען פאָלק און נישט פאַר אידען, — פאַר אידען וועלען געפונען ווערן געוועהנליכע עמיגראַציע־שטחים. נאָך איידער עס זע־נען געשאַפען געוואָרען די פּוילישע קאָ־לאָניעס, האָבן שוין די ה״ה לעפּעצקי און סקוואַרטשינסקי צוגעגרייט אַ שיקר מיט אַן׳אויפשריפט: „פאַר אידען איינ־טריט פערבאָטען“, גלייך דער עיקר וואָלט געווען נישט די קאָלאָניע, נאָר דאָס שיל־דעל. ס׳איז אויך לייכטער צו בעשליסען אַ פּרעווענטיווען „נומערוס נולוס“ פאַר אידען, ווי צו ערהאַבערן אַ קאָלאָניע — האָט מען אַנגעהויבען פון׳ם לייכטערען, פון׳ם „ענטאידישען“ די צוקונפטיגע קינפטיגע קאָלאָניעס. און דערווייל איז, נעביך, „קאַקאָ“ געבליבען אָהן אַ שטאַך אַרביים. אָט אַזוי האָט זיך געענדיגט די „מיטאַרבייט מיט דער מאַכט“. אָט אַזוי איז פון דער האַנד אַרויסגעפאַלען דער הויפּט־אַטום.

האָט זיך עס געלוינט די „קאַקאָ“־לייט? איז כדאי געווען צו שטעלען די אידישע געזעלשאַפט פאַר „געשעהענע פאַקטען“, בעסער געזאָגט — פאַר „גע־שעהענע קאָמיטעטען“? איז כדאי געווען צו שטעלען זיך געגען דער גאַנצער אָר־גאַניזירטער אידישער עפענטליכקייט? איז עס כדאי געווען די עטליכע ציוניס־טען, וועלכע זענען צוגעשטאַנען צום קאָמיטעט אויף אייגענער פעראַנטוואָר־טונג, צו ברעכען דעם איינהייטליכען פראָנט פון דער גאַנצער ציוניסטישער בעוועגונג אין לאַנד? צוליב עפּעס אַ „קאַקאָ“ — שטעלען זיך אין קאָנפליקט מיט׳ן אָרגאַניזירטען ציוניזם? האָט זיך ער געלוינט?

און צי איז כדאי געווען צו פּראָקלאַ־מירען „מיטאַרבייט מיט דער רעגירונג“, בעת די עמיגראַציע־פּאָליטיק פון די רעגירענדע קרייזען איז נישט געבונדען מיט אַנערקענען די בירגערליכע גלייכ־הייט פון די אידען, נאָר להיפּוך, מיט׳ן ענטאידישונגס־קורס נישט בלויז אין פּוילען, נאָר אויך אין די קאָלאָניעס, וועלכע וועלען אפשר אַמאָל זיין? האָט עס געלוינט צו שטעלען זיך אין דער ראָל פון „בעסערע“, „אַנשטענדיגערע“, „מעסיגערע“ אידען — אין פערגלייך מיט די פער׳עקשנ׳טע אונפערבעסערלי־כע „מאַקסימאַליסטען“?

און צו וואָס האָבן זיי בעדאַרפט זיך בלאַמירען אין די אויגען פון זייערע „פּריוויליגע“ תורמים? זיי האָבן, פער־רופענדיג זיך אויף דער „מיטאַרבייט“, געפאָדערט געלד ביי רייכע אידען, מיט וועלכע מען האָט איינגע׳טענהט, אַז ארץ ישראל איז אַ צו צווייפעלהאַפטע מעג־ליכקייט, אין בעסטען פאַל „צוקונפטס־מוזיק“, און דאַ ברויך מען האָבען אַ שנעלע רעטונג: „די פּליטים אין זבאָנ־שין קאָנען נישט וואַרטען, ביז ארץ־יש־ראל וועט ווערען ברייט אָפען פאַר אידען, דעריבער מוז מען שאַפען שנעל אַנדערע טעריטאָריעס פאַר שנעלער, באַלדיגער קאָלאָניזאַציע“. אַ טייל גבירים האָט מורא געהאַט אָבצוזאָגען, אַ טייל ווידער האָט זיך געטראַכט, אפשר וועט „קאַקאָ“ איהם און זיין וואַווילשטאַנד אָבראַטעווען פון דער אַנטיסעמיטישער געפאַהר, אפ־שר איז עס טאַקי אַ אידישע אַרויסצופאַ־קען פון פּוילען דאָס ביסעל אידישע אָרי־מעלייט, כדי די „איבעריגע צעהן מוי־זענר“, „די אידישע פּלוטאָקראַטיע“ זאָל קאָנען רוהיג בלייבען אַט־אַ־דאָ... זיי האָבען זיך געטראַכט, אַז „ס׳איז וואָרט דאָס געלד“ און אונטערגעשריבען דעקלאַ־ראַציעס פאַר „קאַקאָ“. דערווייל, אין דער ווירקליכקייט, אויב עס געהט אַ אידישע בערייטענדערע אויסוואַנדערונג, געהט זי קיין ארץ־ישראל. אויב ס׳זענען פאַראַן מעגליכקייטען ערגעץ־וואו צו קאָלאָניזי־רען פּוילישע אידען, — איז עס נאָר אין ארץ־ישראל. די איינציגע באַלדיגע, שנעלע עמיגראַציע־ און קאָלאָניזאַציע־מעגליכקייטען פערמאָגט איינציג און אַליין א״י און אויב אין רעזולטאַט פון חער לאָנדאָנער קאָנפערענץ וועט אפשר קומען צו בעשווערונגען פאַר דער אידישער קאָלאָניזאַציע און עליה אויף אַ געוויסער צייט, וועט מען דאָן ערשט רעכט נישט טאָרען מאַכען נעגען א״י קיין דיווערסיע מיט אילוזיעס פון כלר כר׳שטע „אַנדערע טעריטאָריעס“, נאָר פיהרען ווייטער די איינוואַנדערונג און די אויפבוי־אַרבייט אונטער אַלע אומ־שטענדען. וואָס־זשע האָט „קאַקאָ“ צו געבען חוץ ארץ־ישראל? און אויב נאָר ארץ־ישראל, טאָ צו וואָס איז ער ענט־שטאַנען? ווּעמען איז זיין עקזיסטענץ נויטיג?

ניין, מען קאָן נישט פאַראיבעל נעהמען די „קאַקאָ“־פיהרער, וואָס זיי האָבען איצט אָנגענומען אַ פול מויל מיט וואַ־סער און שווייגען. וואָס האָבען זיי, נע־ביך, צו זאָגען?

און אַז ביי אידען האַלט עס שוין, מיט גאָט׳ס הילף, ביים סוף פון „קאָלאָניאַ־לען“ געפּילדער, האָט זיך ערשט אין דער פּוילישער עפענטליכקייט אָנגעהויבען דער באַאָם אַרום דעם קאָלאָניאַלען פּראָ־בלעם. די רעזאָלוציעס פון „אָזאָן“־ראַט און דער אַרטיקעל פון ה׳ לעפּעצקי בע־דייטען אַ רעוויזיע פון׳ם גאַנצען ביז־איצטיגען צוגאַנג צו דער פראַגע. אָבער צי איז דער נייער צוגאַנג פערנינפטיג און חשאַל־פּאָליטיש בערעכטיגט? ערנ־סטע ספקות און בעוואָרענישען דריקט אַרויס דער הויפּט־פּובליציסט פון דער קאַטאָוויצער „פּאָלאָניאַ“ (פון 7־טען ה. ח.)

קאָלאָניעס האָבען ביז איצט אין דער געשיכטע פון פעלקער ערוואָרבען רייכע און עטליכע איינהייטליכע מלוכות. אויב אָבער אין פּוילען קאָן מען נישט ענט־וויקלען ווי געהעריג וואַהלין אָדער פּאָלע־סיע, טאָ פון וואַנען קאָן מען עס זיכער זיין, אַז דאָס וועט געלינגען אין פיעל שווערערע, ווייטע און פרעמדע לענדער־רייען, וואָרום קיין ארץ זבת חלב ודבש וועט דאָך פּוילען געווים נישט בעקומען? צווייטענס, אַן׳אויסוואַנדערונג פון פּאָ־ליאַקען בעדראָהט שטאַרק דער כוחות־פערהעלטניש צווישען די נאַציאָנאַליטע־טען אין פּוילען. דריטענס, איז קאָלאָני־זאַציע אַ זעהר טייערע און קאָסטבאַרע אונטערנעהמונג; אביסיניען האָט אָבגע־קאָסט דער איטאַליענישער רעגירונג 40 מיליאַרד ליר, און אויפגענומען בסך־הכל 10 טויזענד איטאַליענישע קאָלאָני־סטען, עס מאַכט אויס, אַלזאָ, 4 מיליאָן ליר פאַר יעדען קאָלאָניזירטען איטאַליע־נער, — און אויב אפילו פּוילען וועט בע־קומען לייכטער אַ קאָלאָניע, ווי איטאַל־יען האָט זיך ערוואָרבען די נעגוס־מלו־כה, פון וואַנען וועט פּוילען נעהמען די ריזיגע קאַפּיטאַלען, וואָס ס׳וועט נויטיג זיין פון לאַנד אַרויסצושיקען, כדי זיי צו אינוועסטירען אין דער קאָלאָניע? דער־ווייל קאָן דאָך פּוילען אַליין זיך נישט בעפרייען פון פרעמדען קאַפּיטאַל אין איהר אינדוסטריע, טאַ ווי אַזוי וועט זי אימשטאַנד זיין צו פינאַנסירען די עקס־פּלאָאַטאַציע פון דער קאָלאָניע? דאָך — מיינט דער פּובליציסט פון „פּאָלאָניאַ“ — דאַרף פּוילען אויסנוצען די קאָניונ־קטור פון אַ נאָהענטער רעוויזיע פון׳ם גאַנצען קאָלאָניאַלען סיסטעם און אַרויס־שטעלען איהרע פּאָסטולאַטען. אָבער נישט ווי ביז איצט, שטיצען דייטשלאַנד און אַליין בכמעט גאָרנישט בעקומען דער־פאַר, — נאָר פּונקט פערקעהרט, דורכ־קומען מיט גוטען מיט די קאָלאָניאַלע אימפּעריעס, בעקומען בעשטימטע קאָנ־צעסיעס אין זייערע קאָלאָניעס, און חשר־נאָך צוזאַמען זיך געגענשטעלען דער רייכישער קאָלאָניאַלער אָפּענזיווע. די האָפענונגען פון וואַרדזשיניאַ גאַזעטאַ, אַז פּוילען וועט שטיצען די תביעות פון דער „אַקס“ רוים—בערלין און בעצוג אויף קאָלאָניעס, שיינען צו שטיצען זיך בלויז אויף פרומע וואונשען.

עפעס הענגט אַ קללה איבער׳ן קאָלאָ־ניאַלען פּראָבלעם אין פּוילען, וואָס זעהר זעלטען הערט מען איבער איהם אַנ־ערנסט וואָרט, חשם דאָזיגען ערשטראַנ־גיגען אונגעהויער ערנסטען ענין האָט מען פערוואַנדעלט אין אַ מיטעל פאַר אַ אינערליכען פּאָליטישען שפּיעל. מען קאַר־קעטירט מיט קאָלאָניעס און קאָלאָניזאַ־ציע. די „אָזאָן“־ספערען האָבען פריהער קאָקעטירט דעם אַנטיסעמיטיש־געשטימ־טען המון מיט׳ן צוזאָג, אַז אַלע אידען וועט מען אַהין פערשיקען אין די קאָ־לאָניעס אריין און אַזוי אַרום „ענטאידי־שען“ פּוילען, — היינט קאָקעטירען זיי דעם זעלבען המון מיט׳ן צוזאָג, אַז מען וועט אין די קינפטיגע קאָלאָניעס קיין איין איינציגען איד נישט אַריינלאָזען. איז דאָס ערנסט? איז עס נישט פּונקט אַזוי אומערנסט, ווי דער אידישער „קאַ־קאָ“, וועלכער האָט קאָקעטירט דעם „אָזאָן“ מיט דער גרייטקייט אַרויסצופיה־רען די אידען פון פּוילען, און קאָקע־טירט די אידען מיט דעם אַנשטעל, אַז ער פּראָוועט „צוזאַמענאַרבייט מיט דער מאַכט“?

דאָס קאָלאָניאַלע פּראָבלעם איז פאַר אייראָפּאַ און פאַר פּוילען אַן׳ערנסטע זאַך. קאָלאָניזאַציע איז פאַר אידען גע־וויס אַן׳ערנסטע זאַך. אָבער ביי אונז מאַכט מען פון ערנסטע זאַכען — „קאַקאָ“...

צוויי אידישע יונגעלייט פון פּוילען דערהרגעט אין א״י

ירושלים (ית״א) אַ גרעסערע טעראָריסטען־באַנדע האָט היינט אַטאַ־קירט אַ לאַסט־אויטאָ מיט אידישע אַר־בייטער, וואָס איז געפאָהרען פון בית־שאן קיין טירת־צבי. צוויי אידישע יונ־געלייט פון פּויקען, אריה ווייל, 24 יאָהר אַלט, און יעקב מיליאָנער, 25 י. א., פון פּיעטרקאָוו, זענען דערהרגעט געוואָרען. בנימין לעדערמאַן און יעקב־יוסף מאַר־קאָוויטש זענען פערוואונדעט געוואָרען. דער לעצטער איז שווער פערוואונדעט.

inkaso weksli
najniższe stawki, szybko i solidnie
załatwia dom bankowy
L. TARGOWNIK i SYN
WARSZAWA, WIERZBOWA 7. TEL. 3-29-26.

י. מ. ניימאַן

אַ שלום־קאָנפערענץ פון אַלע רעליגיעס

דער פּראָיעקט שטאַמט פון ענגלישען לייבאָר־פיהרער לענסבורי. ער האָט זיך געוועגדעט מיט אַ בריף צום פּויפּסט, אַז ער זאָל צונויפרופען אַ קאָנפערענץ פון אַלע רעליגיעס, וואָס זאָלען צווינגען די מלוכה־מענער איינצוהאַלטען דעם שלום.

די קאָנפערענץ זאָל פאָרקומען חויג־טיגען פּסח אין ירושלים.

סקעפּטיקער וועלען צווייפלען איבער׳ן דאָזיגען פּראָיעקט. מען דערמאָהנט זיך, ווי אַזוי דער אַלטער גרייז־גרויזער לענס־בורי איז געווען ביי היטלער׳ן, און לענסבורי האָט אויך בעזוכט פּוילען און געגעבען גאַנץ נאַאיווע עצות, ווי אַזוי צו לעזען די אידען־פראַגע.

דער ברייטער עולם האָט אויך פער־לוירען די אמונה אין קאָנפערענצען. מען ווייסט, אַז וואו אַ קאָנפערענץ, ענדיגט עס זיך מיט אַ צרה.

עולם איז געוואָרען ווי רעזיגנירט, פּאַטאַליסטיש.

מען ווייסט, אַז אייראָפּאַ איז קראַנק און מען האָט שוין אויספּראָבירט אַלע רופאים און זנאַכרים. עס האָט אפילו נישט געהאָלפען דאָס אַלטע מיטעל פון צאַפּען בלוט, — דער חולה קאָרטשעט זיך אין וועהטאָג און מען היילט איהם נאָר מיט נייע בלוי־זיין־איינשפּריצונגען.

דאָס הויבט אביסעל די טעמפּעראַטור, אָבער די כלומרשטע רפואה — די אויס־זיכט אויף אַ מלחמה, וואָס זאָל אָב־רייניגען די אָנגעגליהטע אַטמאָספערע, איז אַסך ערגער, ווי די מכה.

און דאָך איז דאָ אין׳ם פּראָיעקט פון לענסבורי אַ געזונדער קערן. אַזאַ שלום־קאָנפערענץ אין ירושלים פון אַלע רעליגיעס וואָלט זיכער געווירקט אויף די געמיטער און דער פאַנטאַזיע פון הונדערטער מיליאָנען מענשען.

ווייל די בעציהונג צו רעליגיע האָט זיך אין די לעצטע יאָהרען שטאַרק גע־ענדערט.

ווי לאַנג איז עס נאָר. ווי מען האָט מנדאַלעכט פאַר׳ן לעצטען נעשריי פון דער מאָדע, אַז „רעליגיע איז דער אָפּיום פון די פעלקער“?

ווי לאַנג איז עס גאָר. ווי די אַנטי־רעליגיאָזיטעט איז דערהויבען געוואָרען שיער נישט צו אַ... רעליגיע?

מען האָט פאַרגעשטעלט די כהנים פון דער רעליגיע, ווי די פאַרבינדעטע פון באַנקירען און געלד־זעק, וואָס ווילען נאָר פערשקלאַפען די אָרימע מאַסען.

די רעליגיאָנסלאָזע האָבען זיך שיער נישט געהאַלטען פאַר דער עלימע פון דער מענשהייט. זיי האָבען געקעמפט, אין נאָמען פון ראַציאָנאַליזם, פאַר׳ן „פּאָסטעמפּ“.

די לעצטע יאָהרען האָבען אָבער גע־בראַנגט אַן׳אומוואַרטונג פון ווערטען. נישט בלויז וואַליוטעס זענען דעוואַ־לואירט געוואָרען, נאָר אַסך כלומרשט אָנגענומענע אמת׳ן האָבען פערלוירען זייער אייזערנעם פאַנד, זייער גאָלד־דע־קונג.

ווייל נישט די לעהרען ענטשיידען, נאָר ווי אַזוי די לעהרען האַלטען אויס די פייער־פּראָבע פון דער ווירקליכקייט און ווי אַזוי זיי פאָרמען די ווירקליכ־קייט.

* * *

אין די לעצטע יאָהרען, ווען דער שטן המשחית האָט זיך פערמאָסטען צו בע־הערשען די וועלט, לעבען מיר איבער אַזאַ פייער־פּראָבע.

עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די פּערין און אַ פּאַראַהנעריין פון פּאָליטי־רעליגיע איז נאָך אַלץ דער סנה, וואָס ברענט און ברענט און ווערט נישט פער־ברענט.

דער היטלעריזם האָט מיט אַן׳אייזער־נער פויסט אַסך זאַכען אָבגעווישט און בעהערשט. מען האָט זיך געבויגען און געקניעט פאַר׳ן נייעם אָבגאָט.

דעם גרעסטען ווידערשטאַנד און זעלבסטשטענדיגקייט האָט אַרויסגעווי־זען גראָד דאָס רעליגיעזע געפיהל.

קאַרדינאַל פאָולהאַבער איז דער מער־טירער פון היטלער־דייטשלאַנד. מען איז בעפאַלען זיין פּאַלאַץ, מען האָט איהם געדראָהט מיט די שאַרפסטע מיטלען, און דאָך האָט ער געהאַלטען זיינע פּרע־דיגטען וועגען דער גרויסקייט פון אַל־טען טעסטאַמענט און וועגען דער אונ־צעשטערבאַרקייט און אייביגקייט פון׳ם פאָלק, וואָס האָט דעם ספר־הספרים גע־שאַפען.

דער היטלעריזם האָט געקריצט מיט די צייהן און שוין געשריבען וועגען דער פערבינדונג פון קאַטאָליציזם מיט יו־דעאָ־קאָמונע. דער היטלעריזם פּרובט אַרויסצורייסען די יוגענד פון דער שויס פון דער קירכע און אַריינצושליידערן זי אין פּיסק פון אַלט־גערמאַנישע געצען.

דער ווידערשטאַנד פון דער קירכע דויערט אָמשטאַרקסטען. דער פּרוב פון איניצער שלום צו מאַכען מיט היטלערן איז אַ אָבנויג, וואָס איז נישט געלונגען. דער קריסט קעמפט געגען אַנטי־קריסט.

און מיליאָנען מענשען פון אַלע רע־ליגיעס קוקען זיך צו צום געראַנגעל, און די סימפּאַטיע איז אויף דער זייט פון די, וואָס זענען זיך מוסר נפש פאַר זייער גלויבען.

דעם אָפּאָטעאָז פון פערעהרונג האָט דערגרייכט דער פערשטאָרבענער פּויפּסט, וואָס איז געווען אַ גרויסער מאָראַלישער פאַקטאָר און הונדערטער מיליאָנען מענשען האָבען איהם בעוואוּנ־דערט און בעוויינט.

מיט גלויבען און ציטער, מיט יראת הכבוד און האָפנונג בעציהען זיך הונ־דערטער מיליאָנען מענשען פון אַלע רע־ליגיעס צום נייעם פּויפּסט.

ווייל די ענטמוטיגטע און פערצווייפעלטע זענען געוואָרען אפּיקורסים אויף אפּיקורסות. מען גלויבט נישט מעהר אין די בעזעלענדע גליקען פון נישט־גלוי־בען.

מען ווייסט, אַז מען האָט פערלוירען דעם וועג, און מען זוכט אַן׳אָנהאַלט. און ווי האָט אַמאָל געזאָגט אַ סקעפּטי־שער איד: טאָמער דאָך... אפשר איז טאַקי דאָ אַ גן־עדן מיט אַ גיהינום מיט אַ יענער וועלט... יעדענפאַלס קראַכען שוין די מויערען פון דער רעליגיאָנסלאָזיגקייט, און סימפּאַטמאַ־טיש איז, וואָס די ווענדונג צום פּויפּסט קומט גראָד פון אַ פאָרשטעהער פון אַ מיטגליד פון דער לייבאָר־פּאַרטיי. וואָהרהאַפטיג, עס זענען דאָ צייטען, ווען מען טאָר נישט לאַכען פון דער נאַאי־וויטעט פון רייניע מענשען. ווען נישט דאָס ביסעל נאַאיוויטעט און ריינקייט וואָלט מען געמוזט אינגאַנצען דול ווע־רען אין דער היינטיגער משוגענער צייט.

* * *

עס איז אינטערעסאַנט: די ערוואַ־כונג פון רעליגיעזען געפיהל איז געקו־מען אַסך פריהער, ווי די פּאָליטיקער. וואָס זאָרגען פאַר׳ן וועלט־שלום. האָ־בען אָנגעהויבען צו וועגדען זייערע פער־צווייפעלטע בליקען צו דער רעליגיע.

די ליטעראַטור איז תמיד אַ פּאָרלוי־שע געשעהעניש.

אין דער לעצטער צייט זעהט מען בולטע סימנים, ווי די ליטעראַטור שטעהט אונטערן חותם פון דעם רעליג־יעזען געפיהל.

דער אַלטער וואָלטער מיט זיין סאַר־קאַסטישען מעפיסטאָפעלישען שמייכעל ליגט אַ פערוואָרפענער. דער רעוואָלוציאָ־ניזם איז נישט מעהר קיין זיגער־ישע אידעאָלאָגישע שיטה.

אין׳ם קלאַסישען לאַנד פון אפּיקור־סות און ראַציאָנאַליסטישער קלאָרקייט, אין פראַנקרייך, איז דאָ אַ נעאָ־קאַטוי־לישע בעוועגונג, וואָס האָט צו פערצייי־כענען שטאַרקע ערשיינונגען.

דער דאָזיגער רעליגיעזער שטראָם האָט געווירקט אונטערערדיש און האַלט שוין אַ יאָהרען.

און כאַראַקטעריסטיש איז, אַז די אי־דישע ליטעראַטור האָט שלום געמאַכט און בעוואונדערט די קריסטליכע רעליג־יעזע ליטעראַטור נאָך אַסך פריהער, אידער די רבנים האָבען געשיקט זייער מזל־טוב דעם ניי־געוועהלטען פּויפּסט.

שריפטשטעלער זענען תמיד פאָר־אַהנער, פאָרלויפער.

י. ל. פּרץ איז אין זיינע רעליגיעזע דראַמעס בעאיינפלוסט געוואָרען פון די קאַטאָליקען מיצקעוויטש, וויספּיאַנסקי און אַנדערע.

עס איז געשעהן אַן׳אייביגער אויס־טויש פון ווערטען.

די קאַטוילישע דיכטער האָבען גע־שעפּט פון תנ״ך; שפּעטער האָט מען גע־וויסע פאָרמען איבערגענומען אין אי־דיש פון דער קאַטוילישער רעליגיעזער פּאָעזיע.

אין דער קירכען־מוזיק זענען פאַרהאַן נישט ווענינ אידישע ליטורגיע־עלעמענ־טען.

די אַלטע קאַטוילישע מאַנוסקריפּטען זענען אילוסטרירט געוואָרען דורך אי־דען, ווייל מען האָט געגלויבט, אַז די אידען זענען נעהנטער צום גייסט פון אַלטען טעסטאַמענט.

די דאָזיגע געגענזייטיגע השפּעה דוי־ערט ביז היינט.

די נייע אידישע ליטעראַטור איז בע־איינפלוסט פון קלאָדעל, פון רילקע, פון אַלעקסאַנדער בלאָק.

אויך אידען, וואָס שאַפען אין אַנדערע ליטעראַטורען, זענען אויך בעאיינפלוסט פון קאַטאָליציזם.

נענוג צו דערמאָהנען אַ ווערפעל, אַ יוזעף ווימלין.

די ליטעראַטור האָט געזעהען דעם רעל־יגיעזען אמת, ווען ער איז נאָך געווען פערנעבעלט און פערשטעלט פאַר׳ן דורכשניט און כפרט פאַר פּאָליטיקער, וואָס האָבן געוואָלט רעגירען מיט טרו־קענעם שכל, מיט ניכטערע אויסרעכנונ־גען, בעת די ווירקליכקייט צעשטויבט און צעשויבערט אַלע חשבונות.

די כלומרשטע אייזן־פעסטע פער־פאַנצערטע וועלט דראָהט איינצופאַלען, ווי אַ קאָרטען־שטיבעל, בעת די אור־אַלטע רעליגיעזע אמת׳ן דויערען און זע־נען גילטיג ביז היינט.

* * *

די לעצטע אוידיענץ ביים פערשטאָר־בענעם פּויפּסט האָט געהאַט וויעניאַוואַ־דלוגאָשעווסקי, איינער פון די שענסטע פּערזענליכקייטען אין פּוילען, דער פּער־קערפּערער פון פּוילישער ריטערליכקייט. וויעניאַוואַ־דלוגאָשעווסקי האָט גע־רעדט מיטן פּויפּסט וועגען דער היסטאָ־רישער ראָלע פון פּוילען, וואָס געפינט זיך צווישען צוויי טאָטאַליזמען, אין׳ם קאַמף מיטן מאַטעריאַליזם.

דאָס געשפּרעך האָט געדויערט אַ קנאַפּע שעה, און פון דאָזיגען געשפּרעך האָט דער „קוריער וואַרשאַווסקי“ אי־בערגעגעבען אַ ווערטפּולען שפּרוך:

דער פּויפּסט האָט געזאָגט:

אויף פּוילען ליגט אַ גרויסע אחריות. זי מוז אָבדאַנקען גאָט, ווייל די השגחה האָט איהר אַזוי פיעל בעשאָנקען.

וואָס פאַר אַ גרויסע פּערספּעקטיווען ערוואַרטען פּוילען, ווען זי וועט ווירק־ליך נעלענקט ווערען דורך רייניעם און עכטען קאַטאָליציזם.

נישט בלויז די פרומסטע פון אַלע אי־דען אין דער וועלט — די פּוילישע האָבען אינערליך שלום געמאַכט מיט׳ן קירכען־הויפּט פון די קאַטאָליקען.

אויך סאָציאַליסטישע און אונגלויביגע פּאָליאַקען האָבען שלום געמאַכט מיטן פּויפּסט.

וואָרום אַן׳אַלטער ריס האָט גע־הערשט, אַן׳אַנגעוועהנטאַגטער.

פּוילישע גרויסע גייסטער האָבען נישט שלום געמאַכט דערמיט, וואָס דער וואַטיקאַן האָט געהאַנדעלט אָפּאָרטוניס־טיש בעת דער פונאַנדערטיילונג פון פּוילען.

סלאָוואַצקי האָט שאַרף אַנגעגריפען דאָס פּויפּסטום, און ממש געשליידערט מיט פייערן פון סאַרקאַזם; מען האָט סלאָוואַצקי׳ן געהאַלטען פאַר אַ כופר און געפּרובט שטערען איהם צו ברענגען צו קבורה אין וואַוועל.

דער פערשטאָרבענער פּויפּסט האָט ווידער מתקן געווען און בעזייטיגט דעם ריס.

איצט הערט מען שוין שטימען אין די פּוילישע סאָציאַליסטישע רייהען וועגען ענדערען די בעציהונג און שלום מאַכען מיט דער קאַטוילישער רעליגיע.

ממש אַן׳אומוואַנדלונג אין נעשטן

אין דער בעציהונג צו דער רעליגיע.

און מעגען זיין טרויעריגע אויסנאָה־מען. מעג אַ גלח טשעטשאַק האַלטען העץ־רעדעס און אַרויסרופען אונרוהען געגען אידען אין אַלע שטעדט און שטעדטלעך, וואו ער האַלט זיינע העץ־רעדעס, — דער איד ווייסט, אַז נישט דער גלח טשעטשאַק דריקט־אויס דעם רעליגיעזען אמת.

מען פיהלט, אַז די העכסטע אינסטאַנ־צען פון דער קאַטוילישער רעליגיע דענ־קען אַנדערש. פיהלען אַנדערש — און עס האָט נאָך נישט פערקלונגען דאָס וואָרט, אַז „אין גייסט זענען מיר אַלע סעמיטען“.

אין דער געשטאַלטונג פון נייעם פּוי־לען איז דער רייניער און עכטער קאַטאָ־ליציזם אַן׳אויסזיכט, אַ האָפנונג.

* * *

לאָמיר דעריבער פאַנטאַזירען אַ ווייל (וואָס בלייבט אונז איבער ביים אַנבליק פון דער קאַשמאַר־ווירקליכקייט?).

היינטיגען פּסח קומען זיך ווירקליך צונויף, לויט לענסבורי־פּלאַן, אויף דער איינלאַדונג פון פּויפּסט, פאָרשטעהער פון אַלע רעליגיעס, און מען זוכט מיט־לען און וועגען ווי צו דערהאַלטען דעם וועלט־שלום.

ווייל דאָס איז דאָס הויפּט־פּראָבלעם פון אונזער צייט.

אַלע אומגליקען נעהמען זיך דערפון, וואָס מען לעבט אין שרעק פאַר מלחמה, און מען איז שוין פּסיכיש בעוואָפענט, און מען ערלויבט זיך גרויל־טהאַטען, וואָס מען וואָלט זיך אין אַן׳אַנדער צייט נישט ערלויבט.

דער שרעק געבערט שרעק...

דער פּאַציפיזם ווערט אָבער בעקעמפט און אויסגעלאַכט, ווי אַ אידישע ערפינ־דונג.

ווען אַלע רעליגיעס זאָלען זיך שטע־לען אין׳ם קעמפערישען דינסט פאַר׳ן שלום און ווירקליך פּרובען צווינגען די מלוכה־מענער צו שלום, וואָלט עס דאָך, לאָמיר גלויבען, געהאַט אַ בערייטונג.

די רעליגיע האָט בעוויזען איהר מאָראַ־לישע קראַפט, און נאָך בזהות שלומיעלן אין איהר, וואָס קאָנען בעקרעפטיגט ווע־רען דורך הונדערטער מיליאָנען מענשען.

אין אַ צייט, ווען מען ווייל די אידען פאַרשטעלען ווי טריגערישע צוליב זיי־ערע אייגענע צוועקען, מעג מען זיך פון גאַנצען האַרצען ווינשען, אַז אַזאַ שלום־דוח פון אַלע רעליגיעס זאָל אַרויסשאַ־לען היינטיגען פּסח פון ירושלים, און ברענגען אויפמונטערונג און טרייסט פאַר אַלע פעלקער, וואָס זענען ענט־טוישט אין די פאַלשע נביאים און לעכ־צען נאָכן פּלאַם־וואָרט פון די אמת׳ע און אייביגע נביאים.

אויסגעהאלטענקייט, פעסטקייט, דיסציפלין און א פערצעהנפאכטע ארבייט פארן אויפבוי פון ארץ-ישראל

דער פראנט אין ארץ ישראל איז דער ווירטינסטער כוח אויך אין אונזער פאליטישען קאמף

פערשטארקט אונזער פראנט דורך ארבייט און אפפער

— פאר'ן „קרן-היסוד — כופר העם" —

וואהלען פון א מלוכה-פרעזידענט

זאל דורכפיהרען א נייער סיים

שארפער ארויסטריט פון סענאטאר פריסטאר אויף דער נעכטיגער סענאט-זיצונג

דער „טשוואק" פון דער נעכטיגער גענעראל-דעבאטע איבערן בודזשעט אויפן פלענום פון סענאט איז בלי ספק געווען דער ארויסטריט פון סענ. פריסטאר, דעם געוועזענעם פרעמיער און סענאט-מארשאלעק (און אמאל — אפט דערמאהנטען קאנדידאט אויף א גאר העכערען אמט).

סענ. פריסטאר האט גענאגט זעהר שארפע ווערטער אויפן אדרעס פונ'ם רעזשים, פון דעמזעלבען רעזשים, וואס ער איז געווען איינער פון זיינע הויפט-זיילען. מיט די שארפסטע ווערטער האט ער פעראורטיילט די קאמפאניע, וואס איז געפיהרט געווארען געגען סלאוועק'ן בעת די לעצטע סיים-וואהלען (וואלערי סלאוועק איז, ווי בעקאנט, בעזיגט געווארען דורכ'ן אונבעקאנטען אדוואקאט שטשעפאנסקי...).

דער דאזיגער טייל פון זיין רעדע קלערט גלייכצייטיג אויף די סיבות און די קוועלע פון זיין שארפען ארויסטריט. אלעקסאנדער פריסטאר איז א בוזעם-פריינד פונ'ם געפאלענעם שטערן וואלערי סלאוועק...

נשוים האט פריסטאר געזאגט פיעל ביטערע אמת'ען. אבער — צי קאנען נישט פיעל פון די דאזיגע אמת'ען גע-זאגט ווערען אויך וועגען די צייטען ווען ער און זיין פריינד סלאוועק האבען גע-האט די דעה? וואו איז דער הייניגער „בעל-תשובה" דאמאלס געווען?

דער וועג, וואס וועט בעגליקען דאס לאנד, וואו די לאנדווירטשאפט איז דער ארבייטס-ווארשטאט פון 70 פראצענט איינוואוינער און דעריבער דארף די הויפט-אכט געלעגט ווערען אויף דער לאנדווירטשאפט. א בעאונרוהיגענדע ערשיינונג איז, וואס דער הויפט-קאנסור-מענט און פראדוצענט גלייכצייטיג ווערט וואס אמאל מעהר דער מלוכה-אוצר און דאס רעדעל דרעהט זיך פארן געלד פונ'ם שטייער-צאהלער. די גרויסע עפענטליכע ארבייטען, וועגען וועלכע מען רעדט לעצטענס אזוי פיעל און אזוי גערן, מוזען זיך שטיצען אויף געזונדע פינאנסיעלע יסודות. קיין שום כישוף-מאכער, אפילו אזא בריה ווי מיניסטער קוויאטקאווסקי, וועט גארנישט אויפ-טהון מיט א לעדיגער קאסע.

סלאוועק, זשעליגאווסקי און „זייר"

די אומרוהיגע צייטען — זאגט ווייטער דער רעדנער — צווינגען אונז אויך אין דער מאראלישער הינזיכט צו זיין גרייט אויף יעדען פאל. ליידער גיט נישט דאס פאליטישע לעבען קיין גוטען און בעלעהרענדען ביישפיל. אויב, למשל, מען דערגעהט אין וואהל-קאמף אזוי וויט, אז מען שרייבט, מען זאל נישט שטימען אויף סלאוועק'ן, „נאר אויף אונז", „ווייל מיר ווילען א גרויס און מעכטיג פוילען", בעת עס איז אלגעמיין בעוואוסט, אז דער זעלבער סלאוועק האט זיין גאנץ לעבען פערברענגט אין דינסט פאר פוילען און האט געקעמפט אין פיעל שווערערע בעדינגונגען ווי די הייניגע, איז אזא האנדלונג אונמאראליש. אדער — צי קאן מען זיך אין קאמף אזוי פערגעסען, אז מען זאל אזש אין ווילנא רופען: „נידער מיט זשעליגאווסקי'ן"? די מאראלישע פאלגען דער-פון זיינען פאטאלע און ווייטגרייכענדע. דער סוף איז, אז מען זאגט זיך אין ווילנא: זשעליגאווסקי איז אונזער גע-נעראל, און יענער איז „זייער" גענעראל (ווי בעקאנט, האט אין ווילנא אין דעם [illegible] ווילנא-קרייז, וואס גענעראל זשעליגאווסקי, קאנדידירט דער „אזאן"-שעף גענ. סקווארטשינסקי).

דער רעדנער קריטיקירט אויך דעם „אזאן", נישט דערמאנענדיג איהם ביים נאמען. ער זאגט: צי איז גוט צו צווינ-גען מענשען, זיי זאלען ביים אבשאצען ערשיינונגען און פראבלעמען ריכטען זיך נישט מיט זייער אייגענעם שכל און געוויסען, נאר מיט א פרעמדען? מיר הויבען אן איינפיהרען די שלעכטע זיטען וואס זיינען זיינער צייט אזוי שארף פעראורטיילט געווארען. מיר גע-העען אויפן וועג נישט פון איבערצייגען, נאר פון בעפעהל און צוואנג. די שענע אידעע פון פעראייניגונג און קאנסאלי-דאציע געווינט גארנישט פון אזעלכע מעטאדען, נאר פערלירט. און ווען מען פערזיכערט דעם פארלאמענט וועגען לא-יאלער מיטארבייט און דערביי גיט מען ארויס קורץ פאר דער סעסיע דעקרעטען, וואס נישט אלע זיינען בערעכטיגט, ווי די קאנסטיטוציע פערלאנגט, מיט מלו-כה-נויטווענדיגקייט, ווי דער פרעסע-דעקרעט און אנדערע — ענטשטעהען מאראלישע ספקות, וואס ווירקען אין ערציהערישער הינזיכט ווייט נישט גוט. אין צירקולארען פערזיכערט מען וועגען רייניקייט פון די וואהלען און ווען עס קומען די פארלאמענט-וואהלען, פער-געסט מען וועגען דעם צירקולאר...

צופיל חניפה און ווייהרויך...

ווייטער בעקלאגט זיך דער רעדנער, אז צוליב דער נישט-איינהייטליכער פאלי-טיק פון דער רעגירונג הערשט א כאאס און די וואיעוואדעס און סטאראסטעס ווייסען אפט נישט ווי אזוי צוצוטרעטען צו זייערע שעפען. זעהר אפט טרעפט אויך, אז דער בירגער קאן נישט פערשטעהן, וואס די ביוראקראטיע פערלאנגט פון איהם. די אזוי גערופענע „שטארקע האנד" בעשטעהט נישט אין פערשפרייטען שרעק. די אויטאריטעט פון דער מאכט דארף ארויסדרינגען פון אכטונג און צוטרוי. אין דער לופט איז צופיל חניפה און ווייהרויך, פון וועלכען עס פערדרעהט זיך דער קאפ. מען דארף אויך דערמאהנען וועגען א קרענק, וואס איז שטארק פערשפרייט אין פוילען: גאווה. מיר האבען צופיל זשעניס אין פוילען. מען האלט נישט פון בעשיידענ-קייט. די אנגעבלאזענע פראזע בעהערשט דאס עפענטליכע לעבען.

וועלכער סיים זאל וועהלען א מלוכה-פרעזידענט?

אין קומענדיגען יאהר — זאגט דער רעדנער ווייטער — דארפען פארקומען וואהלען פון א מלוכה-פרעזידענט. איך בין זיכער, אז יעדער פון אונז און בכלל יעדער לאיאלער בירגער וויל, אז די מאכט פון פרעזידענט זאל פליסען פון א קוועלע, וועלכע שטיצט זיך אויף א ברייטער מאראלישער גרונד-לאגע, און נישט פון א פארלאמענט, וואס איז גע-וועהלט געוואסען קויט יסודות, וועלכע אלע אנערקענען פאר אונגעניגענד. מען דארף דעריבער נישט אבשלעפען מיט דער פערווירקליכונג פונ'ם מלוכה-פרעזידענט עמפפעהלונג (וועגען ענדערען די וואהל-ארדינאציע — רעד.).

צופיל שנאה...

סענאטאר רעמבסקי טרעט ארויס גע-גען די טאטאליסטישע טענדענצען, וואס א טייל פון „אזאן" ווייזט ארויס. עס זיינען געווען — זאגט ער — פאלען, ווען א מינדערהייט האט ערגאבערט די מאכט. אבער מיר אין פוילען קאנען זיך דערויף נישט ערלויבען. מיר האבען איצט אין פוילען צופיל שנאה, צופיל מאראלי-שע חרמות. ביי די מאסען הערשט א הונגעריגער פערלאנג אנטייל צו נעהמען אקטיוו אין בוי פון דער מלוכה. דעם דאזיגען הונגער דארף מען שטילען.

אוקראינישע טענות

דער גאליציאנער אוקראינער, סענ. טווארידלא שטרייכט אונטער די גרייט-קייט פון די אוקראינער צו לעבען בש-לום מיט די פאליאקען. אבער ער האלט, אז די בעציהונגען זיינען איצט ערגער ווי ווען נישט איז. עס האבען זיך — זאגט ער — געשאפען פערהעלטענישען, וואס זיינען עהנליך צום מיטעלאלטערליכען קאמף פאר ערד און רעליגיע.

נאכ'ן פארמולירען די פאדערונג פון טעריטאריאלער אויטאנאמיע פאר די אוקראינער, ערקלערט ער, אז די אוקראי-נישע סענאטארען וועלען נישט שטימען פאר'ן בודזשעט.

פינף מינוט פאר צוועלף

סענ. מאריאנסקי לעגט פאר גלייכצייטיג אויפצולעזען די „נאראדאווע" גע-געשטימטע אפרטייען סיי פון רעגירונגס-לאגער, סיי פון דער אפאזיציע און שאפען א נייעם לאגער, געשטיצט אויף די העכסטע מלוכה-אויטאריטעטען. צו דערדאזיגער ארבייט דארף מען ציציהען אלע „נאראדאווע" עלעמענטען און נישט בודק'ען זייער ביזאיצטיגען פארטייאי-שען פאספארט.

— עס איז שוין די העכסטע צייט דערצו — פערענדיגט דער רעדנער — ווייל עס איז שוין פינף מינוט פאר צוועלף...

רעוומאטיזם
ארטרעטיזם און פאדאגרא
זענען א פלאג פון דער מענשהייט. טאגאל, וואס מען נעמט בעת די דא-זיגע שמערצן 2-3 טאבלעטקעס 3 מאל טעגליך בעפרייען פון די ליידען און ברענגען א גרויסע דערלייכטערונג.
צו בעקומען אין אלע אפטייקען
Togal

אולטימאטום פון גענ. פראנקא צו גענ. מיאכא

פאריז, 9 (ספ.). גענ. פראנקא וועט היינט שיקען דעם לעצטען אולטי-מאטום צו גענ. מיאכא וועגען אונטערגע-בען זיך. גלייכצייטיג זאל איבער מאדריד פארקומען א גרויסע דעמאנסטראציע פון 250 פאשיסטישע עראפלאנען. גענ. מיאכא בעמיהט זיך אבער וועגען בעסע-רע קאפיטולאציע-בעדינגונגען. די פאשי-סטען האבען דערווייל אנגעהויבען א שארפע בלאקאדע פון אלע שפאנישע ברעגען, כדי צו צווינגען דעם רעגירונגס-מיליטער זיך אונטערצוגעבען.

דער קאמוניסטישער אויפשטאנד אין מאדריד

נאך נישט אנטעדריקט

לאנדאן, 9 (ספ.). דער קאמו-ניסטישער אויפשטאנד אין מאדריד איז נאך נישט געווארען אונטערדריקט. די קאמוניסטען האבען דארט אבגעמהון א שפיצעל. זיי האבען ארויסגעהאנגען א וגיסע פאהן און ועו די אבטייקונגען פון גענ. מיכארא האבען זיך צוריקגעצויגען פון זייערע פאזיציעס, זענען די קאמ-פיס טען אריבער צום אטאק און געעפענט א פייער. די קאמוניסטען בעזיצען זעהר פיעל געוועהר און אמוניציע.

די פאשיסטישע שפאנישע פרעסע איז געגען א שלום מיט מאדריד, נאר פער-לאנגט א פולשטענדיגע קאפיטולאציע. גענ. פראנקא האט זיך אבגעזאגט צו פיה-רען אונטערהאנדלונגען מיט דער רעגי-רונג פון גענ. מיאכא. די טורגאס-רעגי-רונג האלט, אז צווישען גענ. מיאכא און נעגרין איז נישטא קיין שום חילוק.

בלוטיגער צוזאמענשטויס אין לאס אנדושעלאס צוליב שפאניען

לאס אנדזשעלאס, 8 (פאט). דא איז נעכטען געקומען צו א בלוטיגען צוזאמענשטויס צווישען פאליציי און קא-מוניסטען, וואס האבען געפרובט שטע-רען די פארלעזונג [illegible] „שוועס-טער, וועלכע איז צוויי יאהר געווען מע-טיג אין פראנקאס ארמיי. פיעל מענשען זענען שווער פערוואונדעט געווארען.

צי וועט זיך טשעכאסלאוואקיי פונאנדערפאלען אויף דריי מלוכות

פרעשבורג, 9 (ספעציעל). דינ-סטאג, דעם 14-טען קומט זיך צונויף דער סלאוואקישער סיים אויף זיין ערשטער סעסיע, וועלכע וועט זיין פון גרויס בע-דייטונג. דער סיים וועט רעצידירען, צי טשעכאסלאוואקיי וועט ווייטער בלייבען עקזיסטירען אלס איין מלוכה, אדער נישט. אין דער סלאוואקיי הערשען צוויי מיינונגען. איין פארטיי מיט דעפ. מאך וויל פולשטענדיג איבעררייסען מיט טשע-כיען און גרינדען א בעזונדערע מלוכה, וואס זאל לאווירען צווישען פוילען, דייטשלאנד און אונגארן.

די צווייטע פארטיי מיט פרעמיער טי-סא וויל ווייטער דערהאלטען דעם בונד מיט טשעכיען. ביז איצט איז נאך נישט קלאר די שטעלונג פון דעפ. סידאר, וואס געניסט פון גרויס אנזעהען סיי אין טשע-כיען, סיי אין דער סלאוואקיי.

מען איז זיך משער, אז די טשעכען וועלען איצט מאכען גרויסע הנחות לגבי דער סלאוואקיי, כדי ווייטער צו בלייבען פעראייניגט.

שושניג זאל בעפרייט ווערען פון תפיסה

צו היטלערס 50-טען געבורטסטאג

בערלין 9 (ספ.) מען מעלדעט דא, אז אין צוזאמענהאנג מיט היטלער'ס 50-טען געבורטסטאג, דעם 20-טען אפריל, און דעם יאהרטאג פון „אנשלוס" מיט עסטרייך, וועט שושניג בעפרייט ווערען פון תפיסה. היטלער וועט דאן אנהויבען א גרויסע אינספעקציע-רייזע איבער עסטרייך.

רעדעס פון מוסאליני און דעם איטאליענישען קעניג

רוים 9 (ספ.) דא מעלדעט מע, אז דעם 22-טע מערץ, אין 20-טען יאהרטאג זינט דער גרינדונג פון דער פאשיסטי-שער פארטיי, וועט מוסאליני האלטען א גרויסע פאליטישע רעדע אויפ'ן פארום ראמאנום. אויפצומארענס וועט פאר-קומען די ערשטע פייערליכע זיצונג פון נייעם איטאליענישען פארלאמענט. קעניג עמאנועל וועט האלטען זיין טראהן-רעדע.

פרעזידענט רוזוועלט געגען דעם נייטראליטעטס געזעץ

וואשינגטאן, 8 (ספ.). אויף דער דאנערשטאגדיגער פרעסע-קאנפע-רענץ האט פרעז. רוזוועלט זיך ארויסגע-זאגט געגען דעם איצטיגען נייטראלי-טעט-געזעץ פון די פאראייניגטע שטאא-טען. דאס דאזיגע געזעץ דינט גיכער דער מלחמה ווי דעם שלום — האט רוזוועלט ערקלערט — דעריבער מוז דאס געזעץ געענדערט ווערען.

געזונד-צושטאנד פון מלוכה פרעזידענט זיך פערבעסערט

דער געזונד-צושטאנד פון מלוכה-פרע-זידענט האט זיך בעדייטענד פערבעסערט.

פולק. קאץ אין לאנדאן

לאנדאן, 9 (ספ.). פולקאווניק קאץ ווייעלט איצט אין לאנדאן, וואו ער האלט אב קאנפערענצען מיט היגע פי-נאנסיסטען.

מען שמועסט, אז זיין לאנדאנער בע-זוך שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט דער רייזע קיין פוילען פון ענגלישען האנדעלס-מיניסטער הודסאן. עס ווערט אויך גע-מעלדעט, אז פולק. קאץ בעמיהט זיך צו קריגען קרעדיטען פאר פוילען.

די אויספארשונג ארום די געשעהענישען אויפ'ן לעמבערגער אוניווערזיטעט

לעמבערג 9 (פאט) די אויספארשונג ארום די געשעהענישען אויפ'ן לעמבער-גער אוניווערזיטעט דעם 28-טען פעברו-אר, איז שוין פערענדיגט. עס זיינען פעסטגעשטעלט געווארען די נעמען פון די צעשלאגענע און אויך פון די שלעגער. מען ווייס שוין, אז די אנפאלער זענען פריע-הער בעוואפענט געווארען אין אקאדעמי-שען היים אויף לאזשינסקי 7 און אין מעדיקער-הויז אויף סלאראווא 10. עס איז פעראדענט געווארען צייטווייליגער ארעסט פון א גאנצע רייהע סטודענטען.

פערשוואונדען א בערידמטער פילם-ארטיסט

האליוואוד, 9 (פאט). אין דער פילם-פאבריק „ווארנער בראס" הערשט גרויס אונרוהיגקייט צוליב דעם גורל פון בערידמטען ארטיסט עראל פלין. זינט 2 וואכען איז ער פערשוואונדען אהן שום שפור. די פילם-געזעלשאפט האט בע-שטימט א בעלויהנונג פאר אנווייזען, וואו דער פערשוואונדענער פילם-ארטיסט גע-פינט זיך.

דער סענאט האט נעכטען אנגעהויבען בעטראכטען דעם בודזשעט-פרעלימינאר.

פארן צוטרעטען צו דער טאג-ארדנונג האבען די סענאטארען שטעהענדיג אויס-געהערט א קורצע רעדע פון מארשאלעק מיעדזיינסקי צום אנדענק פון פערשטארבענעם פויפסט פיוס דעם 11-טען.

נאכן אננעהמען אהן דיסקוסיע און איינשטימיג דעם געזעץ-פראיעקט וועגען יורידישען צושטאנד פון אלזא-געביט, טרעט צו דער סענאט צו דער גענעראל-דעבאטע איבערן בודזשעט.

דער רעפערענט סענ. סקאטשילאס גיט אן אלגעמיין בילד פון דער ווירט-שאפטליכער לאגע און אנאליזירט די צי-פערען פונ'ם בודזשעט-פרעלימינאר.

צום סוף פון זיין רעדע שטרייכט ער אונטער די בעזונדערע אויפמערקזאמ-קייט, וואס די סענאט-קאמ. האט ארויס-געוויזען אין דער פראגע פון די הויכ-שולען, בעזונדערס אין צוזאמענהאנג מיט די געשעהענישען אין לעמבערג. די אינצידענטען — זאגט דער רעפערענט — זענען געקומען צום אויסדרוק אין א שרעקליכער פארם, וואס פאסט נישט פארן כבוד פון אקאדעמיקער, און מוז אויפטרייסלען די גאנצע געזעלשאפט אין פוילען. די שווערע פארוואורפען, וואס מען האט געמאכט דער יוגענד, זענען נוגע פאקטיש א קליינער גרופע, קוים 10 פראצענט פון דער שטודירענ-דער יוגענד, וועלכע טעראריזירט אויף אן'ארגאניזירטען אופן די איבעריגע 90 פראצענט, וואס ווילען לערנען.

וויצע-מארשאלעק דאמבקאווסקי רעדט אין נאמען פון „אזאן". דער רעד-נער שטרייכט אונטער, אז איינע פון די הויפט-זארגען פון „אזאן" איז דאס פראבלעם פון די שטעדט. מיר ווילען זיין ווייט — זאגט ער — פון ליציטי-רען זיך אין דעמאגאגיע. אבער דער ביז-איצטיגער צושטאנד איז נישט-יושר'דיג און פערלעצט די רעכט פון דער פויל-שער בעפעלקערונג. דעם דאזיגען צו-שטאנד — פערזיכערט דער רעדנער — וועט דער „אזאן" זוכען צו ענדערען נישט דורך אפעלירען מיט פוסטע פרא-זען אהן דעקונג, נאר דורך רעאליזירען די פאסטולאטען, וואס זענען אין גע-געבענעם מאמענט דורכפיהרבאר...

די רעדע פון סענ. פריסטאר

א גרויסע רעדע, וואס איז געווען די סענסאציע פון טאג, האט געהאלטען דער געוו. סענאט-מארשאלעק און יעצטיגער סענאטאר-נאמינאט פריסטאר.

ער ווייזט אן, אז זינט א לענגערע צייט לעבט די וועלט אין מורא פאר א פאליטישער ערד-ציטערניש. אויף אזא פאל דארף מען זיין צוגעגרייט סיי מא-טעריעל סיי מאראליש.

אין דער מאטעריעלער גרייטקייט פון לאנד זעהט דער רעדנער געוויסע פעהל-ערען ער קריטיקירט די מיינונג, אז די אינדוסטריאליזירונג פון לאנד זאל זיין

שעור תנ"ך בצבור!

די תנ"ך קאמיסיע ביים ווארשאוער „תרבות" סניף ארדענט איין מארגען, שבת 4 נ. מ. אין לאקאל פון „תיכון בעל-מלאכה" (זאמענ-האף 9 וו. 3)

דעם ערשטען שעור תנ"ך בצבור.

מיט רעפעראטען וועגען תנ"ך (העברעאיש און אידיש) וועלען ארויסטרעטען די ה"ה: פראפ. ש. ווינקלער, דיר. ש' ראזענהאק און מ. קירשנבאום, וועלכע וועלען פארלעזען פון ספר יחזקאל מיט אויפקלערונגען אויף אידיש די צוהערער ווערען געבעטען מיטצוברענגען דעם ספר יחזקאל.

איינגאנג פריי פאר אלע!

מועדון עברי „תרבות" וורשה, פנסקה 20 מעון 3

ביום השבת, ה-11.3 ב-8,15 בערב בדיוק תתקיים

המסבה השמינית

הנושא: „היהודים בספרות הפולנית החדשה"

(הרצאה שניה).

המרצה: פרופ. ש. ווינקלר — חלק אמנותי.

לחברי סניף „תרבות", מורים ואקדמאים הנחה בתשלום החדשי.

המועדון פתוח בכל ערב מ־7 עד 10.

אידישע בילדער

יין 50 גראשן. אבאנאמענט-פרייז 6 זלאטעס פאר 3 חדשים. רויסע זייטן, פיל פראכטפולע בילדער און אילוסטראציעס. דאמ. דער-ווילונג. פאדערט ביי אלע צייטונג-פארקויפער. מ'קען באשטעלן זיך וענדן: אדמיניסטראציע „היינט" ווארשע, כלאדנא 8, קאנטא אין פ. ק. א. נום 23.260

(Spółdzielnia Wydawnicza „Alt-Naj Odnowienie")

לעצטער יום-טוב אויספלוג

קיין ארץ-ישראל פאהרט-אב ד. 31-טען מערץ. איינשרייבונגען ביז דעם 15-טען מערץ. ווייטערדיגע אויספלוגען אויף נאך יומטוב ווערען ארגאניזירט דורך די איינציגע ציוניסטישע געזעלשאפט פאר א"י-טוריסטיק, לויט'ן אדרעס (פראווינץ ביילעגען פאסט-מארקע):

Centralny Komitet Organizacji Syjonistycznej w Polsce, Pl. Grzybowski Nr. 10 m. 3

ערשינען „אין קאמף" נומער (21) 10

וואכענבלאט פון פועלי-ציון (צ. ס.)

חוץ דעפעשען און ידיעות פון א"י און פון דער לאנדאנער קאנפערענץ, ענטהאלט דער נומער פאלגענדע ארטיקלען: ש. לעווענבערג (לאנדאן): וואו איז דער אויסוועג פון דער א"י קאנפערענץ; ח' חררי — א בריף פון א"י; א. רעוווצקי — ס'זענען מיר באמת די שוואכערע? — ש. גערי — דער קאמף מיט די אויד. אבבעס אין אונגארן; ל. שפיזמאן — פאליטישע נאטיצען; א. יורים — די לעגענדע פון חניתה; ד. פרענקעל — רוסיפיצירונג? ש. א. ווין — די אידישע שרייבער אויפ'ן שייד-וועג; י. מארק — טעאטער נאטיצען א. אנד. 8 זייטן גרויסער פארמאט. פרייז 20 גר.

צו בעקומען אין אלע קיאסקען! מיט בעשטעלונגען:

„In Kamf", Dluga 27, P. K. O. 15,994

א גרויסער פרוב

פֿון גרינבוים

אונערווארטעט איז געקומען צו א צו־זאמענקונפט צווישען די אידען, די ענג־ליש־ער און די אראבער. אמת, די צוזא־מענקונפט איז נעווען א נישט־פֿאַרמעלע און נישט ביינדעדע, אבער דאָס איז דאך נישט בעסטייניגט די פֿאַרשטע־הער פון די אראבער פון א"י. אבער דאָך זענען זיך צוזאַמענגעקומען אראבער מיט אידען און האבען „געכאפט" א דיערעקטען שטויס וועגען די ענינים פון א"י. מ'האָט אונטערגעגעבן אויף א זייט די ערקלערונ־גען: אז די אראבער אנערקענען נישט די אידען אלס א צד אינ'ם פֿראבלעם פון א"י און די אידישע אגענט אלס א קע־פֿערשאפט, וואָס האָט וועלכע עס איז רעכט בנוגע דעם דאזיגען לאנד; אז די אידען אנערקענען נישט, דאָס די אָרא־בישע סלוכות, וואָס אונס א"י, האבען בישע סלוכות עס איז רעכטליכע עס איז דעם צוגעזאגט, וואָס האָט גיכבי א"י, האבען דעם רעכט צוצומישען זיך אין איהרע ענינים.

די איניציאטיוו איז געקומען פון דעם אידישען צד. ער איז דאָך תמיד געווען דער צד, וואָס האָט פֿאַרגעלעגט א דירעק־טען שטויס, וואָס האָט נישט פערלוירען דעם גלויבען אין דער מעגליכקייט אויפ־צוקלערען די אראבער, אז די אידישע צי־ען און שטרעבונגען אין א"י האבען אין זיך קיין שום פיינדליכע כּוואַנטע נישט לגבי דעם אראבישען פֿאָלק און אויך נישט בעסטייניגט די פֿאַרשטע־הער פון די אראבער פון א"י. אבער דאָך זענען זיך צוזאַמענגעקומען אראבער מיט אידען און האבען „געכאפט" א דיערעקטען שטויס וועגען די ענינים פון א"י. מ'האָט אונטערגעגעבן אויף א זייט די ערקלערונ־גען: אז די אראבער אנערקענען נישט די אידען אלס א צד אינ'ם פֿראבלעם פון א"י און די אידישע אגענט אלס א קע־פֿערשאפט, וואָס האָט וועלכע עס איז רעכט בנוגע דעם דאזיגען לאנד; אז די אידען אנערקענען נישט, דאָס די אָרא־בישע סלוכות, וואָס אונס א"י, האבען בישע סלוכות עס איז רעכטליכע עס איז דעם צוגעזאגט, וואָס האָט גיכבי א"י, האבען דעם רעכט צוצומישען זיך אין איהרע ענינים.

די איניציאטיוו איז געקומען פון דעם אידישען צד. ער איז דאָך תמיד געווען דער צד, וואָס האָט פֿאַרגעלעגט א דירעק־טען שטויס, וואָס האָט נישט פערלוירען דעם גלויבען אין דער מעגליכקייט אויפ־צוקלערען די אראבער, אז די אידישע צי־ען און שטרעבונגען אין א"י האבען אין זיך קיין שום פיינדליכע כּוואַנטע נישט לגבי דעם אראבישען פֿאָלק און אויך נישט בעסטייניגט די פֿאַרשטע־הער פון די אראבער פון א"י. אבער דאָך זענען זיך צוזאַמענגעקומען אראבער מיט אידען און האבען „געכאפט" א דיערעקטען שטויס וועגען די ענינים פון א"י. מ'האָט אונטערגעגעבן אויף א זייט די ערקלערונ־גען: אז די אראבער אנערקענען נישט די אידען אלס א צד אינ'ם פֿראבלעם פון א"י און די אידישע אגענט אלס א קע־פֿערשאפט, וואָס האָט וועלכע עס איז רעכט בנוגע דעם דאזיגען לאנד; אז די אידען אנערקענען נישט, דאָס די אָרא־בישע סלוכות, וואָס אונס א"י, האבען בישע סלוכות עס איז רעכטליכע עס איז דעם צוגעזאגט, וואָס האָט גיכבי א"י, האבען דעם רעכט צוצומישען זיך אין איהרע ענינים.

די איניציאטיוו איז געקומען פון דעם אידישען צד. ער איז דאָך תמיד געווען דער צד, וואָס האָט פֿאַרגעלעגט א דירעק־טען שטויס, וואָס האָט נישט פערלוירען דעם גלויבען אין דער מעגליכקייט אויפ־צוקלערען די אראבער, אז די אידישע צי־ען און שטרעבונגען אין א"י האבען אין זיך קיין שום פיינדליכע כּוואַנטע נישט לגבי דעם אראבישען פֿאָלק און אויך נישט בעסטייניגט די פֿאַרשטע־הער פון די אראבער פון א"י. אבער דאָך זענען זיך צוזאַמענגעקומען אראבער מיט אידען און האבען „געכאפט" א דיערעקטען שטויס וועגען די ענינים פון א"י. מ'האָט אונטערגעגעבן אויף א זייט די ערקלערונ־גען: אז די אראבער אנערקענען נישט די אידען אלס א צד אינ'ם פֿראבלעם פון א"י און די אידישע אגענט אלס א קע־פֿערשאפט, וואָס האָט וועלכע עס איז רעכט בנוגע דעם דאזיגען לאנד; אז די אידען אנערקענען נישט, דאָס די אָרא־בישע סלוכות, וואָס אונס א"י, האבען בישע סלוכות עס איז רעכטליכע עס איז דעם צוגעזאגט, וואָס האָט גיכבי א"י, האבען דעם רעכט צוצומישען זיך אין איהרע ענינים.

דען נישט איין צו וועלכן אכטונג א מענטש־היים. אדרבה זיי וויקען וועלכן א טייל פון דער חערשענדער מעהרהייט אדער בייבען א מינדערהיים, וואָס וועלכן מאָ־לעריש דורך דער מעהרהייט. דעריבער האלטען זיי מאר נאטירליך, אין די חערשענדע מעהרהייט דעציידירט, אז פון איהר צושטימונג הענגט אלץ אב אין דעם אידישען לעבען אין לאנד. אפילו די עק־זיסטענץ פון די אידען אין לאנד ג.א.

אין א"י שטרעבען מיר דאָך צו וועלכן א מעהרהייט אין לאנד מיט, אדער אהן דער צושטימונג פון דער איצטיגער מעהר־היים. מיר וויקען די דאזיגע צושטימונג דערגרייכען. אבער מיר מאכען נישט אב־הענגיג פון איהר אונזערע בעסטימונגען צו וועלכן אין לאנד א וואסענדער כּת, צו בעזוצען דאָס לאנד. דעריבער קאָן קיין מענש פון אונזערע אונזערע שטרעבונגען אין א"י צו א פערשטענדיגונג צווישען אונז און די אראבער אין א"י צו דעם מן, וואָס נאר די אונ־טערדריקונג פון ייִדישען פֿאָלק אין פערמיידליכקייט פון זייער פערווירקלי־כונג איז אונזער שטרעבונגען אין א"י איז נישט לייכט, צו א פערשטענדיגונג צו קומען מיט דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען.

עס איז קלאָר מאר יעדען, וואָס איז למפֿרע נישט אויסען מותר צו זיין אויף דעם אידישען וויקען צו פערווירקלי־כונג פון דער איצטיגער מעהר־היים. מיר וויקען די דאזיגע צושטימונג דערגרייכען. אבער מיר מאכען נישט אב־הענגיג פון איהר אונזערע בעסטימונגען צו וועלכן אין לאנד א וואסענדער כּת, צו בעזוצען דאָס לאנד. דעריבער קאָן קיין מענש פון אונזערע אונזערע שטרעבונגען אין א"י צו א פערשטענדיגונג צווישען אונז און די אראבער אין א"י צו דעם מן, וואָס נאר די אונ־טערדריקונג פון ייִדישען פֿאָלק אין פערמיידליכקייט פון זייער פערווירקלי־כונג איז אונזער שטרעבונגען אין א"י איז נישט לייכט, צו א פערשטענדיגונג צו קומען מיט דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען.

עס איז קלאָר מאר יעדען, וואָס איז למפֿרע נישט אויסען מותר צו זיין אויף דעם אידישען וויקען צו פערווירקלי־כונג פון דער איצטיגער מעהר־היים. מיר וויקען די דאזיגע צושטימונג דערגרייכען. אבער מיר מאכען נישט אב־הענגיג פון איהר אונזערע בעסטימונגען צו וועלכן אין לאנד א וואסענדער כּת, צו בעזוצען דאָס לאנד. דעריבער קאָן קיין מענש פון אונזערע אונזערע שטרעבונגען אין א"י צו א פערשטענדיגונג צו קומען מיט דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען. אבער דאָס איז נישט אפהענגיג פון אונז אלין, נאר אויך פון דעם אראבישען פֿאָלק, וואָס וועלכן מיר ווילען אין פרידען לעבען.

אומדערגרייכבאר אין ענערגיע און אין אינטעל־סיווקייט אין דער אַרבייט.

אַוואַנטאַזש־טינע, וועלכע עס מרינקט טעג־ליך צום פרישטיק, איז דער קוואל פון כוח פון זייַנע מוסקולען; זי שטאַרקט די וויידערשטאַנדהאַפטיקייט פון זיין אָרגא־ניזם, וווידקט פאַזיטיוו אוים'ן נערוון־סיסטעם, שאַפֿענדיג א גוט זעלבסט־גע־פיהל אין חשק צו דער אַרבייט. אַווא־מאַלטינע איז א וויטאַמין־ נאהרהאַפטעה קאָנצענטראַט, לייכט צום פֿארדייען און צוגעוואוינען מיט א אויסגעצייכענטען געשמאַק.

קער מיט דער בריטישער אימפעריע, אמת, מיר האבען פראַטעסטירט נענען דער אריינפיהרונג פון די אראבישע מלוכות בעקוטען די מעגליכקייט צו בעטייליגען זיך אין די אונטערהאנדלונגען מכח א"י, אמת אפילו, אין דער בריטישער פרעסע זענען ארויסגעזאגט געווארען מיינונגען, אז דער דאזיגער אויפטהו מצד דער רע־גירונג איז נאָרנישט נעווען אזוי קלוג און גליקליך. קוים אבער האבען די פערטרע־טער פון די אראבישע מלוכות אין קאַנדאן האט נעווארט, ביז דעם בריטישען פּלאַן, דינען פון אייַן זייט אלס בעווייז, אז גרויסבריטאניען פאראַנירט דעם אַגראם פון דער אראבישער פערייני־גונג, און אז אלע אראבישע מלוכות וע־הען אין איהר א פרייַנד, א בעשיצער און א מיטהעלפער ביי דער פערווירקליכונג פון די העכסטע נאציאנאלע אראבישע אידעאלען; פון דער אנדערער זייט אבער האבען די דאזיגע פערטרעטער נעראַטפט אויך צוימען די א"י־דיגע אראבער, דדי־קענדיג אויף זיי אנצונעהמען די גינס־טיגע פאר זיי בריטישע פאַרשלאגען, הגם זיי בעפרידיגען נישט די ראדיקאלע פּא־דערונגען. די זעלבע ראַליע האבען זיי ג־עראַטפט שפּילען קעגבי די אידען, אונטער־שטרייכענדיג, אז נישט נאר די א"י־די־גע אראבער שטעלען א ווידערשטאנד די אידישע שטרעבונגען, נאָר אלע אראבער. צוליב דעם וועט מען נאָר דאָס אויפֿ־הערן פון דער אראבישער מלוכות, אז א"י־דיגע אראבער שטעלען א ווידערשטאנד אין אלע שטרעבונגען פון אידען, אז נישט נאר די א"י־די־גע אראבער, נאָר מיט דער גאנצער אראַ־בישער וועלט, מיט אלע אראבישע מלו־כות. אויב די אונטערדריקונג פון אל־א"י־דיגע אראבישען אויפשטאנד אין א"י איז נישט לייכט, בזוערעס אין איר־מיטינג פון ערב א וועלט־קריג, איז דאָך א מלחמה מיט ע'ן גאנצען אראבים־טאן אודאי און אודאי אנ'ענין, וואָס מוז איצט אויסגעמיטען וועדען פאר יערען פֿרייַז. די אנווענדונגייס פון רעפערענץ מאנצען פון די אראבישע מלוכות האט נעראטפט משמעות. לויט די בריטישע פלענער, צוליב דעם מאקי וויייכער מא־כען די אידען בכלל און די אידישע אגענץ בפרט און אויפֿ־וויינגען זיי א צושטימונג צו אזעלכע קאָ־נסעסיעס" פאַרשאפען, וואָס זאלען מידטן אין א"י, אז זיי זאלען בעפרידיגען די אראבישע מלוכות און צווינגען די אראבער אין א"י משלים צו זיין מיט זיי, אויב נישט אינ־גאנצען מסכים צו זיין.

עס איז קלאָר נעווארען, אז אויב די פאַרשטעהערשאפטען פון די אראבישע מלוכות זענען בעטייליגט אין די לאנד־גע נעשפרעכען. דאָרף אויך פון אונזער חאָט מורא, אז די אנדערע זאָל נישט נע־נישען פון דעם א"י־דיגען פלאַנטער, זאָל נישט פערשטאַרקען זיך אין זאָל נישט מערכאַפען די הענגמאַניע אין דער אראַ־בישער וועלט. אויראָך חאָט נישט בעהאל־טען איהרע פּלענער אין דער דאָזיגער חיזיכט, און נעווים חאָבען פֿאוריען און מצרים אנגעהויבען קוקען וואָס קרומער, וועו עס חאָבען זיך בעוויזען סימנים, אז די דאָזיגע פּלענער זענען שאנפען — וועו אפילו וויייטע. און וועו וויים, צי חאָבען די פערווירקלונגען אין סיריען, די פערספעקטיוון פון א נויטוועגדינקייט פון א אויפשטאנד נענען פראנקרייך, וואָס קאָן אויפוועקען ביי טערקיי נייַע אפע־טיטען און שאפען פאר איהר נייַע גינס־טיגע קאָניונקטורען, עהנליך צו די, וואָס חאָבען נעבראכט צו דער אנערקענ־נונג פון דער צושטימונג פון די פערטרעטער פון די אראבישע מלוכות, אז עס וועט דאָך גוט זיין צו טרעפען זיך מיט די אידישע פאַרשטעהער.

בעת איך שרייב די דאָזיגע שורות, זע־נען נע־ נישט פאַרהאן די לייכטסטע אָנ־צייכענס פון א"י־דיגען פלאַנטער, זאָל נישט פערשטאַרקען זיך און זאָל נישט מערכאַפען די הענגמאַניע אין דער אָרא־בישער וועלט. אויראָך חאָט נישט בעהאל־טען איהרע פּלענער אין דער דאָזיגער חיזיכט, און נעווים חאָבען פֿאוריען און מצרים אנגעהויבען קוקען וואָס קרומער, וועו עס חאָבען זיך בעוויזען סימנים, אז די דאָזיגע פּלענער זענען שאנפען — וועו אפילו וויייטע. און וועו וויים, צי חאָבען די פערווירקלונגען אין סיריען, די פערספעקטיוון פון א נויטוועגדינקייט פון א אויפשטאנד נענען פראנקרייך, וואָס קאָן אויפוועקען ביי טערקיי נייַע אפע־טיטען און שאפען פאר איהר נייַע גינס־טיגע קאָניונקטורען, עהנליך צו די, וואָס חאָבען נעבראכט צו דער אנערקענ־נונג פון דער צושטימונג פון די פערטרעטער פון די אראבישע מלוכות, אז עס וועט דאָך גוט זיין צו טרעפען זיך מיט די אידישע פאַרשטעהער.

בעת איך שרייב די דאָזיגע שורות, זע־נען נע־ נישט פאַרהאן די לייכטסטע אָנ־צייכענס פון א"י־דיגען פלאַנטער, זאָל נישט פערשטאַרקען זיך אין זאָל נישט מערכאַפען די הענגמאַניע אין דער אָרא־בישער וועלט. אויראָך חאָט נישט בעהאל־טען איהרע פּלענער אין דער דאָזיגער חיזיכט, און נעווים חאָבען פֿאוריען און מצרים אנגעהויבען קוקען וואָס קרומער, וועו עס חאָבען זיך בעוויזען סימנים, אז די דאָזיגע פּלענער זענען שאנפען — וועו אפילו וויייטע. און וועו וויים, צי חאָבען די פערווירקלונגען אין סיריען, די פערספעקטיוון פון א נויטוועגדינקייט פון א אויפשטאנד נענען פראנקרייך, וואָס קאָן אויפוועקען ביי טערקיי נייַע אפע־טיטען און שאפען פאר איהר נייַע גינס־טיגע קאָניונקטורען, עהנליך צו די, וואָס חאָבען נעבראכט צו דער אנערקענ־נונג פון דער צושטימונג פון די פערטרעטער פון די אראבישע מלוכות, אז עס וועט דאָך גוט זיין צו טרעפען זיך מיט די אידישע פאַרשטעהער.

בעת איך שרייב די דאָזיגע שורות, זע־נען נע־ נישט פאַרהאן די לייכטסטע אָנ־צייכענס פון א"י־דיגען פלאַנטער, זאָל נישט פערשטאַרקען זיך אין זאָל נישט מערכאַפען די הענגמאַניע אין דער אָרא־בישער וועלט. אויראָך חאָט נישט בעהאל־טען איהרע פּלענער אין דער דאָזיגער חיזיכט, און נעווים חאָבען פֿאוריען און מצרים אנגעהויבען קוקען וואָס קרומער, וועו עס חאָבען זיך בעוויזען סימנים, אז די דאָזיגע פּלענער זענען שאנפען — וועו אפילו וויייטע. און וועו וויים, צי חאָבען די פערווירקלונגען אין סיריען, די פערספעקטיוון פון א נויטוועגדינקייט פון א אויפשטאנד נענען פראנקרייך, וואָס קאָן אויפוועקען ביי טערקיי נייַע אפע־טיטען און שאפען פאר איהר נייַע גינס־טיגע קאָניונקטורען, עהנליך צו די, וואָס חאָבען נעבראכט צו דער אנערקענ־נונג פון דער צושטימונג פון די פערטרעטער פון די אראבישע מלוכות, אז עס וועט דאָך גוט זיין צו טרעפען זיך מיט די אידישע פאַרשטעהער.

משה שימער

דער פריהלינג נעהט

דער פריהלינג נעהט. איך זאָג זיין וויייטען מראַט.
איך זעה דעם אַבגלאַנץ פון זיין יונגען בליק —
איך הער די גרינע, גראַזיגע מוזיק,
מיט דורשט, ווי ס'וואַלט אראַב פון עשפאַלט.

ס'וועלט ענג אין האַלז. דאָס שמיקט אזוי דאָס גליק,
דער רעגען שווענקט שוין אַב דעם וועג פול קוימ,
דער וואַלכען ס'האָט געשפאַנט צו מיר דער טויב,
בכדי צו בינדען מיך מיט פעסטע שמורים.

און איצט... איך בינד נאָר איהם מיט שטאַרקע הענד.
איך קוק איהם אין אויג... ער וועלט פערבלענדט,
ער ברומט: אומזיסט געמאַנגען אזא וועג.

איצט וואַרט דער פריהלינג נאָר אויף מיינע טעג,
וואָס געהען אויף מיט שטרענגער מיה פאר גאָט —
דער פריהלינג לויפט. איך מרינק זיין יעדען מראָט.

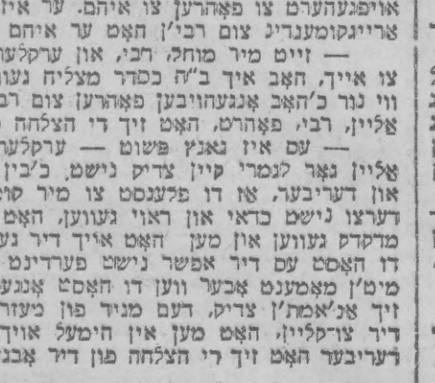

פון אונזער אלטען אוצר

נעזאַמלט פון ב. יאושזאהן

כי תשא.

ונתנו איש כופר נפשו... (ש. יב.)

די טעמי הנגינה אוים'ן וואָרט „ונתנו" איז א „סרמא ואזלא". מען דאַרף זיך מסדים זיין מים'ן נעבען צדקה און אנטקעגען טראַגען. דעם מקבל די נדבת. „אקרוימו ליה ריפתא"! (שבת קנ"א). און „דרכן של גומלי חסדים לרוץ אחר בלים" (שבת ק"ד).

העשיר לא ירבה... (ש. טו.)

רבי אבישעל פראַנקפורטער האָט צוטיילט זיין גאנץ פערמעגען אויף צדקה, האָבען די מקוראים נעמורט: היתכן? דער דין איז דאָך: „והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש" (כתובות ס"ז)?

— אמת מאקי — האָט ער זיי דערויף נענטפערט — אז עפ"י דין טאָר מען מעהר נישט געבען, סיאיז אַ־עבירה. ביי צדקה ווערט אָבער געזאָגט: „מרבה צדקה מרבה חיים", צדקה איז א סגולה צום לעבען, און אויב אזוי איז עס דאָך פּקוח־נפש, א לעבענס־זאַך, און ביי פּקוח־נפש, ווי איהר ווייסט מעג מען עפּילו מחלל־שבת זיין, מכל • שכן אויף אַ־עבירה מדרבנן.

די זעלבע פראַגע האָט מען אויך אַמאל נעפרעגט רבי אלי' חיים מיזיעל, ווועלכער איז נעווען א נעוואלדיגער בזרן אין צדקה:

— היתכן, רבי, דער דין איז דאָך: „והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש"?

— פערשטעהט איהר מיך — האָט ער זיי דערויף נעענטפערט — כ'בין איין מאָל נכשל נעווארען אינ'ם דאזיגען חטא און מבזבז נעווען מעהר פון א חומש, און בכדי אויסצוקויפען זיך פון א בענאנגענעם חטא מיט מען נעבען צדקה. ווי עם פּאסט פאר א בעל־תשובה, וועט ער נישט מער נעמטיג זיין צו זאָגען: „וחטאתי בצדקה פרוש", און וואָס וויייטער כ'עב צדקה אלץ מעהר פערשאַרקט זיך ממילא דער חטא פון „והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש", מזן איך זיך פון דאָס ניי אויסקויפען מיט צדקה און אָט אזוי האָב איך זיך נעביך פערפלאַנטערט און קאָן נישט ארויסקריכען...

נטה ושחלת וחלבנה... (ש. לד.)

„כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטרת" (כריתות ו').

כל תענית שאין בה מפושעי ישראל — פלענט זאָגען דער בעש"ט — אויב די מתענים קענען אינ'ם תענית נישט מיטרייסען קיין פושעי־ישראל, אויב זיי קענען מיט זייער תשובה נישט מעורר זיין די פושעי־ישראל, אז אויך זיי זאָלען תשובה טהון — איהר תענית, איז עס א סימן, אז די פאַסטער מיינען עס נישט מיט'ן נאַנצען האַרצען. אויב א פייער פלאַקערט ווי נעהרינג, ווערען אויך די. שלעבטע פייבטע שפענער, וואָס אַליין איז זיי שווער אונטערצוצינדרען, שרייענגעבאַפט אין די פלאַמען...

סדין מזה מן הסדוק אשר צוירים, עשו להם עגל מסכה... (פ. ח.)

אין דער גמרא נעמרט בשאַמאַ מיינט מיט דעם פּסל פּסוק וויכטיג

כאחד מן התלמידים תהי' קשה לישראל כיום שנעשה כו העגל" (שבת י"ז). און דערויף זאָגט רש"י: „לפי שהלך נשיא ועמהן".

פאַרוואָס האָבען עפּים די חז"ל פערגליכען דעם מאָג, וועו חלל האָט זיך מכניע נעווען פאר שמאי'ן, צום טאָג פון מעשה העגל?

ווייל אייניע פון זיי הויפט־סיבות, וואָס האָט גורם נעווען צום מעשה העגל איז נעווען דאָס עניות פון אהרן, וואָס אנשטאָט צו האַנדלען נעגען זיי שטרענג און בעפעהלעריש, ווי עס פאסט פאר א פיהרער פון פֿאָלק, האָט ער נוטמוטיג נעפרובט זיי אבהאלטען און אבלענגען אויף שפּעטער, ביז משה וועט קומען און דאָס האָט דערפיהרט, אז ער האָט זיי לסוף נישט נעקענט משחר בעהאַרשען און איז נעשעהען די זינד פון עגל.

און דעריבער איז אינ'ם מאָג, וועו חלל אלם נשיא האָט אריסנעווייזען אזוי־פיעל עניות און זיך אוועקנעזעצט פאר שמאי'ן אנ'אייננעבינענער כאחד מן התלמידים, האָט ער אליעמען אזא צער פערשאפט און זיי דערמאָהנט אינ'ם מאָג, וועו עס איז נעמאסט נעווארען דאָס עגל...

(הדרש והעיון).

ויהי כאשר קרב אל המחנה וכו', ויהר אף משה וישלך מידין את הלוחות וישבר אותם... (דב. יט.)

פאַרוואָס האָט ער ערשט איצט צובראכען די לוחות און נישט פריהער, תיכף ווי נור ער האָט דערהערט, אז די אידען האָבען נעווינדינט און אנ'עגל נעמאכט?

נאָר הערענדיג דעם אויבערשטענם וועדטער: „ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי נדול", אז צוליב'ן בענאַנגענעם חטא פון עבודה • זרה איז השי"ת נרייט חלילה אלע אידען אומצובערענגען און בלויז ער אליין, משה, וועט בלייבען לעבען, בכדי עם זאָל דורך איהם מקוים וועדען די נעטליכע הבטחה פון „ארבה את זרעכם ככוכבי השמים", און מורא האָבענדיג, אז עם זאָל טראָץ זיין תפלה אזוי נישט נעשעהן, דערויבער — „ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות", האָט ער צעבראָכען די לוחות בשעת ער איז נעווען אין כעס. און די חז"ל זאָגען דאָך: „כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" און „המשבר כלי בחמתו כאילו שובר עבודה זרה", ממילא ווען ער שוין האָבען דעם זעלבען דין וואָס כל־ישראל און מען וועט שוין נישט קענען לגבי איהם מאכען דעם אויסנאַהם פון „ואעשה אותך לגוי נדול", און בכדי צו דערקלערען די נענעבענע שבועה וועט מען שוין אלעמען מוזען מוחל זיין...

(דברי אליעזר).

וחנותי את אשר אחון... (שׁ. יט.)

„וחנותי את אשר אחון — אף על פי שאינו הגון" (ברכות ז').

רבי זושא אניפאלער האָט נעהאַט א רייכען חסיד, וועלכער פלעגט פון צייט צו צייט קומען צו איהם און איהם מהנה זיין מיט א בכבודינען פדיון.

איינמאל איז ער נעקומען צופאהרען און דעם רביז'ן נישט נעטראפען.

— וואו איז דער רבי?

— דער רבי — שנטפערט איהם די רביצין — איז אוועקנעפאהרען צו זיין רבי'ן.

— וואס? — הרהרט זיך דער נביר — דער רבי אליין האָט נאך איך א רבי'ן?

— יא — שרקלערט איהם די רביצין — דער רבי זייענר איז דער מניד פון מעזריטש.

ווי דער מביר האָט דאָס נשהערט האָט ער נעטראכט ביי זיך: מה־דאך, אז כ'בין נעפאהרען צו דעם רבי'ן האָב איך ב"ה מצליח נעווען אין מיינע עסקים, מכל־שכן, אז איך וועל אנהויבען פאהרען צום רבינ'ם רבי'ן, וועל איך דאך אודאי, מצליח זיין!

פון דאַמאָלם אן האָט ער נענומען לסדר פאהרען צום מעזריטשער מגיד, אבער וואָס משהר ער איז נעפאהרען אלץ מעהר האָט זיך די הצלחה אבנעטהון פון איהם און די עסקים האָבען אנגעהויבען נעהן בארג־אראָב.

אך האט נענומען מפשפש במעשיו זיין אין אך האט אויסנעמענען, אז דאס איז

פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים... (מ. א.)

„הפסולת שלך, משם העשיר משה. אמר הקב"ה: דין הוא שיטול אותן פסולת משה. למה? אלא ישראל שלא נתעסקו במצות נתתי להם כל טוב ארץ מצרים וכו' ומשה שעסק בעצמותיו של יוסף והיה עני? אתן לו הפסולת שיעשיר" (מדרש רבה).

פרעגט זיך: אויב דאָס איצטינע שטיינדל איז נעווען אנ'ענטשעדינונג פאר משה'ן פאר דעם חיזק, וואָס ער האָט נעהאט ביים ביזה־מצרים, בשעת ער האָט עסק נעווען בעצמותיו של יוסף, האָט דאָך השי"ת אים נעפּענט באלד דאמאָלם רייך מאכען און נישט לאָזען איהם וואַרטען ביז צום אויסהאָלען די צוויי טעג, אזוי ווי ער האָט נעמוזט וואַרטען ביז צום אויסהאָלען די צוויי לוחות און די תורה, אז משה זאָל נישט נעמוזט ווערען א פרוב אויסצוטר־צען צווייפעל אייגענעם פאַרדינסט, זאָל נישט פערשטאַרקען זיך אין זאָל נישט מערכאַפען די הענגמאַניע אין דער אָרא־בישער וועלט. אויראָך חאָט נישט בעהאל־טען איהרע פּלענער אין דער דאָזיגער חיזיכט, און נעווים חאָבען פֿאוריען און מצרים אנגעהויבען קוקען וואָס קרומער, וועו עס חאָבען זיך בעוויזען סימנים, אז די דאָזיגע פּלענער זענען שאנפען — וועו אפילו וויייטע. און וועו וויים, צי חאָבען די פערווירקלונגען אין סיריען, די פערספעקטיוון פון א נויטוועגדינקייט פון א אויפשטאנד נענען פראנקרייך, וואָס קאָן אויפוועקען ביי טערקיי נייַע אפע־טיטען און שאפען פאר איהר נייַע גינס־טיגע קאָניונקטורען, עהנליך צו די, וואָס חאָבען נעבראכט צו דער אנערקענ־נונג פון דער צושטימונג פון די פערטרעטער פון די אראבישע מלוכות, אז עס וועט דאָך גוט זיין צו טרעפען זיך מיט די אידישע פאַרשטעהער.

אויב עס איז אייך שווער מיטאַמאל — פערשאפט אויך אייניציגוויין

די אמת בענדער „פון אונזער אלטען אוצר".

פרייז פאר יעדען באנד נישט מעהר ווי 3, אין פראכט־באנד 4 זל. פאר אויסלאנד נאך 1 זל. (די זענדונגען אויף אין אינטערנאצ פאסט־מארקען).

צו בעקומען אין אלע בוכהאנדלונגען, וויי אויך בים ארויסגעבער:

M. Justman, Warszawa, Twarda 16 m 6

P. K. O. 12-307.

בערנארד זינגער

די צווייטע זייט פון מעדאל

מארגע געהט די וואהל-קאמפאניע צו די קאמונאלע אינסטיטוציעס. דער „אזאן" טראגט־צו יעדע פאר טעג א פארציע נצחונות אין הונדערטער גע־מיינדעס, גאנצע קרייזען (פאוויאטען) געהען מאסענווייז אויפן הוף פון רעגי־רונגס־לאגער. קיינער קאן זיך אבער נישט אריענטירען אין די ציפערען און חשבונות. ווען עס קומט אבער צו א שטאדט און נישט צו א דארף, ענדערט זיך די לאגע. דא קאן מען זיך שוין לייכט אריענטירען און דאמאלס זעהט־אויס דאס בילד נישט אזוי גינסטיג.

אזוי האבען עס אויסגעזעהען די ער־שטע וואהלען באלד נאך דעם נצחון צום סיים. אזוי זעהט־אויס די לאגע איצט סיי אין גדיניע, סיי אין טארנאוו.

טיילמאל דאכט זיך אפילו, אז די פ.פ.ס. האלטען אב נצחונות געגען דעם איינענעם ווילען. דער צענטראל־ארגאן פון פ.פ.ס. סאפעט קוים. די ארטיקלען זעהען־אויס בלאס. די וואהל־אגיטאציע אין „ראבאטניק" גופא ווערט געפיהרט אויך זעהר שלימזלדיג, און דאך איז געקומען צו א נצחון אין טארנאוו.

עס האט געזיגט דער פיהרער פון דער טארנאווער ארגאניזאציע, וועלכער ארבייט דארט יאהרנלאנג און געפינט זיך אין א שטענדיגען קאנטאקט מיט די ארבייטער־מאסען. דער בריסקער תפיסה־ניק ציאלקאש האט רעפרעזענטירט א מאל דעם לינקען פליגעל אין זיין פאר־טיי.

נישט דאס איז אבער איצט דער עיקר. אינטערעסאנט איז איין פרט, אז די רעגירונג נעהמט צו קענטניש דעם רעזולטאט פון די וואהלען. אזוי איז אין לאדז שוין בעשטעטיגט געווארען די נייע שטאדט־פערוואלטונג מיט דעם פרעזי־דענט קוואפינסקי בראש.

צעהנדליגער טעמים האבען געווירקט אויף אזא בעשטעטיגונג. ערשטענס פער־גינט די רעגירונג דער פ.פ.ס. דעם טעם פון רעגירען אין שטאדט־ראט. די פאר יאהר פון פ.פ.ס.־ישער הערשאפט אין לאדזער שטאדט־ראט (זיעמענצקי) האט דאן שטארק אבגעשוואכט די פארטיי און איבערגעגעבען די מאכט אין די הענד פון די ענדעקעס.

עס ווירקען אויך דא פערזענליכע סענטימענטען. דער געוועזענער דעפו־טאט קוואפינסקי געפינט חן אין די אוי־גען פון איצטיגען פרעמיער, פונקט ווי ער האט געהאט א פרייען צוטריט צום פריהערדיגען פרעמיער קאשטשיאלקאוו־סקי.

בלויז די פריצים פלעגען שרעקען די מאכט מיט דעם „קעניג פון די פאר־נאלעס", וועלכער איז פערמשפט געווא־רען אויף עטליכע יאהר תפיסה פאר הע־צען געגען דער מאכט אין יאהר 1920.

ווען קוואפינסקי איז געקומען אין סיים, האבען זיך זיינע געגנער איבער־צייגט, אז דער טייוועל איז נישט אזוי שרעקליך ווי מען מאהלט איהם. דער לינקער אין פ.פ.ס. האט זיך מיט דער צייט שטארק בערוהיגט. און אפילו שפעטער, נאך דער מאי־איבערקעהרע־ניש, פלעגט מען זיך בעציהען מיט דרך ארץ צו קוואפינסקי'ן, וועלכער איז אין די צארישע צייטען געשטאנען פארן גע־ריכט און דער מלאך־המות האט שוין געוואוירט אויף זיין קרבן. פערטיידיגט האט איהם דאן דעפוטאט בערענסאן.

ווער ווייסט, צי וואלט די רעגירונג נישט מאלעריזירט זארעמבא'ן אלס וויצע־פרעזידענט אין ווארשא, הגם ער גע־הערט נאך איצט פארמעל צום לינקען פליגעל. די פ.פ.ס. לייקענט אבער אב אלע ידיעות וועגען כלומרשטע אינטער־האנדלונגען מיט דעם אזאן, וועגען אונ־אפיציעלע געשפרעכען מיט דעם קאמי־סארישען שטאדט־פרעזידענט סטאזשינ־סקי, וועגען פריוואטע קאנפערענצען מיט דאמבקאווסקי'ן. אפיציעל איז ארויסגע־שטעלט געווארען די דעמאנסטראטיווע קאנדידאטור פון געוו. דעפוטאט ארצי־שעווסקי אלס ווארשאווער שטאדט־פרעזידענט. דער וועג פאר קאמפראמי־סען איז אלזא פערמאכט.

עס שלעפט זיך אלזא אב דער טערמין פון צונויפרופען די ערשטע זיצונג פון ווארשאווער שטאדט־ראט. דער שטאדט־פרעזידענט איז נאך אלץ פערנומען מיט פאראדען. טאג־איין, טאג־אויס נעהמט ער אויף נייע געסט אין דעם רעמאנטיר־טען בלאנק־פאלאץ. טאג־איין, טאג־אויס געהט פרעזידענט סטאזשינסקי אויף איינלאדונגען פאר דיפלאמאטען.

זיין חבר אין קראקא קאפליצקי איז שוין אוועק אויף א בעשיידענע פאזי־ציע. ער האט אפילו געקירצט זיך זיין גרויסע פענסיע אויף האלב. אבער דא האבען געשפילט א ראל נאך אנדערע טעמים.

דא אין ווארשא וואלטען די מאסגע־בענדע ספערען געוואלט איינהאלטען סטאזשינסקי'ן אויף זיין אמט. מען אר־בייט שטארק ביים שטודירען דעם סטא־טוט, די וואהל־ארדינאציע און אלע גע־זעצען.

אין פויזען הערשען די ענדעקעס. אין לאדז האבען איבערגענומען די מאכט פארשטעהער פון פ.פ.ס. אין גדיניע איז נאך די לאגע נישט אויפגעקלערט.

די וואהל־קאמפאניע צו די שטאדט־ראטען האט זיך נאך נישט פערענדיגט. די מאסגעבענדע ספערען ווערען אבער נישט נתפעל פון די רעזולטאטען. פער־קעהרט, מען מיינט אפילו, אז עס איז בעסער ווען די טעמפעראמענטען וועלען זיך אויסלאדען אין די שטאדט־ראטען, בפרט נאך, אז דאס געזעץ גיט ברייטע רעכט דער אדמיניסטראציע אריינצומי־שען זיך, קוועסטיאנירען די בעשלוסען.

אזוי איז קוועסטיאנירט געווארען דער בעשלוס פון פויזנער שטאדט־ראט וועגען אנרופען דעם פלאץ וואלנאשטשי אלס פלאץ פון ראמאן דמאווסקי. די רע־גירונג האט נישט געשטעלט אונטער א פראגע־צייכען דעם פארשלאג פון אנרו־פען איינעם פון די פלעצער אדער פון די גאסען אויפן נאמען פון דמאווסקי, זי האט זיך בלויז אנטקעגענגעשטעלט געגען אנרופען דעם „פלאץ וואלנאשטשי" אלס דמאווסקי־פלאץ. אזוי ארום ווייזט זיך ארויס, אז די ענדעקעס קאנען נישט הערשען אין זייער שטאדט אהן דער הסכמה פון דער מאכט.

וועגען דעם ווייסען גאנץ גענוי די נייע הערען אין לאדזער שטאדטראט. פון היינט אן איז פ. פ. ס. אין לאדז אבהענגיג פון אינערן־מיניסטעריום און פון פינאנץ־מיניסטעריום. אנ'ארבייטער־שטאדט קאן נישט עקזיסטירען אהן ברייטערע קרעדיטען, אהן גרויסע אינ־וועסטיציע־ארבייטען.

וועגען דער שווערער ארבייט פון ארויסבעקומען קרעדיטען וואלט געקאנט דערצעהלען דער איצטיגער הויפט - די־רעקטאר פון „פאוושעכני זאקלאד או־בעזפעטשען וואיעמנעך" בראניסלאוו זיעמענצקי.

דער געוועזענער שטאדט - פרעזידענט זיעמענצקי האט אויך געהאט אסך פרא־טעקציע סיי אין אינערן־מיניסטעריום, סיי אין פינאנץ־מיניסטעריום און דאך איז איהם אויסגעקומען שווער צו זאר־גען פאר נייע קרעדיטען, כדי צו געפי־נען ארבייט פאר די ארבייטסלאזע.

די קאמונאלע ענינים האט רעפערירט אויף דער זיצונג פון הויפט־ראט פון פ. פ. ס. דער געוו. דעפוטאט און שטאדט־פרעזידענט זיעמענצקי. ער האט אפשר דערצעהלט וועגען זיין דערנערוועג, ווע־גען די אלע קאמפראמיסען, אויף וועלכע מען מוז געהן, און האט אפשר טרויעריג צוגעגעבען, אז דאס ראטעוועט נישט די לאגע, אז עס איז זעהר שווער צו פרא־ווען סאציאליזם אין איין... שטאדט, ביי אנ'אומגעבונג, וואס געהט אויף גאר אנ־דערע וועגען, וואס חלומט גאר אנדערע טרוימען.

מען האלט אב נצחונות. מען בעקומט ענדליך א בעשטעטיגונג פון די וואהלען און דערנאך הויבט זיך אן דער נייער גלות: דער מארש אין די צענטראלע אמטען אויף ארויסצובעקומען קרעדיטען.

דאס איז די צווייטע זייט פון מעדאל ביי די היינטיגע נצחונות צום שטאדט־ראט. די געגענער שפעקולירען אויף די דערמאהנטע שוועריגקייטען און ווארטען.

אין צעהנדליגער שטעדט וועט פ. פ. ס. נאך אבהאלטען א נצחון. אויפן צווייטען טאג וועלען אבער די זיגער מוזען אויסציהען די האנד צו דער רע־גירונג, צו דער צענטראלער מאכט. אין היימישע, שטילע געשפרעכען וועט מען מוזען אויספועל'ן אסך ענינים, דערווייל אבער איז נאך פארהאן צייט צו פרע־הען זיך צוליב די נצחונות, פעטשעטשע־לען, אז גרויס איז די קאראקטור פון די שטאדטראט־וואהלען צום רעזולטאט פון די וואהלען צום סיים.

ש. י. אימבער

צווישען ווינדמיהלען:
עהרליך איז שווערליך...

דער רעדאקטאר פון בונדישען פארטיי־ארגאן ה' הענריק ערליך האט אפילו מיט א צייט צוריק אין זיין ארטיקעל „ציוניזם און אראבער", 4 נאוועמבער 1938, געווארענט די ציוניסטען, וואס פאלעמי־זירען מיט איהם, אז „זיי זאלען נישט זוכען קיין בעשטעטיגונג פון זייער ציו־ניסטישען אמת אין ציטאטען פון דער „פאלקסצייטונג" — אבער אליין מיאוס ער זיך נישט מיט קיין נעהעריג צוגעשני־טענע ציטאטען פון דער ציוניסטישער פרעסע, פון וועלכע ער בעמיהט זיך ארויסצובעקומען דעם אליין זעליגמאכענ־דיגען בונדיסטישען אמת. פונדעסטווע־גען וועלען מיר איהם דאס מאל צוליב טהון, און נישט זוכען קיין בעשטעטיגונג פאר'ן ציוניסטישען אמת אין זיין אר־טיקעל פון דעם 3 מערץ, וואו ער דרינגט ארויס דעם אקט - געבאקענעם בונדיס־טישען קל - וחומר פון דעם, וואס עס איז געזאגט געווארען אין דער ציוניס־טישער פרעסע, הויפטזעכליך אבער אין „היינט", אין צוזאמענהאנג מיט דעם פאלשען שפיעל פון דער טשעמבערלען־קליקע בשעת דער לאנדאנער קאנפערענץ.

אזוי ווי ה' ערליך רוקט גערען ארויס די פארערונג פון לאגיק און יושר אין די פאלעמיקעס, וואס מען פיהרט מיט איהם („וואו איז יושר? וואו איז לאגיק? אד־רבא, ילמדנו רבנו" — טענה'ט ער אין דעם פריהער דערמאהנטען ארטיקעל פון 4 נאוועמבער פ. י.) וועלען מיר אין דעם איצטיגען ארויסטריט זיינעם זוכען בלויז יושר און בלויז לאגיק, וואס אין א פא־לעמיק זענען די ביידע זאכען אייגענט־ליך איינס און דאס זעלבע.

די ערשטע כוואליע פון ה' ערליכ'ס גרימצארן איז ארויסגערופען גע־ווארען דורך דער ווענדונג פון מרכז החלוץ צום ועד הפועל פון „הסתדרות העובדים" אין א"י. אין יענער ווענדונג זענען נעמליך געווען צו לעזען אזעלכע געפעהרליכע קראמאלע - ווערטער, וואס האבען געמוזט א גריליץ טהון אין אויער פון „פאלקס־צייטונג" - סאציאליסט: „זאל זיך מאביליזירען דאס פאלק און זאל זיך צונויפשליסען דער ישוב און אנטפערען מיט קאמף. זאל זיך די הסת־דרות אוועקשטעלען בראש פון דער פער־טיידיגונג פון אונזער רעכט אויפ'ן היימ־לאנד... צעהנדליגער טויזענדער פון „החלוץ" און פון דער יוגענד אין גלות זענען גרייט דורכצודרייסען וועגען און אויפברעכען מויערען, כדי זיך צו שטע־לען אין די רייהען פון די קעמפענדיגע".

ה' ערליך, וועלכער האט זיך אגב גאר שטארק דורכגענומען מיט דער עולה, וואס איז געשעהען די אראבער מצד די רעוויזיאניסטישע באמבען - ווארפער אין יענעם טאג פון אויסערגעוועהנליכער אויפרעגונג אין א"י, כאטש די פערמאג־נעטע אראבישע טעראר - אקציע גע־פינט שטענדיגע אויסטייטשונג אין דער „פאלקסצייטונג" אלס אויסדרוק פון „די גערעכטע פאדערונגען פון די ארא־בישע פאלקסמאסען", מישט מיט א כלא־ידע־מינע צונויף די רעוויזיאניסטישע באמבעס פון ירושלים און די דוטשיציוא־טע באמבאסטיק אין דער רעוויזיאניסטי־שער פרעסע אין ווארשא — מיט דעם פון גאנץ אנדערע גייסטיגע קווא־לען שטאמענדיגען אויפרוף פון „החלוץ", כדי צו קאנען אויף דעם געפעלשטען בשותפות'דיגען אדרעס אבשיקען אזא פארציע מוסר: „עס איז אין ערשטער רייהע די זאך פון דער דארטיגער (ארץ ישראל'דיגער) ארבייטערשאפט צו צוי־מען די רעוויזיאניסטישע פערברעכערס, אבצוווענדען דאס אומגליק, אין וועלכען די דאזיגע אונפעראנטווארטליכע חברותא איז גרייט אריינצושטויסען דעם גאנצען אידישען ישוב. אבער דער מרכז „החלוץ" רופט צו אויפשטאנד נישט בלויז די הסתדרות אין פאלעסטינא — די דאזיגע העררען ערלויבען זיך אויך אנצובאטען דער הסתדרות די הילף פון דער „יוגענד אין גלות", וואס זאל כלומרשט זיין גרייט צו „רייסען וועגען און ברעכען מויערען", כדי זיך צו בעטייליגען אין אנ'עוואנטוע־לער אוואנטורע פון דער הסתדרות!" ביי ה' ערליך איז נעמליך שוין אבגעמאכט, אז די „עוואנטועלע אוואנטורע" פון הסתד־רות און די שוין פארטיג אוואנטורע פון די רעוויזיאניסטישע טעראריסטען זע־נען בלויז צוויי זייטען פון איין און דער זעלבער מטבע, מיט וועלכע דער ישוב געהט צאהלען זיינע שונאים. צי אט ער ערליך'שער אויפטהו איז יושר'דיג, זא־לען אורטיילען די, וואס זענען בעקאנט מיט דעם ווירקליכען זאך־פערהאלט.

און ווען ה' ערליך רופט אויס צו די פערפאסער פון דעם „אויפשטאנד"־אויפ־רוף: צו קורץ די הענד! מיר וועלען אייך נישט ערלויבען צו פערדולען די מוחות פון דער יוגענד אין פוילען, וואס האט פאר זיך אהן א שיעור שווערע דאגות און איז לחלוטין נישט גענייגט צו בעט־טייליגען זיך אין א קאמף מיט ווינד־מיהלען, וואס דראהט אונטער דער אנ־פיהרונג פון אונפעראנטווארטליכע מענ־שען צו פערוואנדלען זיך אין א בלוטי־גען שגעון!" — ווייסט יעדער, וואס קאן א ביסעל לאגיש רעכנען, גאר לייכט בעגרייפען, ווי זינלאז עס מוז זיין דער־מאכטלאזער צארן וואס האט דעם בונ־דיסטישען פיהרער דיקטירט אזעלכע די־בורים.

ביז צו דער ווארשאווער שטאדט־ראט־דע גרייכען נאך אפילו די הענד פון די בונדישע עפענדי־פערטיידיגער, אבער ביז ארץ־ישראל צו דערלאנגען זענען — אויב מען רעדט שוין וועגען קורצע הענד — גראד זייערע הענד גאר קורץ. די גע־צעהלטע פאר בונדיסטישע הענד, וועל־כע עס איז ביז היינט געלונגען צו דער־גרייכען אזש ביז צום אידישען היימלאנד געהערען נאר צו אזעלכע בונדיסטישע עסקנים, וואס האבען זיך אויסגעשטערקט נאר א סערטיפיקאט און נאך א מעהר אדער ווייניגער בעקוועמען פאסטען אין ארץ־ישראל. מיט דעם דערלאנגען ביז ארץ־ישראל מיינען מיר אבער אויך דאס דערלאנגען ביז צו די זעהר ברייטע קריי־זען פון דער אידישער יוגענד שוין דא אין גלות, וועלכער גע־הערט בלב ונפש דעם ציון־אידעאל, און וועלכע איז דורך איהר גאנצע איינשטעל־לונג שוין דא א וואנגארד פון דער אידישער היים. די דאזיגע יוגענד, פון וועלכער עס רעקרו־טירען זיך די פיעל טויזענדער חלוצים, וואס זענען פון לאנגען שוין אבגעגאנגען קיין ארץ־ישראל ווי אויך די גאר א סך טויזענדער יונגע מענשען, וואס זענען אין יעדער מינוט גרייט אהין צו געהן, אט די גרויסע, ציילבעוואוסטע און דיסציפ־לינירטע ארמעע פון נאציאנאלע יונגע אי־דען (דער רוב פון זיי וועניגסטענס אזעלכע גוטע און כשר'ע סאציאליסטען, ווי די חברי ספון בונד), האט ביז איצט קיינמאל נישט געפרעגט אויף ערלויבני־שען ביים בונד און וועט אויף ווייטער שטעהן מחוץ יעדער השפעה פון די אנ־טי־ציוניסטישע בונד - סאציאליס־טען ביי אלץ, וואס זייער אידיש, ציוניס־טיש און סאציאליסטיש געוויסען וועט זיי דיקטירען צו אונטערנעהמען אין קאמף פאר א אידישען סאציאליסטישען ציון. אין אט דעם פרט האט די לאגיק פון די ביזאיצטיגע ענטוויקלונגען אויף דער אידישער גאס שוין פון לאנג גע־זאלט קלאר מאכען די „פאלקסצייטונג", פארטיי און איהרע גרויסמויליגע ווארט־פיהרער.

א גרויסען חלק פון ה' ערליכס גרימ־צארן האט אבער גורם געווען דער „היינט" מיט זיין נומער פון דעם 28־טען פעברואר, אין וועלכען „די עלטערע, די מיושב'דיגע ציוניסטען" האבען רעאגירט אויף מאקדאנאלד'ס אבנארערישען פלאן מיט אזעלכע „היסטערישע אויסרופען", ווי: „דאס וועט קיינמאל נישט געשעהען!", „דער זייפענבלאז וועט פלאצען!", „עס איז נישט דאס לעצטע ווארט!", „ארץ־ישראל איז און וועט זיין א אידיש לאנד!", „אוועק מיט'ן פלאן פון אנ'אראביש פאלעסטינא!". מיר קאנען ווארעם מיטפיהלען מיט ה' עהרליך, וואס האט פון אזעלכע עלטערע און סטא־טעטשנע העררען ווי דר. קליינבוים, א. איינהארן און יאושזאהן ערווארט דאס אמת'ע ביסעל מיושב'דיגקייט, צו וועל־כען ער איז געוואוינט מצד זיינע בונדי־שע רעדאקציע־קאלעגען — און ליידער דערוואוארט זיך א ביטערען נערוועזשאק צוליב אזעלכע היסטערישע אויסרופען ווי די אויבען ציטירטע. אבער סוף כל סוף מעג דאך גראד ה' ערליך געדענקען, אז ווען ער עפענט א ציוניסטיש בלאט, דארף ער דארט נישט זוכען קיין בונדי־שע מיושב'דיגקייט און קיין בונדישען אמת ווייל די תורה וועט ער קריגען בלויז אין אייגענעם קרעמעל. חוץ דעם פאלט אונז איין, אז די היסטעריע פון די היינט־שרייבער האט געמוזט זיין נישט אזוי געוואלדיג, אויב זיי האבען אינמיטען דער גאנצער סומאטאכע גע־קאנט געפינען ווערטער פון טרייסט און פון האפנונג. היסטעריע געהט נעמליך האנד אין האנד בלויז מיט האפנונגסלאזיגקייט און פולשטענדיגער פערלוירענקייט.

אמת, די האפנונג פון א. איינהארן אדער די אפטימיסטישע ארגומענטאציע פון א הר. קליינבוים האט ביי ה' ערליך א פנים פון חוזק. דעם ה' איינהארן, וועלכער „שטיצט זיין האפנונג אויף דעם פאקט, וואס ענגלאנד בייט זעהר אפט איהרע פאלעסטינא־פלענער" פרעגט ה' ערליך די הארבע קשיה, צי האט ער „נישט בעמערקט אזא „קליינינקייט", ווי די בעשיינפערליכע טענדענץ פון דער דאזיגער פאליטיק צו ווערען וואס אמאל מעהר „פרא־אראביש?" ה' ערליך קאן זיכער זיין, אז נישט בלויז אזא אלטער און געניטער ציוניסט ווי א. איינהארן, נאר אפילו א קינד אין דער ציוניסטישער וויעג קאן זעהען די דאזיגע בעשיינפער־ליכע טענדענץ פון דער ענגלישער פאלי־טיק. אבער צי האט נישט ה' ערליך פון זיין זייט בעמערקט אזא קליינינקייט, ווי די בעשיינפערליכע טענדענץ פון דעם אידישען ישוב אין ארץ־ישראל צו וואק־סען אין כוח, אין איינפלוס, אין גרויס און אין סימפאטיעס אין דער גאנצער וועלט, נישט געקוקט אויף די קונציגע קאזשאלקעס פון דער ענגלישער פאלי־טיק? און ווען ה' ערליך כאפט דעם אפ־טיטימיסט דר. קליינבוים ביים לאמ און ווארפט איהם מיט רוגזה פאר, למאי ער האט די העזה צו בעהויפטען, „אז עס איז אונמעגליך צו צווינגען א מינדערהייט פון העכער 30 פראצענט, זי זאל מיט־בויען א שטאט, וועלכען זי וויל נישט", האט ער נאך אלץ נישט קיין רעכט — צו פרובען איינרעדען זיינע לעזער, אז „דא־געגען האלט ה' קליינבוים משמעות פאר יא מעגליך, צו צווינגען א מעהרהייט פון 70 פראצענט, זי זאל מיטבויען א מלוכה, וועלכע זי וויל נישט". ער האט נעמליך נישט קיין רעכט נישט צו בעמערקען אזעלכע צוויי „קליינינקייטען", ווי ראשית, אז דאס ארץ־ישראל'דיגע אי־דענטום וויל איבערהויפט נישט בויען קיין מלוכה אזוי לאנג, ווי עס מאכט נישט אויס קיין מעהר־הייט אין לאנד, און שנית, אז אין משך פון די 20 יאהר באלפור־דע־קלאראציע איז דאס ארץ־ישראל־אידענ־טום געוואקסען לגבי דער אראבישער בע־פעלקערונג פון 10 פראצענט אויף גאנצע 30 פראצענט טראץ דער שטייגענדער פראאראבישער אריענטאציע פון ענגלאנד און אז עס איז דעריבער נישטא קיין גרונד צו שרעקען זיך, אז אויך דאס ווייטערע אנהאלטען פון אט דער אריענטאציע וועט קאנען אבהאלטען דעם פראצעס פון פראצענטער־עלען וואוקס פון אידישען ישוב ביז צו יענער גרויס, וואס וועט איהר ערלויבען צו ווערען אזא פאקטאר, ווי דער ציוניזם זעהט עס פאראויס אין אזא מלוכה, ווי די פון דעם ציוניזם פאראויסגעזעהענע. אהן קריוודעס בנוגע דעם צווייטען פאק־טאר, וואס האט ביז היינט אויף זיין זייט נישט בלויז די גרעסערע סימפאטיע פון די גוישע מאנדאטארען אין ציון נאר אויך די אויסשליסליכע סימפאטיע פון די העכסט יושר'דיגע און העכסט לאגישע אידישע שונאי ציון אין גלות.

פון וואך צו וואך

חניתה און... טארנאוו

יעדעס מאל, ווען אויפ'ן ציוניסטישען הימעל בעוויזען זיך שווארצע וואלקענס און עס דאכט זיך, אז שוין, אויס, אלץ איז געענדיגט און אלץ איז פערלוירען, איז מיר א ביטער רחמנות אויף... די בונדיסטען. ווייל דער „בונד", דארפט איהר וויסען, איז אויף דער אידישער גאס די פארטיי, וועלכע איז אממעהר סטענס דורכגעדרונגען מיט שנאה צו געגנער. עס וועט לחלוטין נישט זיין קיין גוזמא ווען איך וועל זאגען, אז די שנ־אה צו זיינע געגנער איז ביים „בונד" א פיעל שטארקערע בעוועגענדע און שאפענ־דע קראפט איידער די צוגעבונדענקייט צו זיינע אייגענע שטרעבונגען. און איי־פערזיכטיג איז ער, דער בונד, ווי א הי־סטעריש ווייבעל, וואס איז דערצו נישט געבענשט מיט איבעריגער שענקייט. ער קאן ארגאניש נישט פערטראגען, אז עפעס זאל אויף דער אידישער גאס גע־טהון ווערען נישט אזוי אהן איהם, ווי אהן דעם, אז ער זאל אין דעם אויפטהו פערנעהמען דעם אויבענאן. וואס איז פאר אזא פארטיי נאטירליכער ווי אן אויסברוך פון טריאומף און יובעל דאן, ווען איהרער א געגנער כאפט א שווערע מפלה? פארדאן, נישט „א" געגנער, גאר „דער" געגנער, דער געגנער פאר עקסע־לאנס, מיט וועלכען דער „בונד" שטעהט אין א פערביסענעם, ריקזיכטלאזען קאמף שוין העכער פערציג יאהר! וואס וואלט פאר'ן „בונד" געווען נאטירליכער ווי טאנצען פון שמחה איבער דעם גרויסען, דעם „ענדגילטיגען" דורכפאל פון ציו־ניזם? ווייסען דאך אבער די בונדיסטען אז שאדען־פרייד איז א מיאוס'ע מידה, פון וועלכער מען דארף זיך היטען, ווייל מען קאן זיך מיט איהר שטארק קאמ־פראמיטירען אין די אויגען פון עהרליכע מענשען. בעמיהט מען זיך אין דער אפ־שאצונג פון דער איצטיגער לאגע פון ציוניזם צו זיין וואס קאלטער, וואס איינגעהאלטענער ביי דער שמחה, וואס „אקאדעמישער". אבער מען איז דאך נישט מעהר ווי א מענש, רייסט זיך דורך דא און דארט אויב נישט די שמחה, איז ישרענפאלס די תקיפות לגבי דעם „געשלאגענעם" געגנער, וואס עס איז שליסליך איינס און דאס זעלבע. און די דאזיגע אנשטרענגונג אנצוהאלטען דעם „געהעריגען" טאן, נישט אריינצופאלען אין התפעלות, אין טריאומף, איז א שווער שטיקעל ארבייט. געה מאך אנ־ערנסטע מינע, זיי אבגעהיטען מיט א ווארט, ווען דאס הארץ איז איבערפולט מיט פרייד!... איז דאס נישט א לאגע, וואס מעג ארויסרופען רחמנות־געפיה־לען?

און צוליב נאך א זאך איז מיר אין אזעלכע פאלען א רחמנות אויף די בונ־דיסטען — צוליעב דער שווערער ענט־טוישונג, וועלכע ערווארט זיי. דאס חזר'ט זיך איבער שוין די גאנצע העכער פערציג יאהר און דאס איז שוין שיער נישט געווארען א מין נאטור־געזעץ. ווי נאר ס'טרעפט עפעס א מכשול מיטן ציו־ניזם, אזוי ערקלערט איהם באלד דער „בונד" טויט ווי אלע טויטע און מאכט איהם א לויה פון ערשטער קלאס. ער בעגראבט איהם און בעשיט איהם און קלאפט גוט צו דעם קבר מיט דער לא־פעטע — און איהר האט זיך נאך קוים בעוויזען ארומצוקוקען ווי דער בר־מינן שטעהט שוין ווידער א פרישער, א גע־זונטער, פול מיט לעבען און האפנונג! דאס איז אנ'אייביגער קידער־ווידער, וועלכען דער ציוניזם שפילט מיט'ן „בונד". און כאראקטעריסטיש איז, אז דער „בונד" האט פון דער דאזיגער לאנ־גער ערפאהרונג גארנישט געלערנט.

טאקי די לעצטע געשעהענישען האבען געבראכט א בולט'ן ביישפיל. דער „היינט" האט געשריבען: „דאס וועט קיינמאל נישט געשעהן!", „דער זייפענ־בלאז וועט פלאצען!", „עס איז נאך נישט דאס לעצטע ווארט!"... די „פאלקסציי־טונג", דורך דער פעדער פון ה' ה. ע., האט עס בעצייכענט אלס „היסטערישע אויסרופען". לויט איהר מיינונג בעדייט די נייע לאגע „דעם סוף פון ציוניזם אין בוכשטעבליכסטען, אין נאקעטסטען זין פון ווארט". אבער דאסמאל האט דאס קידער ווידער שפיל זיך געענדיגט מיט א בעזונדערס להכעיס'דיגען שפיצעל: נישט שפעטער ווי אין צוויי טעג ארום איז שוין די אראבישע מלוכה אין ארץ ישראל געווען צעקראכען און דער „סוף פון ציוניזם אין בוכשטעבליכסטען, אין נאקעטסטען זין פון ווארט" איז ווידער דערווייל געבליבען אין דער ספערע פון טרוים פון די בונדיסטען און פון... די אראבער.

איך האב פריהער געזאגט, אז אין אזעלכע פריידיגע מאמענטען רייסט זיך דורך ביים בונד אויב נישט די שאדען־פרייד, איז די תקיפות לגבי דעם „גע־שלאגענעם" געגנער. דאס מאל האט זיך דער תקיפות־טאן בעזונדערס ברייט גע־לאזט הערען. „די הענד זענען צו קורץ!" — שרייט אויס ה' ה. ע. צו וואס אזוינס זענען די הענד „צו קורץ"? אט הערט: דער מרכז „החלוץ" אין פוילען האט ארויסגעשיקט א ווענדונג צום ועד הפועל פון דער „הסתדרות העובדים" און צו דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, וואו עס ווערט געזאגט: „צעהנדליגע טויזענדער פון „החלוץ" און פון דער יוגענד אין גלות זענען גרייט דורכצודרייסען וועגען און אויפברעכען מויערן, כדי זיך צו שטעלען אין די רייהען פון די קעמפענ־דיגע"... אויף דעם ענטפערט ה' ה. ע.: „צו קורץ די הענד! מיר וועלען אייך נישט ערלויבען צו פערדולען די מוחות פון דער יוגענד אין פוילען, וועלכע האט פאר זיך אהן א שיעור שווערע דאגות און איז לחלוטין נישט גענייגט צו בעט־טייליגען זיך אין א קאמף מיט ווינט־מיהלען..."

איהר הערט? ה' ה. ע. וועט „נישט ערלויבען"! ער האט דאך די אידישע יוגענד ביי זיך אין דער וועסטעל קעשענע און אלץ מיטאנאנדער ווענדט זיך נאר אן דעם, צי ער וועט „ערלויבען" אדער ער וועט „נישט ערלויבען"... בנאמנות, ה' ה. ע., עס פאסט נישט פאר אייך. איהר זענט אנ'ערנסטער פובליציסט, טא ווי קומט צו אייך אזא „כוואטסקער" טאן פון א יונגעל, וואס האט זיך א־געטהון, אויפן קאפ א פאפירענע „גענעראלסקע" היטעל? וואס איז דאס פאר א לשון — איהר וועט נישט ערלויבען? און וואס האט איהר יא „ערלויבט"? תל־אביב האט איהר ערלויבט? און דעם עמק, דעם שרון, דעם מפרץ־חיפה, דעם אידי־שען פארט, די העברעאישע אוניווערזי־טעט און נאך און נאך — דאס אלץ האט איהר ערלויבט? און די צעהנדליגע טוי־זענדער אידישע יונגעלייט, וועלכע זיצען אין די הכשרה־פונקטען און טהוען דארט כל עבודות פרך מיט דער האפנונג ביי דער ערשטער מעגליכקייט עולה צו זיין — זיי טהוען דאס מיט אייער ערלויב־ניש? און דער האלבער מיליאן אידען, וואס געפינט זיך שוין אין ארץ־ישראל, איז אוועק אהין מיט אייער ערלויבניש? און די „פערבאטענע" שיפען, וועלכע זוכען א ברעג אונטער'ן שוץ פון דער פינסטערער נאכט — זיי גע־העהן אהין מיט אייער ברכה? ווען מען וואלט, ה' ה. ע., געווארט אויף אייער ערלויבניש, וואלט עס גאנץ אנדערש אויסגעזעהן. דאס אלץ, וואס ארץ־ישראל שטעלט איצט פאר מיט זיך, איז איין גרויסער להכעיס, איך וואלט אפילו געזאגט: איין גרויסער פייף אויף אלע אייערע ערלויבנישען אדער נישט ער־לויבנישען. איהר האט אלץ געטהון, אז דאס אלץ זאל נ י ש ט זיין און דאס אלץ איז י א דא — טא וואס מאכט איהר זיך נאריש און סטראשעט די געגנה, אז איהר וועט „נישט ערלויבען"?

עס איז נישט שווער זיך אנצושטויסען, מיט וועלכען כוח איהר נעהמט זיך דאס רעכט צו ערטיילען אדער נישט צו ערטיילען אידען ערלויבנישען. דאס איז דער כוח פון די שטאדט־ראט־וואהלען אין ווארשא און אין טארנאוו. און דא קומט ווידער אמאל צום אויסדרוק ביי אונפערבעסערליכע בונדישע איבער־פלעכליכקייט. איהר ווילט נאך אלץ נישט פערשטעהן די בעדייטונג פון אייערע וואהל־נצחונות. איהר ווילט נאך אלץ נישט פערשטעהן, אז אויב איהר האט ערגעץ געקריגען א מעהרהייט אין די וואהלען צו א זעלבסטפערוואלטונגס־אינ־סטיטוציע, איז דאס אין א גאנץ בעדיי־טענדער מאס אנ'אויסדרוק נישט פון די האפנונגען, וואס די אידישע מאסען לע־גען אויף אייך, נאר גיכער פון זייער רע־זיגנאציע־געפיהל. ווייל וואלטען זיי גע־האפט, אז עס וועט זיך ווירקליך לאזען עפעס אויספועל'ן ביי די שטאדט־ראטען פאר די אידישע הצטרכות'ן, וואלטען זיי גיכער געשיקט מעסיגע אידען, וועלכע קאנען בעסער די מלאכה פון פועל'ן. אבער היות ביי די היינטיגע בעדינגונגען פערשפרעכען זיך נישט אידען קיין שום ממשות'דיגע רעזולטאטען פון דער טע־טיגקייט פון די אידישע פראקציעס אין די שטאדט־ראטען, ווילען זיי כאטש ברענגען צום אויסדרוק זייער פערביטע־רונג, זייער פראטעסט, און וויבאלד פרא־טעסט, שיקט מען יענע, וועלכע קאנען שטארקען שרייען, שטארקער פראטעס־טירען — שיקט מען בונדיסטען, ווארום זיי זענען דאך רעוואלוציאנערען... אט דא, ה' ה. ע., שטעקט אין א גאר בעדיי־טענדער מאס דער סוד פון אייערע לעצ־טע וואהל־נצחונות. אבער יעדענפאלס זאל אייך אפילו אויף א מינוט נישט איינפאלען דער נארישער געדאנק, אז מיט די דאזיגע וואהלען גיבען אייך די אידישע מאסען א מאנדאט צו זאגען א דעה אין די גרויסע אידישע צוקונפטס־פראגען. אנ'אבסורד! דאס איז אונמעג־ליך שוין דערפאר אליין, ווייל אייגענט־ליך פערמאגט איהר דאך נישט קיין שום אידיש צוקונפטס - פראגראם. אך יא, איהר האט א פראגראם — אז די גויים זאלען ווערען בעסער, לייטישער. איז גוט. וועלען זיי ווערען, אויב זיי וועלען נאר וועלען, אבער וואס פאר א דעה האט איהר דא צו זאגען?...

ניין, ה' ה. ע., קיינער האט אייך נישט געגעבען קיין מאנדאט צו זאגען אייער ווארט אין די אידישע צוקונפטס־פראגען, ווייל איהר האט דא נישט וואס צו זאגען.

אייערע גרויסע וואהל־נצחונות אין ווארשא און אין טארנאוו זענען ווי פליעגע, וואס דער ווינט טראגט אוועק, אין פער־גלייך מיט די טאג־טעגליכע פאקטען פון דעם דראמאטישען געראנגעל פאר דער צוריק־ערֹאבערונג פון'ם אידישען לאנד. און איך קאן אייך פערזיכערען, אז דער אידישער היסטאריקער, אפילו ווען ער וועט זיין א בונדיסט, וועט איין חניתא מוזען ווידמען פיעל מעהר בלעטלעך ווי אלע אייערע וואהל־נצחונות צוזאמענגע־נומען — אויב ער וועט נור וועלען זיין עהרליך. ווייל דער אונטערשיד צווישען טארנאוו און חניתא איז דער אונטערשיד צווישען א קאלוזשקעלע, וואס האט זיך גע־בילדעט אין א גראבען אין רעזולטאט פון א גרעסערען רעגען, און צווישען א קוואל, וואס שלאגט יאהרען און צעהנדליגער יאהרען און הונדערטער יאהרען אהן אויפהער טאג און נאכט פון די טיפסטע טיפענישען פון דער ערד. דאס, ה' ה. ע., וואלט איהר געמעגט נעהמען אין בע־טראכט איידער איהר געהט בעשליסען מכח יא אדער נישט טיילען אידען ער־לויבנישען אין דעם עמק ארץ־ישראל...

א. איינהארן

פ.ס.—איך מוז בעטען סליחה ומחילה ביי די אידען פון די הונדערט זיבען און צוואנציג מדינות פון מלך אחשורוש. אין מיין פאראכטאגיגען פעליעטאן וועגען מגילת אסתר בין איך געגען זיי אונגערן, דורך א פערדריסליכען פליטת הקולמוס, בעגאנגען אנ'אונרעכט. איך האב געשרי־בען: „... אלס צולאג האט ער (דער קע־ניג) ערלויבט די אידען, זיי זאלען אומע־טום, אין אלע מדינות, אויסהרגענען זייערע פיינד און צונעהמען זייער פער־מעגען, וואס זיי האבען טאקי מיט גרויס חשק געטהון". דער לעצטער טייל פון'ם זאץ קאן זיך בעציהען נור אויפ'ן ערש־טען, אבער נישט אויפ'ן צווייטען טייל פון דער ערלויבניש, ווייל די מגילה זאגט בפירוש עטליכע מאל: „ובביזה לא שלחו את ידם".

„ומודה ועוזב ירוחם".

א. א.

שריפט אוּן ביכער

געווידמעט פראגען פון ליטעראטור אוּן קונסט

בן-ציון צאנגען

דער קעמפער

פֿאר רייניגער קולטור

א שמועס מיט סעריכטען פוילישען שריפט-שטעלער עמיל זשאדלאוויטש

עמיל זשאדלאוויטש נעהערט היינט צו טאַג צו די בעריימטסטע אוּן פֿאַר-שטאַנדיקסטע שריפטשטעלער. ארום זיין פערזאָן פירט זיך א ליידנשאפטלי-כע אוּן הייסע דיסקוסיע. פון אין זייט ווערט ער שטאַרק בעקעמפט דורך די ענדעקישע אוּן קאַטוליש-קישע קריזיזן אוּן פוּז דער צווייטער זייט ווערט ער פֿשיט פערגעטרט דורך אלע רעדיקאַל-פֿאַרט-שריטלעך-דעמאקראַטישע קריזיזן אין ייִדיקן. ארום זיין נאָמען „נאָמרי" זאָל זיך צעפֿאַלקערט אַ גאַנצע דיסקו-סיע. הגם דאָס בוך איז ארויס מיט עט-ליכע יאָהר צוריק, איז נאָך פונדעסט-ווייניגן ביז'ן היינטיגען טאָג די דיסקו-סיע נישט פערגעגאַנגען. א פאַקט איז אָבער, אַז דאָס בוך, וואָס איז טיילווייז קאַנפֿיסקירט געוואָרען, האָט דערלאַנגט עטלעכע אויפלאַגעס אוּן איז ה. אַט-מייסטענס נעפֿייגטע בוך איז דער מא-דערנער פוילישער פֿראָזע. אזעלכע קרי-טיקער ווי הוקא-לאַסקאַווסקי אוּן בריי-טער ווי הויפּט-לאַסקאַווסקי אוּן בריי-טער האָבען, אין דאָס איז די נדעטע ערשיינונג אין דער היינטיגער פוילישער ליטעראטור אוּן אויך „איינס פון די שענ-סטע אין קונסטע ביכער פון דער וועלט-ליטעראטור, וויל ס'נעהער צו די אמת-דינסטע אוּן מוטינסטע ביכער".

אין דעם בוך ווערען בעהאַנדעלט פֿאַר-בלעמען, וואָס זענען נאָר בײַ איצט כמעט נישט בעהאַנדעלט אין דער פוילישער ליטעראטור.

עמיל זשאדלאַוויטש איז נישט א שרייבער, וואָס פערשליסט זיך אין די ד' אמות פון קונסט, נאָר איז א שרייבער קעמפער. מיט עטליכע יאָהר צוריק הייט ער אנטייל גענומען אין דעם בי-קוסטור-קאַנגרעס, וואָס איז פארגעקומען אין לעמבערג. צוליב וועלכען ער איז אזוי פערהאַסט געוואָרען אין די דערטע קרייזען. ער איז א קעמפער פאַר פרייהייט אידעען, וואָס זענען נישט קיין פֿאַר-טיי. פון נעטטע אַנגעקומענע. עס בע-דויזט, אַז אידיש נעשיכטע אין פוילען איז ציוויליזאַציע איז נשמות, טעכניק, בעת קולטור איז נייסט, רוחניות, עטיק.

— ווי שטעקט איהר אייך פאַר די ראָל פון היינטיגען שרייבער?

— די ראָל פון היינטיגען שרייבער איז א נראַנדיעזע. ער דאַרף דאָך דאָס זיין דער, וואָס זאָל איינקלעמפען דאָס גלײַך פאַר דער מענשהייט. א שרייבער דאַרף גלייבצייטיג זיין א קעמפער, א פּיאָנער. א שרייבער טאָר זיך נישט נאָך-זאָגן, נאָכצוּן יעבען אוּן פאַטאַגראַפֿי-רען די ווירקליכקייט, נאָר אַנווייזען דעם יעבען נייע וועגען, וואָס פיהרן צום גלײַק פון דער מענשהייט. א סך מא-ערע שרייבער בענעהען א נרויסען פעהלער, וואָס זיי בעהאַנדלען דעם יחיד, דעם מענשען אָהן א אָביקט פאַר זיך, אָבנעי-רייסן פון דער נאַטור אוּן פון דער ציי-לענעם. דער פרוסט איז נעוואָרען, אַז אויפֿן סמך פון דעם פירשט'ס פריווי-לעגיעס. דער פרוסט איז נעוואָרען דער בעשיצער פון די אידען אוּן זיין נע-ווען פון דער נאַטור אוּן פונ'ס סאציא-לען יעבען. דאָס איז א נעפעהרליכע זאַך אינ'ס קאַמף פאַר א נייער, נערעכטער אַרדנונג. די אויפגאבע פונ'ס אמת'ן שרייבער איז צו וויזיזן א פול לעבען אוּן פיהלונגען נאָכצוּן כּוּשפּ. אין דער מאָדערנער פוילישער ליטעראטור לאָזט זיך בעמערקען א טרייערינע ערשיינונג, עם פעהלט מוט אַרויסצוטרעטען נאָכען שוידות אוּן אומערעכטיגקייטען. עס איז נישט קיין פֿאַר-וואָס אַ פוילישער אידען אַרונטערנע-פֿאַלען אונטער דיזעלבע נעזעצען, וואָס די קרוין-אידען. אוּן זייער רעכטלאָזער מצב האָט זיך רעדיקאַל נעענדערט. די ראָל פון אידען אין קאַפּיטאַליזם אין פון דער שטאַדט איז נעווען א קאַף א סאַלע. פֿלאַצק איז דעמאָלט נעווען א וויכטיגע האַנדעלס-סטאַציע אויף דעם וויסעל-שלייַך קיין דאַנציג. די אידען האָבען דעריבער נעהאַט אין פֿלאַצק א בריים פעלד פאַר זייערע האַנדעלס-אינ-טערעסען. די פֿלאַצקער אידישע סוחרים האָבען נעהאַנדעלט מיט וואָל, לערעה, פיש אוּן צוקערוואַרג אוּן האָבען עסק-פּאַרטירט קיין דאַנציג נעהיילן, סמאָלע אוּן פוך.

אָבער דער שטאַרקער אַנטיול פון די אידען אינ'ס פוילישען האַנדעל האָט ארויסגערופֿן א ווידערווילן מצד דעם אויפֿגעקומענעם פוילישען ביזשערטום. שוין אין דער צווייטער העלפט פון 15-טען יאָהרהונדערט טרעט ארויס דאָס פוילישע בירגערטום אין קאַמף נעגען אידישען האַנדעל. די „מעשטשאַנעס" פֿאַדעון פון קנעניג צו בעגרענצען די רעכט פון די אידישע סוחרים. זייער השתדלות האָט טאַקי געבראַכט דעם נע-וואַנשענעם רעזולטאַט: דער קעניג זיג-מונט דער 1-טער גיט ארויס א נאַנצע רייה נזירות נעגען אידישע סוחרים — צווישען זיי דרײַ „תקנות". פֿאַר די אי-דישע סוחרים אין פֿלאַצק. מיט דער צייט זענען צוגעקומען נייע אַנטי-אידי-שע נזירות, וועלכע האָבען אָבער ענט-האַלטען נעווייַס „אויסנאַהמען", וואָס האָבען אין א נעוויסער מאָס נעמיידערט די שארפקייט פון די נעזעצען. און נע-שאָפען א מעגליכקייט פאַר א בריייטער אינטערפרעטאַציע פון די תקנות.

אָהוּן מיט קרעריט-אָפּפֿאַרצייַען אוּן אַרענדע פון עפענטליכע הכנסות האָבען פֿלאַצקער אידען זיך פערנומען מיט מלאכה. עס זענען נעווען צווישען אידען אָסך וועבערס, שניידערס, קירשנערס אוּן שוסטערס.

איינס פון די אינטערעסאַנטסטע קא-פּיטלען פון בוך איז ד' אבהאַנדלונג וועג-נען דעם רעכטליכען מצב פון די פֿלאַצ-קער אידען. עס ווערט דאָרט דערצאָהלט וועגען א אידיש נעריכט, וואָס איז בע-שטאַנען פון אידישע פֿרנסים אוּן האָט נעוואַט דאָס רעכט צו משפט'ן אוּן בע-שטראָפען מיט דער „העכסטער שטראָף" — מיט דער „קונע". די אידען האָבען נעבוזט צאָהלען 9 מינים פערשידענע סטייערען אוּן אָהוּך דעם אויך פערשי-דענע נעלעגענהייטליכע אָבצאָהלונגען, ווי למשל, פאַרן שטאַרטישען וויינער אוּן אַנדערע.

א סאַמיטעל קאַפּיטאַל אין דער נעשיכ-טע פון פֿלאַצק ביזדען די ריטואַלע פֿראָצעסען, וואָס האָבען נורם נעוווען דעם טויט פון דריי אונשולדיגע אידען: א פּאַטער מיט צוויי זיהן. דער אינטע-רעסאַנטסטער טייל פון'ס בוך איז בלי ספק דאָס קאַפּיטעל: „די אידען אין דער קריסטליכער סביבה". „וואו עס ווע-רען ערצאָהלט פֿאַקטען אוּן עפּיזאָדען, וואָס דערכאָהנען שטארק אין די חיינ-טינג בעציהונגען צווישען דער אידישער אוּן קריסטליכער בעפעלקערונג. פֿאַלען פון אינדיווידועלע אוּן קאַלעקטיוון נע-וואַלד-אַקטען (פּאָגראָמען) זענען נישט נעווען קיין זעלטענע ערשיינונג. פֿלאַצק אַליין האָט איבערגעלעבט 5 מוראדינע פּאָגראָמען (אין די יאָהרען 1534—1656), א חוץ א גרויסע צאָהל אינדיווי-דועלע אָנפֿאַלען. אין די דאָזיגע עקסצע-סען האָבען אָנטייל גענומען פֿעהרסטענס די אזוי-גערופענע „זשאקעס", ד. ה. די פוילישע שול-יוגענד. וואָס האָט זיך נעלעגענט אין די קלעריקאַלע שולען.

„טיר מוז, אָבער פעקטשטעלען — שרייבט טרונק — אז אידען האָבען נע-קאָנט גוט זיך פערטיידיגען".

עס קומט נאָך צום סוף פון בוך א קאַפּיטעל וועגען פריוואָטען לעבען פון די אידישע נבירים אוּן תקיפים אין פֿלאַצק. אוּן הגם דאָס ווערק איז נאָך נישט פערענדיגט, אוּן עס דערפרעגן נאָך קומען וויייטערדיגע בענדער — מוזען מיר דאָך פעקטשטעלען, אַז שוין דער דאָזיגער ערשטער באנד פון דער נעשיכ-טע פון אידען אין פֿלאַצק איז א ווי-כטיג פּאָזיציע אין דער אידישער היס-טאָריאָגראַפיע. ביז איצט איז אין דער אידישער נעשיכטע פון פוילען אַנגענאַ-נען אלס אויסנאַנם-פונקט פונ'ס אידישען ישוב — דער סוף פון 13-טען יאָהרהונ-דערט. ליידט דעם בשוואָסטען אידישען היסטאָריקער דר. י. שיפער („די ווידט-שאפטס-נעשיכטע פון די אידען אין פוילען בעת'ן מיטעלאלטער") איז די סאַמע עקסטע ידיעה וועגען אַנ'אַרגא-ניזירטער אידישער קהלה נינע קאַליש. נוּאו אין יאָהר 1287 קויפען אַב די ראש-הקהלה-לייט א פּאַרטי בכדי דאָרט אין-צישטעלען א בית-עלמין. טרונק אבער בעוויזט אויפֿן סמך פון דער ארכיוואַלע מקו-רות — אז דער ערשטער אידישער ישוב אין פוילען דאַטירט זיין אָנהויב אסך פריהער, ווייל פון יאָהר 1237, אין אייר-סי פון פֿלאַצק.

טרונק'ס בוך איז א בולט'ע פערליר-קענונג פון די לעצטע „דערנרייכונגען" פון דער אפּיציעלער פוילישער היסטא-ריאָגראַפיע, וועלכע בעמיהט זיך צו פערקלענערן אוּן פערטונקלען די ראָל פון אידען אין דער ווירטשאַפטליכער נעשיכטע פון פוילען. דער ענדעקישער היסטאָריקער אוּן אוניווערזיטעט-פּראָ-פעסער ראָמאַן ריבארסקי שרייבט, למשל, אין זיין בוך: „דער האַנדעל אוּן די האַנדעלס-פּאָליטיק אין פוילען אין 16-טען יאָהרהונדערט", אז די אידען אין פוילען האָבען בלויז צעשטערט די אלטע ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע, אָבער זיי האָבען נישט נעשאַפען קיין נייע יקאַנאָמישע פאָרמען. ס'איז אָבער נענוג אָדורכצובליקען טערט אַרויס אוּן ש. טרונק, בכדי זיך איבערצוצייגען, וויי פּאַלש אוּן צבועות'דיג עס איז די דאָ-זיגע בולט-אַנטיסעמיטישע טענדענץ, וואָס בעהערשט אַלץ מעהר די פוילישע נעשיכטליכע וויסענשאַפט. ס'איז אויך דאָס פערדינסט פון דעם מחבר פון דער „נעשיכטע פון אידען אין פֿלאַצק", וואָס ער שטרייכט-אונטער די גרונדקאַנטיקייט אוּן פאַלשקייט פון דער אזוי פער-שפרייטער אנטיסעמיטישער טעאָריע אין דער פוילישער היסטאָריאָגראַפיע, אוּן וואָס איז אפילו אַנגענומען נעוואָ-רען דורך אזא ליבעראַלען און דעמא-קראַטישען פראָפעסאָר ווי פראָפ. וולאַד-יסלאַוו דוואָרצעצקי — אין זיין אויס-געצייכענטען „שלעסישען דוראַך" (1933) — אז די אי-דען נעהאַלפען די שוועדען בעת זייער מיליטערישער אינוואַזיע אין פוי-לען. די בעשרייבונג פון דעם פּאָגראָם, וואָס די שוועדען האָבען איינגעפֿירט אויף אידען אין פֿלאַצק, איז דוכט זיך א נעניגענדער ביישפיל, וואָס בעווייזט די גרונדלאָזיגקייט פון דעם דאָזיגען בייווויליגען בבול.

צום סוף וואָלט נעווען אַנ'עוולה פאַרן אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, אויב מיר וואָלטען נישט אָנגענומען איך אויף אויך אויפֿן אידישע אידיש נערייכט, וואָס איז בע-שטאַנען פון אידישע פֿרנסים אוּן האָט נעוואַט דאָס רעכט צו משפט'ן אוּן בע-שטראָפען מיט דער „העכסטער שטראָף" — מיט דער „קונע". די אידען האָבען נעבוזט צאָהלען 9 מינים פערשידענע סטייערען אוּן אָהוּך דעם אויך פערשי-דענע נעלעגענהייטליכע אָבצאָהלונגען, ווי למשל, פאַרן שטאַרטישען וויינער אוּן אַנדערע.

א סאַמיטעל קאַפּיטעל אין דער נעשיכ-טע פון פֿלאַצק ביזדען די ריטואַלע פֿראָצעסען, וואָס האָבען נורם נעוווען דעם טויט פון דריי אונשולדיגע אידען: א פּאַטער מיט צוויי זיהן. דער אינטע-רעסאַנטסטער טייל פון'ס בוך איז בלי ספק דאָס קאַפּיטעל: „די אידען אין דער קריסטליכער סביבה". „וואו עס ווע-רען ערצאָהלט פֿאַקטען אוּן עפּיזאָדען, וואָס דערכאָהנען שטארק אין די חיינ-טינג בעציהונגען צווישען דער אידישער אוּן קריסטליכער בעפעלקערונג. פֿאַלען פון אינדיווידועלע אוּן קאַלעקטיוון נע-וואַלד-אַקטען (פּאָגראָמען) זענען נישט נעווען קיין זעלטענע ערשיינונג. פֿלאַצק אַליין האָט איבערגעלעבט 5 מוראדינע פּאָגראָמען (אין די יאָהרען 1534—1656), א חוץ א גרויסע צאָהל אינדיווי-דועלע אָנפֿאַלען. אין די דאָזיגע עקסצע-סען האָבען אָנטייל גענומען פֿעהרסטענס די אזוי-גערופענע „זשאקעס", ד. ה. די פוילישע שול-יוגענד. וואָס האָט זיך נעלעגענט אין די קלעריקאַלע שולען.

„טיר מוז, אָבער פעקטשטעלען — שרייבט טרונק — אז אידען האָבען נע-קאָנט גוט זיך פערטיידיגען".

עס קומט נאָך צום סוף פון בוך א קאַפּיטעל וועגען פריוואָטען לעבען פון די אידישע נבירים אוּן תקיפים אין פֿלאַצק. אוּן הגם דאָס ווערק איז נאָך נישט פערענדיגט, אוּן עס דערפרעגן נאָך קומען וויייטערדיגע בענדער — מוזען מיר דאָך פעקטשטעלען, אַז שוין דער דאָזיגער ערשטער באנד פון דער נעשיכ-טע פון אידען אין פֿלאַצק איז א ווי-כטיג פּאָזיציע אין דער אידישער היס-טאָריאָגראַפיע. ביז איצט איז אין דער אידישער נעשיכטע פון פוילען אַנגענאַ-נען אלס אויסנאַנם-פונקט פונ'ס אידישען ישוב — דער סוף פון 13-טען יאָהרהונ-דערט. ליידט דעם בשוואָסטען אידישען היסטאָריקער דר. י. שיפער („די ווידט-שאפטס-נעשיכטע פון די אידען אין פוילען בעת'ן מיטעלאלטער") איז די סאַמע עקסטע ידיעה וועגען אַנ'אַרגא-ניזירטער אידישער קהלה נינע קאַליש. נוּאו אין יאָהר 1287 קויפען אַב די ראש-הקהלה-לייט א פּאַרטי בכדי דאָרט אין-צישטעלען א בית-עלמין. טרונק אבער בעוויזט אויפֿן סמך פון דער ארכיוואַלע מקו-רות — אז דער ערשטער אידישער ישוב אין פוילען דאַטירט זיין אָנהויב אסך פריהער, ווייל פון יאָהר 1237, אין אייר-סי פון פֿלאַצק.

טרונק'ס בוך איז א בולט'ע פערליר-קענונג פון די לעצטע „דערנרייכונגען" פון דער אפּיציעלער פוילישער היסטא-ריאָגראַפיע, וועלכע בעמיהט זיך צו פערקלענערן אוּן פערטונקלען די ראָל פון אידען אין דער ווירטשאַפטליכער נעשיכטע פון פוילען. דער ענדעקישער היסטאָריקער אוּן אוניווערזיטעט-פּראָ-פעסער ראָמאַן ריבארסקי שרייבט, למשל, אין זיין בוך: „דער האַנדעל אוּן די האַנדעלס-פּאָליטיק אין פוילען אין 16-טען יאָהרהונדערט", אז די אידען אין פוילען האָבען בלויז צעשטערט די אלטע ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע, אָבער זיי האָבען נישט נעשאַפען קיין נייע יקאַנאָמישע פאָרמען. ס'איז אָבער נענוג אָדורכצובליקען טערט אַרויס אוּן ש. טרונק, בכדי זיך איבערצוצייגען, וויי פּאַלש אוּן צבועות'דיג עס איז די דאָ-זיגע בולט-אַנטיסעמיטישע טענדענץ, וואָס בעהערשט אַלץ מעהר די פוילישע נעשיכטליכע וויסענשאַפט. ס'איז אויך דאָס פערדינסט פון דעם מחבר פון דער „נעשיכטע פון אידען אין פֿלאַצק", וואָס ער שטרייכט-אונטער די גרונדקאַנטיקייט אוּן פאַלשקייט פון דער אזוי פער-שפרייטער אנטיסעמיטישער טעאָריע אין דער פוילישער היסטאָריאָגראַפיע, אוּן וואָס איז אפילו אַנגענומען נעוואָ-רען דורך אזא ליבעראַלען און דעמא-קראַטישען פראָפעסאָר ווי פראָפ. וולאַד-יסלאַוו דוואָרצעצקי — אין זיין אויס-געצייכענטען „שלעסישען דוראַך" (1933) — אז די אי-דען נעהאַלפען די שוועדען בעת זייער מיליטערישער אינוואַזיע אין פוי-לען. די בעשרייבונג פון דעם פּאָגראָם, וואָס די שוועדען האָבען איינגעפֿירט אויף אידען אין פֿלאַצק, איז דוכט זיך א נעניגענדער ביישפיל, וואָס בעווייזט די גרונדלאָזיגקייט פון דעם דאָזיגען בייווויליגען בבול.

צום סוף וואָלט נעווען אַנ'עוולה פאַרן אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, אויב מיר וואָלטען נישט אָנגענומען אויך אויפֿן אידישע אידיש נערייכט, וואָס איז בע-שטאַנען פון אידישע פֿרנסים אוּן האָט נעוואַט דאָס רעכט צו משפט'ן אוּן בע-שטראָפען מיט דער „העכסטער שטראָף" — מיט דער „קונע". די אידען האָבען

נ שטערנבערג

א בוך וועגען אידישע שריפטשטעלער אוּן קינסטלער

ס. קיטאי „אונזערע שרייבער אוּן קינסטלער" אידישע אונטערטעכ-ניקער פֿיטאַרישע שיכטע שיינבערג, וואַרשא 1938.

ס. קיטאי'ס בוך וועגען אונזערע שרייבער אוּן קינסטלער, וואָס איז נישט לאַנג ערשינען, זיהרט אונז שריין אין סאַמע מיט פון דער אידישער שרייבער אוּן קינ-סטלער-וועלט. אָנתיבענדיג פון אונזערע קאַסיקער ביז דער יונגערער נענערעציע. מיר בעקענען זיך דורך דעם ווערק נישט אזוי ווייט מיט דעם עצם שאַפען פון די נעשיידערטע ווי מיט זיי אליין. ד. ת. מיט די אידישע שרייבער אוּן קינסטלער גופא. קיטאי וויזט זיין אונז אין זייער טאָג-טעגליך לעבען, אין זייער האַנדלען, אין זייער שיכער-קייט אין ווי מיט דעם עסן, אין זייער מחשבות.

זיינענדיג קיטאי'ס שיידערונגען, דאַכט זיך אונז טייכמאל אוים, אז דער מחבר שטעלט זיך ציפיעל אָב אויף קלייַנ-קיי-טען. אָבער די קלייַנקייטען וואַסטען שפּעטער אוים צו א נרויס בילד, וואָס נעהמט אַרום א נאנג ברייטען לעבען-קאַבשנים. דערביי אַטעמען זיי שיכער-רונגען מיט נאַטירליכקיים, פשטות אוּן אמת'ער מענשען - ליבע.

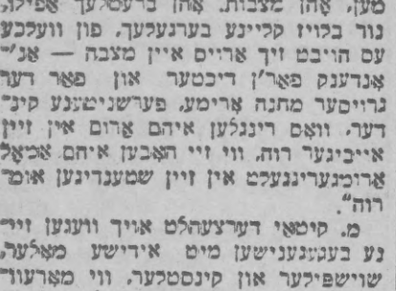

כער, נאָר א שטיל - רירעגהער. זיין עצם מהות איז א לירישער. א טיל פון זיינע זאַכען פערמאָגען א ביכטערישען אָטמאָ-ספֿער, וואָס רופט אלע מאל ארויס אין אונז א וואַרימען אָבקלאַנג.

אָט דערצאָהלט אונז סיטאי וועגען זיינם א בעזוך אין טשערנאָוויץ, אוים'ן קבר פון י. ל. פערשטאַרבענעם פאָלעמ-דיכטער אביזער שטיינבערג.

(וויי בעוואוסט איז שטיינבערג נעווען א לעהרער פאַר קליינע קינדער אין זיי האָבען איהם שטאַרק ליעב נעהאַט).

„אויף א לערינ שטיק פעלד, וואו די פלאַקעריים איז בערעמט מיט קוים - אָנזע-העודינע בערגעלער פון קינדער - קברים— דאַרט הייבט זי ארויס מיט פאַטערליכער זאָרג ארויף די אלע ארעמע, פערארעמטע אוּן פערוואָרלאָזטע קברים'לער פון די פאַר דער צייט - פערשניטענע, נישט נעלעבט-טע-לעבענס".

אוּן וויייטער:

„דא איז דאָס פעלד נאקעט, אָהן בלער מען, אָהן מצבות. אָהן בערעמלער אפילו נור בויז קליינע בערגעלער. פון וועלכע עס הויבט זיך ארויס איין מצבה — אַנ'אַנדענק פאַר'ן דיכטער אוּן פאַר דער גרויסער מחנה אירער. פערשניטענע קינ-דער. וואָס רינגלען איהם אָרום אין זיין ווערימען אָבקלאַנג.

דאָס בוך הויבט זיך אָן מיט שילדע-רונגען פונ'ס „זייהען" מענדעלע אוּן זיין סביבה.

מיט זיעך פיעטעט אוּן וואַרעמקייט צייכענט ס. קיטאי דעם „זיידן", זיין חיים אוּן מקורבים. אפילו דאָס אלטמא-דישע מעבעל דעם זיידענס לאָזט ער נישט ארויך.

ס. קיטאי איז אויך נישט קאַרג אויף איבערצוגעבען העם „זיידע'ס" נעשפּרעך-כען, מיינונגען אוּן זייער אונצעהליגע מע-שיות, וועלכע פ. ענען בליצען מיט שארפ-זין, הומאָר אוּן פֿחות.

מיט שטילען וועהמוט אוּן צער שיל-דערט קיטאי אין דעם בוך די לעצטע טעג פון „זיידן", זיין לינגן אין שפּיטאָל? צונעשמידט צום בעט. פון וועלכען ער איז שוין מעהר נישט ארָאָב.

„ער האָט שוין אינגאַנצען אויפגע-הערט צו רעדען. שטיל איז ער נעלעגען, אוּן זיין רעכטע האַנד האָט מיט די שפּי-צען פינגער לאַנגזאַם-זענפט פון זיין פיינער לאַנגזאַם זיך בעוועגט אי-בער זיין הויכען, חריפות'דיגען שטערן. די אויגען האָבען ערניץ נשקיט אין דער וויייטקייט אין די שפּיצען פון די בלאַסע פינגער האָבען נעבראַנדשטע אויבער'ן אַנ'אַנדענק אויף זיך תמיד צוריק אומצוקעהרט צום שטערן, איבער וועלכען זיי האָבען אַרומגעוואַנדערט. אוּן אויסגעזעהען האָט עס, וויי זיי העלפען דעם סוּגען שטערן, דעם בתקוינטען מיט די זיבקבריוויכע האָר, זיך עפּיס דערמאָהנען א זעהר וויכ-טיגען ענין, וואָס האָט זיך אקערשט נאָר אַרויסגעגליטשט אוּן אט באלד-באלד וועט דאָס צוריקקומען אוּן עס וועט קאָר וועד רען א סוף, א נרויסער סוד. וואָס איז נע-וען דער שוואַרצע פינטעלעך אוּן פֿאַר-וואָס איז ער אזוי ליבעראַלען אויף דעם דורך אזא ליבעראַלען און דעמא-קראַטישען פראָפעסאָר ווי פראָפ. וולאַד-יסלאַוו דוואָרצעצקי. אין די דאָזיגע עקסצע-סען האָבען אָנטייל גענומען בעהרסטענס די אזוי-גערופענע „זשאקעס", ד. ה. די פוילישע שול-יוגענד. וואָס האָט זיך נעלעגענט אין די קלעריקאַלע שולען.

„טיר מוז, אָבער פעקטשטעלען — שרייבט טרונק — אז אידען האָבען נע-קאָנט גוט זיך פערטיידיגען".

עס קומט נאָך צום סוף פון בוך א קאַפּיטעל וועגען פריוואָטען לעבען פון די אידישע נבירים אוּן תקיפים אין פֿלאַצק. אוּן הגם דאָס ווערק איז נאָך נישט פערענדיגט, אוּן עס דערפרעגן נאָך קומען וויייטערדיגע בענדער — מוזען מיר דאָך פעקטשטעלען, אַז שוין דער דאָזיגער ערשטער באנד פון דער נעשיכ-טע פון אידען אין פֿלאַצק איז א ווי-כטיג פּאָזיציע אין דער אידישער היס-טאָריאָגראַפיע. ביז איצט איז אין דער אידישער נעשיכטע פון פוילען אַנגענאַ-נען אלס אויסנאַנם-פונקט פונ'ס אידישען ישוב — דער סוף פון 13-טען יאָהרהונ-דערט. ליידט דעם בשוואָסטען אידישען היסטאָריקער דר. י. שיפער („די ווידט-שאפטס-נעשיכטע פון די אידען אין פוילען בעת'ן מיטעלאלטער") איז די סאַמע עקסטע ידיעה וועגען אַנ'אַרגא-ניזירטער אידישער קהלה נינע קאַליש. נוּאו אין יאָהר 1287 קויפען אַב די ראש-הקהלה-לייט א פּאַרטי בכדי דאָרט אין-צישטעלען א בית-עלמין. טרונק אבער בעוויזט אויפֿן סמך פון דער ארכיוואַלע מקו-רות — אז דער ערשטער אידישער ישוב אין פוילען דאַטירט זיין אָנהויב אסך פריהער, ווייל פון יאָהר 1237, אין אייר-סי פון פֿלאַצק.

טרונק'ס בוך איז א בולט'ע פערליר-קענונג פון די לעצטע „דערנרייכונגען" פון דער אפּיציעלער פוילישער היסטא-ריאָגראַפיע, וועלכע בעמיהט זיך צו פערקלענערן אוּן פערטונקלען די ראָל פון אידען אין דער ווירטשאַפטליכער נעשיכטע פון פוילען. דער ענדעקישער היסטאָריקער אוּן אוניווערזיטעט-פּראָ-פעסער ראָמאַן ריבארסקי שרייבט, למשל, אין זיין בוך: „דער האַנדעל אוּן די האַנדעלס-פּאָליטיק אין פוילען אין 16-טען יאָהרהונדערט", אז די אידען אין פוילען האָבען בלויז צעשטערט די אלטע ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע, אָבער זיי האָבען נישט נעשאַפען קיין נייע יקאַנאָמישע פאָרמען. ס'איז אָבער נענוג אָדורכצובליקען טערט אַרויס אוּן ש. טרונק, בכדי זיך איבערצוצייגען, וויי פּאַלש אוּן צבועות'דיג עס איז די דאָ-זיגע בולט-אַנטיסעמיטישע טענדענץ, וואָס בעהערשט אַלץ מעהר די פוילישע נעשיכטליכע וויסענשאַפט. ס'איז אויך דאָס פערדינסט פון דעם מחבר פון דער „נעשיכטע פון אידען אין פֿלאַצק", וואָס ער שטרייכט-אונטער די גרונדקאַנטיקייט אוּן פאַלשקייט פון דער אזוי פער-שפרייטער אנטיסעמיטישער טעאָריע אין דער פוילישער היסטאָריאָגראַפיע, אוּן וואָס איז אפילו אַנגענומען נעוואָ-רען דורך אזא ליבעראַלען און דעמא-קראַטישען פראָפעסאָר ווי פראָפ. וולאַד-יסלאַוו דוואָרצעצקי — אין זיין אויס-געצייכענטען „שלעסישען דוראַך" (1933) — אז די אי-דען נעהאַלפען די שוועדען בעת זייער מיליטערישער אינוואַזיע אין פוי-לען. די בעשרייבונג פון דעם פּאָגראָם, וואָס די שוועדען האָבען איינגעפֿירט אויף אידען אין פֿלאַצק, איז דוכט זיך א נעניגענדער ביישפיל, וואָס בעווייזט די גרונדלאָזיגקייט פון דעם דאָזיגען בייווויליגען בבול.

צום סוף וואָלט נעווען אַנ'עוולה פאַרן אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, אויב מיר וואָלטען נישט אָנגענומען אויך אויפֿן אידישע אידיש נערייכט, וואָס איז בע-שטאַנען פון אידישע פֿרנסים אוּן האָט נעוואַט דאָס רעכט צו משפט'ן אוּן בע-שטראָפען מיט דער „העכסטער שטראָף" — מיט דער „קונע". די אידען האָבען

„די שוואַרצע פינטעלעך"

אין פערלאַג פון אידישען וויסען-שאַפטליכען אינסטיטוט אין ווילנא איז ערשינען א אינטערעסאַנט ווערק א. נ. „די שוואַרצע פינטעלעך" פון ד"ר מ. וויינרייך. אין דעם בוך דערצעהלט אונז דער מחבר, ווי אזוי עס זענען ענטשטא-נען די פערשידענע סאַרטען שריפט — די היראָגליפען-שריפט פון די אלטע עגיפּטער, די קייל-שריפט פון די אמא-לינע באבילאָניער, די פערשידענע סע-מיטישע שריפטען, , די בילדער-שריפט פון די כינעזער, די 'אפּאַנישע שריפט, די גריכישע שריפט, די רוימישע שריפט א. אנד. עס זענען צוגענעבען א נאַנצע רייה אילוסטראַציעס, וואָס ווייזען אונז אין ביזוך די מערשידענע שריפטען און נעבען אונז אויך א קליינעם איבערבליק וועגען דער אנטוויקלונג פון דער שרייבקונסט. דאָס בוך איז א וויכטיגער בייטראָג צו דער יידישער ליטעראטור.

ספּעציעלער ת לייוויק-נומער פון „ליטעראריש בלעטער"

פּאָעט — י. נרודבערט.

רידער: אליין — יחמיאל שטיינמאַן; דאָס ליד פון נעבוירען — ש. בינעצקי; פאַרפּריהינג — נוטע נוטערמאַן; ווער-טער — י. נראָסבערד; צו לייוויק'ן — נ. שטערנבערג; בענגעניש — הערץ ריווקין.

ארטיקלען: סמנים און טאָפּאָגראָפיע מ. אלטמאַן; נראָפּאָמאניע א ברכה אַרעה קלקה — נ. בקומענטאַר; היינטיג דייטש, לאַנד — סימאַן ראַטאַף; ענגליש נאַסט-אויסטעלונג — י. סאַנדע; פון וואַך צו וואַך; כראָניק; ביכדער.

לערמאַנטאָוו'ס 100-סטער יאָהרצייט

אין ראַטען-פֿערבאַנד ווערען נעמאַכט גרויסע הכנות צו די פייערונגען פון 100-טען יאָהרצייט נאָך לערמאַנטאָוו'ן — דעם גרעסטען רוסישען פּאָעט נאָך פוש-קינען.

לערמאַנטאָוו'ס לעבען איז אין א סך הינזיכטען גאָנוען עהנליך צום לעבען פון פושקינען. לערמאַנטאָוו'ס פּאָעמע אויף פושקינ'ס טויט האָט אויהם גישאפן דעם ערשטען רוהם און א דאַנק דער דאָזיגער פּאָעמע איז ער אריינגעפאַלען אין אומ-

לייענט דעם „וועלטשפיגעל"

ד"ר יוסף קרוק

דיקטאטארען און זייערע פרויען

(צום טויט פון לענין'ס פרוי נאדיעזשדא קרופסקאיא)

דאס פריוואטע לעבען פון גרויסע דענקער, גרויסע דיכטער, גרויסע קינסטלער רופט תמיד ארויס א גרויסען אינטערעס. דאס ערקלערט זיך נישט מיט „נייגיריגקייט", נאר מיט טיפערע סיבות. מען וויל וויסען ווער און ווי אזוי האט בעאיינפלוסט דעם געניאלען מענש אנצושרייבען אדער צו פערפאסען דאס געגעבענע ווערק. און מען קאן טאקי בעווייזען, ווי אזוי די פראנצויזישע שריפטשטעלערין זשארזש זאנד האט בעאיינפלוסט שאפען'ס פוילישע מאזורקעס, ווי אזוי די פראנצויזקע מאטילדע האט געווירקט אויף הייגריך היינע'ס דייטשע ליריק. מען קאן אויך אנווייזען, ווער עס האט בעאיינפלוסט בעטהאווען'ס סימפאניעס אדער מיקעל אנדזשעלא'ס סקולפטורען.

אסך קאמפליצירטער איז די זאך ביי גרויסע, ביי געניאלע מלוכה־מענער און פאליטישע אדער מיליטערישע דיקטאטארען. און וואס מעהר דער מלוכה־מאן אפערירט מיט „פייער און שווערד", אלץ גרעסער איז דער אינטערעס צו זיין פריוואט־לעבען, ווייל וואסערער „אייזערנער מענש" ער זאל נישט זיין, פליסט פארט אין זיינע אדערען ווארעם מענשליך בלוט און זיין הארץ קלאפט מיט מענשליכע ריטמען. און מיר ווילען טאקי וויסען, א דאנק וועמען קלאפט דאס הארץ שטארקער, א דאנק וועמען פליסט זיין בלוט גיכער. מיר ווילען וויסען, ווי זעהט־אויס דער מ ע נ ש — אהן דער דיקטאטארישער מאסקע.

דער גרויסער דייטשער ארבייטער־פיהרער אויגוסט בעבעל זאגט אין זיינע זכרונות: „פאר א מאן, וואס שטעהט אין קאמף און איז אין עפענטליכען לעבען ארומגערינגעלט מיט א וועלט פון שונאים, איז נישט גלייכגילטיג, ווער עס איז די פרוי, וואס שטעהט ביי זיין זייט. זי קאן זיין א שטיצע און העלפערין אין זיינע בעשטרעבונגען, אדער ווערען פאר איהם א שטערונג און אנ'אבן־נגף".

בעבעל, וועלכער האט געריהרט מיליאנען מענשען, דערצעהלט, אז אין זיין לאנגען און שווערען לעבען איז ער אלענפאלס געווען גענוג גליקליך, וואס זיין פרוי האט געהערט צו דער ערשטער קאטעגאריע און נישט צו דער צווייטער.

בעזונדערס איז אינטערעסאנט דאס לעבען פון גרויסע פאליטישע פיהרערס אין די „שטורעם און דראנג"־תקופות, אין די רעוואלוציאנערע איבערברוך־יאהרען, ווען צוויי וועלטען בעגעגענען זיך מיט א בעזונדערער שארפקייט און דער קאמף שפיגעלט זיך אב אין די נשמות פון די עפאכען־ברעכער. צי האבען זיי שטיץ־פונקטען אין זייער משפחה־לעבען, אדער פערקעהרט, צי שטויסען זיי זיך אן אויף שווערינקייטען?

אין דער דאזיגער הינזיכט קאן מען אנטערשיידען צוויי פערשידענארטיגע טיפען.

דער בולט'סטער רעפרעזענטאנט פון דעם ערשטען טיפ איז דער געניאלער אליווער קראמוועל, דער שאפער פון דער גרויסער ענגלישער רעוואלוציע אין 1648.

ער האט געפיהרט מיט זיין פרוי און קינדער א גליקליך פריוואט־לעבען אין זיין פערוואָרפענעם פראווינציעלען גוט, ביז וואנען עס זענען נישט אויסגעבראכען די רעוואלוציאנערע שטורעמס. ווען ער פאהרט אוועק צום ערשטען מאל פון זיין דארף, און מיינט, אז באלד וועט ער קומען צוריק, ווייל די „מיספערשטענדנישען מיט דעם זעלבסטהערשענדיגען קעניג" וועלען זיך גיך איינשטילען — בליבט דאס פאמיליען־לעבען ווייטער רוהיג און שטיל.

ווען די שטורעמס בעהערשען דאס לאנד און דער קאמף צווישען דעם קעניג און דעם פאלק פערלענגערט זיך, רייסט זיך ארויס א טראגישער ווינד אין קראמוועל'ס פאמיליען־לעבען.

די פרוי, וועלכע האט חתונה געהאט אין א רוהיגען מאמענט און איהרע השגות האבען זיך געענדיגט ביי די פאמיליען־ווענדע, שטעלט זיך אנטקעגען דעם מאן, דעם רעוואלוציאנער. איהרע גייסטיגע אויגען זעהען נישט די ווייטע צוקונפט. דאגעגען דערפיהלט זי מיט איהר פרויען־אינסטינקט, אז איהרע קינדער און איהר מאן דראהט א געוואלדיגע דירעקטע סכנה. און געגען דעם הויבט זי אויף א בונט.

אבער, — וואס מעהר זי בונטעוועט זיך, אלץ מעהר שטויסט זי איהם אב. אין צווישען די צוויי פריהער נאהענטע מענשען וואקסט אויס אנ'אייזערנע וואנד פון אינבעזינבארער פרעמדקייט.

געגען איהרע דירעקטע פאמיליען־אימפולסען שטעלט ער אוועק זיינע היסטאריש־געזעלשאפטליכע אינסטינקטען. אבער וואס מעהר ער וויל זי איבערציהען אויף זיין צד, אלץ מעהר דערפיהלט ער אין איהר — א פרעמדע קאלטע וועלט.

ווען קראמוועל איז שוין דער אנערקענטער דיקטאטאר, דאכט זיך איהם, אז דאס איז גענוג פאר איהר, און אפשר וועלען זיי איצט קאנען ווידער פיהרען א רוהיג פאמיליען־לעבען. זי מאכט א פערצווייפעלטען פרוב איהם צוריקצוברענגען אהיים, צו זיך, צו די קינדער, צו זייער משפחה־גליק.

און יאהרען זענען אוועק. קראמוועל איז אפט געווען פערצווייפעלט אין זיין איינזאמקייט. ווייט פון זיין פאמיליע, ער איז אבער געגאנגען ווייטער מיט זיין וועג.

דאס איז געווען זיין גורל. און ס'איז נישט געווען קיין שום כוח אין דער וועלט, וועלכער זאל איהם קאנען אבשטעלען אין זיין גרויסען מארש — ענטקעגען דער גרויסער צוקונפט!

ערשט נאך יאהרען, ווען ער איז געלעגען אויפ'ן טויטען בעט, ווען ער איז געווארען דער אבגאט פון מיליאנען מאסען און גאנץ ענגלאנד האט זיך געפינען ביי זיינע פיס, איז — אויך געקומען אהין קראמוועל'ס פרוי.

ביי זיין גסיסה האבען די ארגלען געשפילט. ביים בעט איז געשטאנען די גאנצע משפחה, אויך זיין פרוי. דער רעוואלוציאנער איז ווידער געווען צווישען זיינע אייגענע, צו וועלכע ער האט דאס גאנצע לעבען געבענקט.

אט דאס איז געווען דער ענגלישער דער מערב־אייראפעאישער טיפ פון דעם דיקטאטאר'ס פאמיליען־לעבען. סאציאל און פסיכאלאגיש איז דער טיפ ענטשטאנען צוליב דעם, וואס די רעוואלוציע איז אנגעקומען אומגעריכטערהייט, אפילו פאר איהרע פיהרער אליין, וועלכע האבען קיינמאל נישט געחלומט וועגען דיקטאטורען און פאליטישע וואולקאנישע אויסברוכען.

די פרוי איז דעריבער געווען צוגעפאסט צום מיטעלאלטערליך־ ריטערליכען לעבען: ער האט געארבייט מיט דער שווערד, זי — איז געזעסען ביים וועבשטוהל, אדער — ביי דער שטוב־ארבייט, ווארטענדיג אויף זיין צוריקקומען. אבער „דאס דרויסען" האט איהם קיינמאל אינערליך נישט געביטען. פערקעהרט, עס האט געשטארקט זיין פאמיליען־באנד. צייטווייליג האט דער ריטער געקאנט זיין אבוועזענד, אבער ווען ער איז צוריקגעקומען, איז ער געווען קודם־כל „דער פאטער פון דער משפחה" — אין דעם ברייטען זין פון ווארט. דאס איז געווען דאס נארמאלע.

און ווען עס האט פאסירט, אז דער מאן איז פלוצלונג און אונערווארט פאר איהר און פאר איהם אויך געווארען דער דיקטאטאר, און האט געבראכען אלע לעבענס־מנהגים, איז די פרוי — געווארען איהם פערפרעמדט, א קאלטקייט האט זי בעהערשט און זי האט זיך געפיהלט ווי א לעבעדיגע יתומה.

ערשט זיין טויט האט איהר בעוויזען די הערליכקייט פון זיין לעבען און האט זי דערנעהנטערט צו איהם.

אנדערש איז געווען אין דער רוסישער אימפעריע, ווייל דער שטורם איז געקומען מיט 250 יאהר שפעטער און די רעוואלוציאנערע בעוועגונג האט דא געדויערט א גאנצען יאהרהונדערט. האט זיך אויסגעארבייט א גאנץ אנדערער טיפ פון רוסישען, פוילישען, אדער יידישען רעוואלוציאנער. די פרייהייטס־ בעוועגונג האט דא פערכאפט קודם־כל די אינטעליגענץ און די יוגענד, צו גלייכער צייט מענער ווי פרויען. אויב טייל פון זיי פלעגען פיהרען א פאמיליען־לעבען, האבען זיי געוועהנליך ביידע געהערט צו דעם זעלבען אידעאישען קלימאט.

אין משך פון א גאנצען יאהרהונדערט האט די רוסישע געשיכטע געקענט מיטריהרענדע ביישפילען, ווען מאן און פרוי זענען גלייך געגאנגען אויף קידוש־השם, אין תפיסות, אין סיביר און אפילו צו דער תליה.

אין אזא היסטאריש־קולטורעלער סביבה האט זיך דער 23־יעהריגער רעוואלוציאנער, וולאדימיר איליטש אוליאנאוו, געטראפען אין פעטראגראדער אומלעגאלען אונטערערדישען קרייזעל מיט דער 25־יעהריגער נאדיעזשדא קאנסטאנטינאווא קרופסקאיא.

זיין ערשטער רעפעראט וועגען עקאנאמישע האנדעלס־פראגען און זיין סיסטעם פון ארגומענטירען איז איהר זעהר געפעלען. „ס'האט זיך געוואלט — שרייבט זי אין איהרע זכרונות — נעהנטער זיך בעקענען מיט דעם נייעם מענש און אויספיהרליך הערען זיין וועלט־אנשויאונג". זי בעגעגענט זיך מיט איהם אינגיכען אויף דער ארבייטער־קאנפערענץ, און פון דעמאלסט אן, אין משך פון גאנצע 33 יאהר, געהען זיי צוזאמען איבער דעם לעבען אין סיביר, אין עמיגראציע, אין די אונלעגאלע קליינטשיגע קרייזלעך — ביז ער איז געווארען דער דיקטאטאר איבער'ן לאנד פון 160 מיליאן מענשען.

אין די דאזיגע אלע יאהרען זענען זיי — כמעט אהן איבעררייס — תמיד געווען צוזאמען. זיי לעבען איבער צוזאמען מפלות און נצחונות, און ארבייטען די גאנצע צייט צוזאמען סאלידאריש, הארמאניש — ביז עס שטארבט דער 54־יעהריגער דיקטאטאר אין יאנואר 1924 און זי בעשליסט ווייטער פארטזעצען זיין ווערק.

ווען זיי האבען זיך בעגעגענט צום ערשטען מאל, האט זי געארבייט אלס לעהרערין אין א זונטאגדיגער אוונד־שולע פאר דערוואקסענע, און ער — האט געארבייט אין אנ'אונלעגאלען ארבייטער־זעלבסט־בילדונג־קרייזעל. אפט האט ער געהאט צו טהון מיט די זעלבע ארביטער, וואס זי. זייער ארבייט האט זיך אויף אזא אופן געגענזייטיג דערגענצט. די דאזיגע געגענזייטיגע דערגענצונג איז געווען אזוי ווי סימבאליש פאר זייער גאנץ לעבען.

אין 1896, נאך זיין ערשטער רייזע אין דער שווייץ, וואו ער האט זיך בעגעגענט מיט דעם אלטען אנערקענטען סאציאל־דעמאקראטישען פיהרער און טעארעטיקער, געארגי פלעכאנאוו, איז אוליאנאוו געווארען ארעסטירט. און נאך א יאהר תפיסה — פערשיקט געווארען אויף 3 יאהר אין א קליינעם סיבירער דערפעל.

ווען אין א יאהר ארום האט מען זי פערשיקט אין אנ'אנדער סיבירער דארף, ערקלערט זי זיך אלס אוליאנאוו'ס כלה, און בעקומט די ערלויבניש צו זיין צוזאמען מיט איהם. זי פאהרט אהין, און אין 1898 האבען זיי חתונה. עס הויבט זיך אן זייער פאמיליען־לעבען.

פאר זיין חתונה, פערדינענדיג זיינע אידעען האט לענין פערלאנגט, אז דער רעוואלוציאנער מוז זיך איינגאנצען, אהן א רעשט „איבערגעבען דער זאך", נישט רעכענענדיג זיך מיט קיינעם. נישט מיט דעם טאטען, נישט מיט דער מאמען, נישט מיט זיינע קינדער.

אבער אין דער נייער רעוואלוציאנערער בעוועגונג איז אפשר קיינער נישט געווען אזא טיפישער איבערגעגעבענער מ ש פ ח ה ־ מ ע נ ש ווי לענין. ער איז געווען נישט נאר אנ'אידעאלער מאן, נאר א מוסטערהאפטער ברודער און זוהן, און — אפילו „א מוסטערהאפטער איידעם". וואס עס ערקלערט זיך נאטירליך מיט דעם, וואס ער האט געהאט א מוסטערהאפטע מוטער און א פיינע שוויגער.

שוין דער ערשטער שריט פון דעם פאר־פאלק איז כאראקטעריסטיש. קרופסקאיא קומט קיין סיביר צו דעם פערשיקטען אוליאנאוו— צוזאמען מיט איהר מוטער. זיי וואוינען ביי א פויער אין 2 קליינע שטיבלעך. ער בעקומט 8 רובל א חודש. ער פלעגט געהן אויף געיעג, האט געלייענט סאציאלאגישע און ליטעראַרישע ביכער, האט געשריבען ארטיקלען, און דאס דאזיגע מערקווירדיגע רוסישע פאר־פאלק, זייענדיג פערשיקט אין ווייטען סיביר, זעצט איבער צוזאמען פון ענגליש דאס בעריהמטע ווערק „די געשיכטע פון די ענגלישע טרייד־יאניאנס", פערפאסט פון דעם בעריהמטען סאַציאליסטישען פאר־פאלק אין מערב־אייראפא, בעאטריצע און סידני וועב (דער שפעטערדיגער לארד פאספילד, וועלכער איז געווארען קאלאניאל־מיניסטער אין דער ערשטער ענגלישער ארבייטער־רעגירונג, גראד אין דעם מאמענט, ווען לענין איז געשטארבען).

ווען יונגע אידעאליסטישע מענשען בעגעגענען זיך אין א סביבה, וועלכע איז זיי ביידע גייסטיג נאהענט, און זיי האבען חתונה, און ארבייטען צוזאמען לטובת דער זעלבער אידעע, ארבייט זיך־אויס נישט נאר א געמיינזאמע וועלט־אנשויאונג, נאר אויך א שטארקע געגענזייטיגע גייסטיגע ווירקונג. יאהרענלאנג זעהען זיי דאך צוזאמען די זעלבע מענשען, לעבען איבער צוזאמען די זעלבע געשעהענישען, און ערווערבען זיך די זעלבע ערפאהרונג. זיי קוקען אויף דעם לעבען פון דעם זעלבען בעאבאכטונגס־פונקט, און זעהען די זעלבע לעבענס־פאנאראמע.

פון דעם אלעם מוז זיך שאפען א טיפע גייסטיגע הארמאניע, אנ'אינסטינקטיווע סאלידקייט און א מעכטיגע געגענזייטיגע ווירקונג. דעם קולמינאציע פונקט דערגרייכט דער איינפלוס דאמאלס, ווען איינער פון זיי ווערט אינערליך צוזאמענגעבראכען. די אנשטרענגונג הארמאניש צוריקגעקומען צום לעבען — ווערט דאמאלס געמאכט פון זיי ביידע סאלידאריש און געמיינזאם.

ביי דעם קאלטען, לאגישען, אייזערנעם לענין זענען געווען אזעלכע מאמענטען, און ער האט געהאט אסך איהר צו פערדאנקען. זי איז געווען מעהר ווי זיין פרוי. זי איז געווען קרופסקאיא.

כ'געדענק דעם איינדרוק, וועלכען איך האב בעקומען, ווען איך האב זי צוזאמען מיט לענין'ען צום ערשטען מאל געזעהען אין 1908 אין דעם ציריכער בעריהמטען „אלקאהאל־ פרייען רעסטאראן". א דיקליכע קליינע פרוי, מיט רוהיגע אויגען. מיט גלאט־פערקעמטע האר, מיט א זיכערען טריט, בעשיידען אנגעטהון ביז גאר (טאקי ביז גאר), מיט א שטילער שטימע, וועלכע האט זאכליך געענטפערט און געשטעלט לאגישע פראגען. טאלעראנטע בעציהונג צו מענשען. גוטמוטיג געשמייכעלט. ווען לענין האט סארקאסטיש געלאכט. ווען מען האט נישט געוואוסט, אז זי איז קרופסקאיא, וואלט מען זי אנגענומען פאר א טיפישע רוסישע פ א ל ק ס ־ ל ע ה ר ע ר י ן, וועלכע איז מיט די „נאראדניקעס" אין פאלק, אין דארף געגאנגען פערשפרייטען ליכט און קולטור.

אויב אין מאמענט פון קראמוועל'ס טויט האט זיין לעבענס־בעגלייטערין דערפיהלט, אז „יעדע אמת'ע פרוי איז גלייכצייטיג א מאמע פון איהר מאן" — איז קרופסקאיא געווען פאר לענין'ען א סך מעהר, ווייל אויך זיין געהילפין און זיין מיטקעמפערין.

ווען אין יאהר 1900 זענען זיי ביידע אוועקגעפאהרען קיין מינכען, וואו לענין איז געווארען א מיט־רעדאקטאר פון דער בעריהמטער „איסקרא", איז זי געווארען די סעקרעטארין פון צענטראל־קאמיטעט, האט קארעספאנדירט מיט די רוסישע ארגאניזאציעס, בעגעגענענדיג זיך מיט די אגיטאטארען, האט געשיקט די אונלעגאלע צייטונגען און געגעבען אינסטרוקציעס די ארגאניזאציעס. דאס פאר־פאלק האט געלעבט אין א וואוינונג, וועלכע זיי האבען אליין מעבלירט. וואס פאר א מעבעל דאס איז געווען — זעהט מען פון דעם, אז ווען זיי האבען ווייטער עמיגרירט קיין לאנדאן — האבען זיי בעקומען דערפאר — 12 רובל!

אין לאנדאן פלעגען די נאהענטסטע רעדאקציע־מיטגלידער (וועראַ זאסוליטש, מארטאוו, שפעטער אויך טראצקי) לעבען צוזאמען און עסען צוזאמען. נאר לענין האט געלעבט בעזונדער, ווייל ער האט געוואוינט ווידער מיט זיין משפחה, מיט זיין פרוי און איהר מוטער. לענין פלעגט מאנאטליך בעקומען 6 ענגלישע פונט. קרופסקאיא דערצעהלט אין איהרע זכרונות, אז זי פלעגט אליין קאָכען, ווייל דאס ענגלישע עסען האט זיי נישט געשמעקט. דאס איז אבער פולשטענדיג געווען אין זייער גאנצען „פאַמיליען־סטיל". ווען לענין איז געווארען קראנק, און מען האט קיין געלד נישט געהאט, האט זי איהם אפילו געהיילט מיט א מעדיצינישען לעהרבוך אין דער האנד!...

אין אקטאבער 1905 האט צום ערשטען מאל געזיגט די רעוואלוציע. לענין איז צוזאמען מיט זיין פרוי צוריקגעקומען פון זשענעווע קיין רוסלאנד.

ווען די רעאקציע האט ווידער אנגעהויבען צו בושעווען, האבען זיי זיך בעזעצט אין דעם פינישען גרעניץ־שטעדטעל קיאקאלא. און ווידער מיט דער גאנצער משפחה: לענין, זיין שוועסטער, זיין פרוי און איהר מוטער. זי פלעגט יעדען טאג פאהרען קיין פעטערבורג „אויף ארבייט".

דאס לעבען איז געווען זעהר אנגעשטרענגט, מענשען פלעגען פאהרען כסדר אהין און צוריק. קרופסקאיא דערצעהלט: „די טהיר איז קיינמאל נישט געווען פערשלאסען: א לעבעל ברויט און א קרוג מילך פלעגען מיר שטענדיג איבערלאזען אין ערשטען צימער, ווי אויך איינגעבעט איז תמיד געווען די קאנאפע. אזוי, אז ווען עמיצער פלעגט קומען מיט א נאכט־צוג, זאל ער נישט דארפען קיינעם וועקען. אין דערפריה פלעגען מיר אפט געפונען חברים, וועלכע זענען געקומען ביינאכט". ווען לענין איז קראנק געווארען, האבען זיי זיך איבערגעטראגען טיפער אין לאנד, און פלעגען ביידע פאהרען אויף אלטע ראווערען אויף אויספלוגען.

ווען די ערשטע רעוואלוציע אין 1905—6 איז דורכגעפאלען, האט זיך אנגעהויבען אויך דער פאליטישער קריזיס אין דער סאציאל־מארקסיסטישער פארטיי.

ווען נאכן צווייטען פארטיי־צוזאמענפאהר אין לאנדאן, אין 1903, האט זיך לענין געפונען אין א מינדערהייט אין דער פארטיי, און האט קיין זאך נישט געקאנט דורכזעצען, האט ער רעזיגנירט פון צענטראל־קאמיטעט, ווי אויך פון זיין אנטייל אין רעדאקציע־קאלעגיום; ער האט זיך געפונען אין א טעמפען ווינקעל. יאוש האט איהם בעהערשט. עס האט זיך איהם געדאכט, אז אלע האבען איהם פערלאזען. ער איז געבליבען איינזאם און איז געווען אינערליך צוזאמענגעבראכען.

און אט אין דעם קריטישסטען מאמענט פון זיין לעבען, טהוען־אן, ער און זיין געטרייע פרוי. רוקזעק אויף די פלייצעס און געהען אוועק אין די הויכע שווייצארישע בערג. זי האט אפילו מיטגענומען א פראנצויזיש בוך, כדי עס איבערצוזעצען. אבער זי האט דאס בוך אפילו נישט געעפענט.

א חודש האבען זיי אזוי געוואנדערט אין די בערג. די ריינע הויכע בערג־אטמאספערע און די געשפרעכען מיט קרופסקאיא האבען איהם בערוהיגט און אויסגעהיילט. און צוריקקומענדיג, האט ער זיך מיט א דאפעלטער ענערגיע גענומען צו דער נייער ארבייט.

אזוי זענען זיי געגאנגען איבער אלע קאמפליצירטע לעבענס־וועגען. און ווען די רעוואלוציע האט געזיגט, און לענין איז געווארען דער דיקטאטאר, — דארף מען זיך נישט וואונדערן, אז זי האט געהאט א גרויסען, הגם אונבעמערקבארען, איינפלוס אויף איהם. אנדערש האט אויך פארמעל נישט געקאנט זיין. און זי איז געווארען א מיטגליד פון צענטראלען עקזעקוטיוו. זי האט זיך געווידמעט דער פאלקס־בילדונג.

זי איז צוריקגעקומען צו איהר אלטער און ערשטער בעשטימונג. ווייל אין תוך גענומען איז זי געווען — א פאלקס־לעהרערין. א רוהיגע בעשיידענע קולטור־טהוערין.

די טראגעדיע פון קראמוועל'ס פרוי האט זיך געענדיגט אין מאמענט, ווען איהר מאן איז געלעגען אויפ'ן טויטען־בעט. דאמאלס האט זי פערשטאנען זיין גרויסקייט.

קרופסקאיא, וועלכע איז געווען א הארמאנישער און אונענדליך גאנצער מענש, האט אנגעהויבען פיהלען א טראגעדיע אין מאמענט, ווען לענין איז געשטארבען.

די אלטע טהוערין האט דערזעהן, ווי די נייע הערשער שיקען כסדר צום טויט איינעם נאך דעם צווייטען — לענין'ס און איהרע אלטע חברים און מיטקעמפער. זי האט געפרובט פראטעסטירען, העלפען, ראטעווען. ס'האט אבער נישט געהאלפען.

נאך איהר הארמאנישען און — אין תוך גענומען — גליקליכען לעבען, האט זי דערזעהן דעם טראגישען גורל פון איהר רוסלאנד. און אזוי, 15 יאהר נאך לענין'ס טויט, פונקט נאך איהר 70־יעהריגען געבורטסטאג, איז געשטארבען די „עלטסטע און בכבודיגסטע פארטיי־בינדערין".

REFORMACKIE
PIGUŁKI z marką ZAKONNIK
STOSUJĄ SIĘ:
JAKO REGULUJĄCE ŻOŁĄDEK,
PRZY CIERPIENIACH WĄTROBY,
NADMIERNEJ OTYŁOŚCI,
UŚMIERZAJĄCE HEMOROIDY
I PRZY SKŁONNOŚCIACH
DO OBSTRUKCJI JAKO ŁAGODNYM
ŚRODKIEM PRZECZYSZCZAJĄCYM.
UŻYCIE 1-2 PIGUŁKI NA NOC.

Wystrzegać się bezwartościowych naśladownictw

א. ס. ליריק

א פע־איין פון די געפאנגענע אין דאכאו

איך בין אמאל געווען אין א גרויסען קיבוץ, ווען עס זענען אהין גראד אנגעקומען דריי „פארטיעס" נייע עולים פון דריי לענדער: פון פוילען, פון טשעכאסלאוואקיי און פון דייטשלאנד. און עס איז געווען אינטערעסאנט און בעלעהרענד צו בעאבאכטען, ווי אזוי די אלע דריי פערשידענע סארטען נייע עולים, אלע יונגע מענשען, האבען יעדער אויף זיין שטייגער געפרובט זיך איינצואָרדנען און איינצולעבען אין דער נייער סביבה, אין דער נייער היים. די פוילישע האבען שוין נאך עטליכע שעה זיך געפיהלט היימיש, אויסגעזוכט בעקאנטע און קרובים אפילו, אין אוונט שוין געגאנגען געארעמט מיט מיידלעך און געזונגען לידלעך. די טשעכישע עולים האבען זיך געהאלטען רעזערווירט, געבלאנקעט צווישען די דייטשע און די פוילישע, אומעטום געזוכט „אנשלוס", אבער מייסטענס אהן ערפאלג און זיך געפיהלט אביסעל בעליידיגט און איינזאם. ווידער די דייטשע נייע עולים האבען זיך געהאלטען פעסט צוזאמען, ארויסגעוויזען א בעוואונדערונג אין געלעבטער מיט זייער איבערטריבענער העפליכקייט, זיך בענומען אזוי, גלייך ווי זיי וואלטען זיך געפינען נישט אין א קיבוץ, נאר ערגעץ אין א גוט־בירגערליכער געזעלשאפט און ווען זיי האבען זיך געזעצט עסען ביים אלגעמיינעם טיש און די מיידלעך האבען זיי צוגעטראגען עסען, האבען זיי יעדעס מאל זיך אויפגעהויבען פון פלאץ און זיך פערנייגט פאר די „דאמען": „הרבה תודה", „הרבה תודה" און יעדעס מאל, ווען זיי האבען דערזעהען א נייעם חבר, האבען זיי זיך גענייגט און זיך פארגעשטעלט מיט דעם פולען נאמען און אדרעס: פריץ בראנשטיין פון האמבורג, הערמאן שטרויס פון לייפציג אז"וו. נאך דעם עסען האט די גאנצע דייטשע פארטיע, נאך מיעד פון וועג און נאך גאנץ פרעמד אין דער נייער סביבה, זיך גענומען צו „ארבייט", ד. ה. צו זאמלען ידיעות און סטאטיסטישען מאטעריאל וועגען דעם מצב פון קיבוץ און דער עיקר „ארגאניזירען", זיך און אנדערע...

יעדער פון אונז שלעפט מיט זיך מיט קיין ארץ־ישראל א שטיק „גלות", ד. ה. א שטיק פון דער קולטור, געוואוינהייטען און זיטען, מיט וועלכע מען האט פריהער געלעבט. און די דייטשען, ווען זיי קומען קיין ארץ־ישראל און האבען די ערנסטע כוונה דא צו בלייבען און צו לעבען, איז זייער ערשטער געדאנק: ארגאניזירען. ארגאניזאציע איז שטענדיג געווען און געבליבען דער אבגאט און דער שטארקסטער כוח פון די דייטשען און אויך די דייטשע אידען קאנען זיך נישט בעפרייען פון יענער ליידענשאפט, וועלכע איז זיי אריין אין בלוט, און אויך אין ארץ־ישראל איז זייער שטארקסטע ליידענשאפט און פערגעניגען צו ארגאניזירען און ווידער ארגאניזירען, אפילו ווען עס ברענגט קיין שום רעזולטאטען נישט און אפילו, ווען עס איז פשוט נישטא וואס צו ארגאניזירען. אהן ארגאניזירען, אהן זיך איינקלאמערען אין וועלכער עס איז ארדנונג און אהן צו פיהלען זיך אלס מיטגליד פון א שטיקעל געמיינשאפט, איז דער דייטשער איד אומגליקליך און אהן א באַדען אונטער די פיס. מיט דער צייט ווערען די דייטשע אידען „אסימילירט" און פאסען זיך צו צו דעם שטייגער פון די מזרח־אידען. אבער די ערשטע יאהרען לעבען זיי נאך מיט די אלטע געוואוינהייטען און אהן דעם „ארגאניזירען" א גוף אהן א נשמה.

און וואס טהוען די הונדערטער, טויזענדער דייטשע אידען, וועלכע עס איז געלונגען צו ראטעווען זיך פון דייטשען גיהנום און קומען קיין ארץ־ישראל? קודם כל ארגאניזירען זיי זיך. צווישען די נייע דייטשע עולים, וואס זענען אנגעקומען דורך פערשידענע וועגען, איז דער גרעסטער טייל, וועניגסטענס דער מעגליכער טייל, געזעסען אין דאכאו און כמעט אלע זענען זיי קראנקע, צעבראכענע מענשען, וועלכע זענען רייף פאר א סאנאטאריע, און וועלכע וועלען אפשר זייער גאנץ לעבען שוין בלייבען מיט וועלכען עס איז פיזישען מום, אדער קראנקהייט. אבער קודם־כל: ארגאניזירען זיך. און אזוי איז אין תל־אביב, לויט דער איניציאטיווע פון דר. נוסבוים פון וויען, געגרינדעט געווארען א „פעראיין פון די דאכאוער", איינער פון די קאמיש־טראגישסטע פעראיינען, וועלכע דאס אידישע לעבען האט געקאנט שאפען.

מען זאל זיי חלילה נישט חושד זיין, אז זיי זוכען רעקלאמע, פובליסיטי, אדער אז זיי האבען בדעה צו מאכען געלד־זאמלונגען אין דער וועלט. די דאזיגע מענשען זענען ווירקליך בעשיידען, זאגאר שעמעוודיגע. ווען זיי שעמען זיך מיט די עינויים און שרעקליכע זעלבסט־ערנידעריגונגען. וועלכע זיי האבען געמוזט אויסשטעהן אין דער געפאנגענשאפט. זיי האבען אפילו נישט געגעבען קיין נאטיץ וועגען זייער פעראיין אין דער פרעסע און זיי ווילען גארנישט, אז מען זאל וועגען זיי רעדען און שרייבען. די אידעע פון זייער פעראיין איז בלויז צוזאמענזיין, צוזאמענהאלטען, פון צייט צו צייט זיך פערזאמלען אין א געמיינזאמען לאקאל און אפשר מיט דער צייט, ווען די וואונדען וועלען אביסעל פערהיילט ווערען, וועט יעדער מיטגליד פון פעראיין זיין פערפליכטעט צו שרייבען זיינע „עראינערונגען", צושטעלען די דאקומענטען, וואס ער בעזיצט און אפשר וועט מען דאן ארויסגעבען א זאמעלבוך, כדי פאר דער געשיכטע זאל נישט פערלוירען געהן די עפאכע פון דער שרעקליכסטער און ראפינירטעסטער מאדערנער אינקוויזיציע, וועלכע די היטלעריסטען האבען ערפונדען. פארלויפיג מוזען די „דאכאוער" בלויז צאהלען א קליינעם מיטגלידס־אבצאהל, צושטעלען דער פערוואלטונג אלע „רעליקוויעס", ד. ה. די אלע חפצים, וואס האבען א שייכות צו דער צייט פון זייער געפאנגענשאפט. אויסערדעם... ארגאניזירען אנ'איינגענעם היימישען „מוזיק פעראיין", דען צווישען די „דאכאוער" איז פאראן א סך מוזיקער און גוטע כאר־זינגער.

די געמיינזאמע עינויים און געמיינזאמע ערינערונגען האבען די „דאכאוער" פערוואנדעלט אין א מין בעזונדער משפחה און ווען זיי רעדען צווישען זיך, פיהלען זיי זיך פרייער און לייכטער, דען מיט דער איבעריגער וועלט האבען זיי דערווייל נישט קיין סך געמיינזאמעס. עס איז מערקווירדיג, ווי אזוי אפילו א קורצע צייט פון געפאנגענשאפט אין דאכאו איז גענוג, אום איינגאנצען צו מאכען א „נייעם מענש", וועלכער בלייבט פיזיש און נאך מעהר גייסטיג א בעל מום און אין פיעל פאלען פשוט אנארמאל. איינער, צום ביישפיל, האט יעדען טאג געמוזט בעגריסען זיין אויפזעהער מיט די ווערטער „גוטען טאג, ליבער ה' אריער, איך בין א זאאו־יודע"... צוערשט האט ער געשטעלט א ווידערשטאנד, ביז מען האט איהם אזוי לאנג געשלאגען, ביז ער האט פערלוירען יעדע ווידערשטאנדס־קראפט. יעצט איז דער דאזיגער אונגליקליכער מענש אזוי געבראכען, אז ער מורמעלט צו זיך אליין „גוטען טאג, ליבער הערר אריער". לאכט היסטעריש און מוז עס ווידער און ווידער איבערחזרן. א צווייטער, וועגען וועלכען די פייניגער האבען זיך דערוואוסט, אז ער בעזיצט א שענע שטימע און אמאל געזונגען אין א גרויסען כאר, איז געווען אפט געצוואונגען צו זינגען פאר דער היטלעריסטישער „נאטשאלסטווא" אנטיסעמיטישע לידער מיט דער מעלאדיע פון כל נדרי. די זעלבסטערנידערונג האט איהם אזוי צוזאמענגעבראכען פסיכיש, אז יעצט האט ער א פאנישען שרעק פאר יעדען געזאנג און זיין קראנקהייט בעשטעהט יעצט אין דעם, וואס ער האט מורא אריינצוגעהן אין א שטוב, וואו עס געפינט זיך א ראדיא. איינמאל איז די היטלעריסטישע אינקוויזיטארען איינגעפאלען אזא טייוולאנישע אידעע: זיי האבען אויסגעשטעלט אין א רייהע א גרויסע מחנה געפאנגענע אידען און העפליך געבעטען, אז יעדער איינער זאל ערקלערען, צי ער איז ציוניסט, אדער אנטי־ציוניסט. די מייסטענס האבען נישט געוואוסט, וואס עס איז בעסער צו ענטפערען און סתם אזוי געענטפערט מיט יא אדער ניין. דאן האט מען אויסגעשטעלט בעזונדער די „נישט־ציוניסטען" און די „ציוניסטען", בעפוילען די ערשטע צו קושען, אין א בעשטימטען ארט די צווייטע און דאן האבען אלע צוזאמען בעקומען צו פינף שמיץ. יעצט ווען עס בעגעגענען זיך אין ארץ־ישראל די געשמיסענע „ציוניסטען" און די „נישט־ציוניסטען", שעמען זיי זיך אנצוקוקען און מיידען אויס זיך צו טרעפען.

דאן קומען די געמיינזאמע עראינערונגען פון דער „רייזע" נאך דער בעפרייאונג, די עראינערונגען וועגען שאקאלאד, מיט וועלכען מען האט א גאנצען טאג געשטאפט אויף דער שיף, כדי צו פערלירען דעם אפעטיט; די עראינערונגען וועגען דעם איבערשטייגען פון שיפעל צו שיפעל אין פערלויף פון וואכען־לאנג; די עראינערונגען וועגען די געשרייען פון די ווייבער און קינדער בשעת די שטורעמס אויפ'ן ים, ווען די מאטראסען האבען אנגעטהון די רעטונגס־גארטלען און די פרומע אידען האבען אנגעהויבען זאגען ודוי. אזעלכע ערלעבנישען פערגעסט מען נישט און דער פעראיין פון די „דאכאוער" איז דער פעראייניגט דורך איין גרויסען אומגליק...

מאיר גראסמאן

ענגלענדער און אידען

צוויי שותפים, וואס פערשטעהען שלעכט איינער דעם אנדערען

צי מיר ווילען צי נישט, אונזער גורל אין א"י איז אויף צעהנדליגער יאהרען, און אפשר אויף א סך לענגער, ענג פערבונדען מיט די ענגלענדער און די אראבער. אין די ערשטע — אין זייער מיליטערישער און פינאנציעלער הילף — וועלען מיר זיך נויטיגען אפילו נאכהעם, ווי מען וועט דערגרייכען א נומערישע מעהרהייט. די צווייטע — לעבען אין א"י, און ווען זיי זאלען מיט דער צייט אפילו אבטרעטען אונז דאס לאנד פאר א מאסען-קאלאניזאציע, וועט א טייל פון זיי פארט בלייבען אין א"י און די איבריגע — אין נאהענטער שכנות.

צי עס געפעלט אונז צי נישט, מוזען מיר נעמען אין חשבון אט די צוויי באליטישע פאקטארען, בעת מיר פראבירען ערנסט פארטצוזעצען דעם אויפבוי פון א אידענשטאאט. און ווער האט דען ברעה אבזאגען זיך פונ'ם גרעסטען שאנס אין אונזער געשיכטע אויסצוגלייכען דעם נאציאנאלען רוקען? דווקא דערפאר מוזען רעַנקענדע ציוניסטען, און גאר די קאנסעקווענטסטע און די ראדיקאלסטע, ביי אלע זייערע פלענער מכח היינט און מארגען, וואסען נקמה און קאמף, וועגען גלייך רעוואלטירען אדער צוטריטען א ווידערשטאנד, בעמיהען זיך ריכטיג אבצושאצען די צוויי היסטארישע שותפים זייערע מעלות און חסרונות, זייער ווירקליכען כוח און אנגעבלאזענע גדלות.

מילא, מיר קענען נישט זיין שטארקער פון זיי. לאמיר לכל הפחות פראבירען צו זיין קלוגער. ווארום, דאס, וואס עס טהוען די אראבער איז משך פון די לעצטע דריי יאהר און די ענגלענדער אצינד, איז אוודאי קורצזיכטיג און פאר זיי שעדליך. אונז וועלען זיי אין א"י נישט ברעכען; זיך און זייער שטעלונג וועלען זיי זיכער אבשוואכען, בעזונדערס די אראבער. וואס וועלען צעהנדליגער יאהרען חיילען די וואונדען.

צו פערשטעהען דעם געגנער, איז דער פארבערייטונג פון געניטער מלחמה-פיהרונג. און מיר שטעקען דאך אין א מלחמות שוין דריי יאהר.

* * *

אז מען רעדט מיט א דורכשניטליכען ענגלענדער אדער מען לייענט א פיהרענדע ענגלישע צייטונג, ווייסט מען נישט וואס צו דענקען: זענען זיי ברוטאל-צביעותדיג, אדער עס שפראצט פון זיי די נאטירליכע תמימות. וואס איז כאראקטעריסטיש פאר א געזונדען גוף? מיינען די ענגלענדער, ווירקליך, אז אנדערע פעלקער זענען נאאיוו און פערשטעהען לגמרי נישט זייערע כוונות, זייער שפיעל אין קאנייסטורען, זייער חשבון אויף מיערקייט, אדער אפשר רעאגירען זיי אויף געשעהענישען מיט א פשטות, וואס גלויבט, אז אלע מוזען עס איינזעהען, מוזען איינזעהען דעם גערעכטען ענגלישען שטאנדפונקט?

עס ווילט זיך עפעס נישט גלויבען אין דער לעגענדע פון דעם „פערפידען אלביאן", וועלכער איז תמיד אונאויפריכטיג, אלהמאל אינציפערלעסינג, הצצט שטענדיג איינעם געגען דעם צווייטען, טראגט מסדר א מאסקע אי'פ'ן פנים און בכלל ווארט ער נאר אויף א געלעגנהייט דיר אריינצושטעקען א מעסער אין רוקען. עס איז פארט נישט אזוי. די, וואס האבען לאנג געלעבט אין ענגלאנד, ווי איך, און געהאט מיט ענגלענדער פאליטישע און פערזענליכע עסקים, ווייסען, אז דאס ענגלישע פאלק איז א סך פשוט'ער און גראדער ווי מען דענקט. עס איז אפט הארציגער און ריהרענדער ווי אנדערע אומות; מיר האבען עס געזעהען אין דעם פאל פון די פליטים. עס איז א פאלק, וועלכען עס איז בכלל שווער צו בעוועגען, און אויף טואקר-טהאטען אוודאי. עס איז קאנסעקווענט און עד היום נישט גענוג ציניש, כדי אבצולאכען פון יושר - אידעען. אמת, עס איז איבערצייגט, אז די בעסטע מדות און דער פיינסטער לעבענס - שטייגער איז דער ענגלישער, און דערפון נעהמט זיך א געוויסער סנאביזם. דער עיקר איז אבער - און דאס ערקלערט א סך: דאס ענגלישע פאלק רייסט זיך נישט אין קאמף; עס האט איבערדויער; עס ווייסט, אז עס האט א סך צו פערלירען און ווייניג וואס צו געווינען, בעת מיט אנדערע אומות איז עס היינט פונקט פאפיער. דעריבער זעהנען די ענגלענדער גרייט אויף פשרות, און וואו עס געהט, מאקי אויפ'ן חשבון פון אנדערע. א געזונדער עגאאיזם!

* * *

עס איז נישט ריכטיג, אז די ענגלישע פאליטיק איז געבויט בלויז אויף נזיקה און כיטרע המצאות, אויף פאסטקעס פאר אנדערע, און אויף א סיסטעם פון צביעות און דאפעל-פנים'קייט. בכלל פעהלט די ענגלענדער דאס, וואס מען רופט סיסטעם. אדרבא, אין דער לעזונג פון שווערע דרינגענדע פראבלעמען, וואס ענטשטעהען פלוצלונג, איז דער ענגלענדער סתם לייכטזיניג. ער איז בטבע אן אימפראוויזאטאר אין פאליטיק, און דערפאר א פשרה-מאכער און אן אפארטוניסט. ער דערמאהנט מאקי אפט א אידישען קליינעם סוחר, וואס שטעלט א הויכען פרייז, וועט אבער אזוי לייכט נישט ארויסלאזען דעם קונה. מען קומט דורך סוף כל סוף.

פאר אונז איז אזא שותף דווקא א מעלה, פאר אונז מיט אונזער נערוואזיטעט, בעוועגליכקייט און אונזיכערקייט.

* * *

אויב א סך האנדלונגען זעהען אויס ווי צביעות, נעהמט זיך עס דערפון, וואס דער ענגלענדער איז מסוגל שנעל צו בייטען דעם פראנט, ער פערשטיפט זיך נישט. ביי אונז פאסירט זעלטען, אז א פאליטיקער זאל אריבערגעהן פון איין פארטיי אין א צווייטער, אין ענגלאנד איז עס אן אפטע ערשיינונג. קיין שום רעגירונג גיט זיך נישט אונטער אזוי לייכט דעם דרוק פון עפענטליכער מיינונג, ווי די ענגלישע. אינערליכע און אויסערליכע פאקטארען ווירקען אויף איהר שטעלונג. מען האט אין לאנדאן נישט מורא, אז דער פרעסטיזש וועט ליידען. פאר אלטע איינגעפונדעוועטע גבירים איז נישטא קיין פראבלעם פון פרעסטיזש. אן ענגלישער שטאאטסמאן לאזט זיך רעדען. איהר קענט זיך מיט איהם אויסטענה'נען. ער הערט און ארגומענטירט און לאזט זיך סוף כל סוף איבערצייגען. זיין רעגירונג איז פאר איהם נישט קיין גאט. אט האב איך אליין געזעהען ווערדזשוואוד'ס א בריעף צו מיינעם א פארטיי - חבר א פליט, אין וועלכען ער האט איהם אריינצושמוגלען זיך קיין ענגלאנד און ווייזען דער פאליצייזיין בריעף... האט איהר שוין געהערט אזוינס? א פיהרענדער דעפוטאט, א מאן מיט א גרויסען נאמען, גיט אן עצה אן עמיגראנט צו ברעכן די געזעצען פון זיין לאנד, וועלכע ער האלט פאר אן'אונמענשליכע. נעה, פערשטעהט אן ענגלענדער.

אום דאס שטענדיגע וואקלען קומט פאר אויך בנוגע דעם פאלעסטינא-פראבלעם. אמאל שטארקער, אמאל שוואכער, ווי דער ווינד בלאזט. איז היינט אן'אראבישע הויך - קאניונקטור; דריקט מען פון מצרים און סאאודיען און אינדיען; דראהט מען פונ'ם אויסען - מיניסטעריום, — ווערען די פרא - אראבישע טענדענצען שטארקער און די וואג-שאל קאום זיך אראב אויף דער אראבישער זייט. שרייען די אידען: מען פערקויפט אונז!

זענען ווידער די אידען ענטשלאסענער, חראהען זיי מיט'ן וואלט-צאַ'ן, קלאפען אין טיש זייערע פריינד, בעוועגט זיך דער אמעריקאנישער אמבאסאדאר, ווערט די עפענטליכע מיינונג, דאס געוויסען פון ענגלאנד אונרוהיג, — ווענגט איבער די אידישע שאל. טענה'ן די אראבער: מען האט אונז אבגענארט!

אין די אומשטענדען פון אונזער יעצט, ווען מיר אפערירען מייסטענס מיט „געוויסען" און אביסעל מיט אונזער קראפט אין א"י, זענען אט די מדות פון אונזער ענגלישען שותף אפשר אונאנגענעהם, ווייל איהר ווייסט נישט וואו איהר האלט מיט איהם, אבער גאר נישט אזוי געפעהרליך, ווי עס שיינט. אפשר זענען זיי זאגאר פאר אונז.

אזוי איז בשותפען און אזוי וועט עס זיין. אבער לאמיר זיך נישט נארען: די בויגזאמקייט און דער פשרה-גייסט זענען נאר נוגע צייטווייליגע שוועריגקייטען און — ווען עס איז נויטיג איבערצוכאפען דעם אטעם. די דאזיגע סיסטעמלאזיגקייט ווערט אנגעווענדעט, ווען מען זוכט אן'אויסוועג כדי אבשטופען די ענדגילטיגע לעזונג. אבער תמיד בלייבט בעשטעהען די גרונד - ליניע פון א געוויסער פאליטיק. אין אונזער פאל, שיינט מיר, אז טראץ אלע וואקלענישען און נארישקייטען און צרות, וואס מען פערשאפט אונז, בלייבט ענגלאנד'ס פאליטיק אין מיטעללענדישען ים אונפעראנדערט: א ציוניסטישע, די שאפונג פון א אידענשטאאט. לאנדאן ווייסט, אז די אראבער קענען ענגלאנד מעהר גארנישט נישט געבען און אז זייער מיליטערישער ווערט איז צווייפעלהאפט און אז זיי חלומ'ן פון פולער אונאבהענגיגקייט.

נאר וואס-זשע דען? אונזער טעמפא איז צו שנעל פאר ענגלאנד. די לאגע אין א"י פערלאנגט א שטארקע האנד און א יאהרהונדערטלאנגע מלחמה און ענגלאנד וויל איצט עס אויסמיידען. אונזער אייליגקייט איז פאר זיי א שטערונג. זיי מאכען פאליטיק אויף לאנגע פעריאדען און קענען ווארטען, און ביי אונז ברענגט אונטער די פיס, דערפאר קענען מיר זיי נישט „אנטקעגענקומען", ווי מאנכע ענגלענדער וואלטען עס וועלען. אבער נישט דאס אליין: עס איז געוועזען אבהענגיג פון אונז גופא, צי די ערנסטע ליניע פון ענגלישער פאליטיק אין נאהענטען מזרח זאל שטעהען פאר יעדען ענגלענדער בולט אלס א פרא-ציוניסטישע, אדער זי זאל אין הסכם מיט די וואונשען פון געוויסע בעאמטע פערטושט און צוריקגעשטויסען ווערען דורך פערקלענערונג פון אידישע דערגרייכונגען און אידישען כח אין מזרח.

אין אט דעם פרט האט די ציוניסטישע פיהרערשאפט געזינדיגט. אויב אין דעם איז בעשטאנען די פאליטיק פון „אויסמיידען דעם קאנפליקט", האט זי געליטען א מפלה. ווייל דער קאנפליקט איז סיי-ווי געקומען, נאר אין א אונגינסטיגען פאר אונז מאמענט.

* * *

געגען ענגלישען נאאיווען עגאאיזם איז שטענדיג נישט א ווירקזאם מיטעל: נישט לאזען זיך איבערשרעקען און נישט נעמען די דראהונגען צו ערנסט און נישט האלטען זיי פאר'ן לעצטען דורכגעטראכטען פאליטישען בעשלוס. אויסער דעם: עס איז געווען נויטיג א שטארקער פערמאנענטער דרוק, עקשנות'דיגע אויסהאלטענקייט בנוגע די מאקסימאלע פאדערונגען, סיסטעמאטישע און ברייסצוזיגע אויפקלערונג, רוהיגע אבער אפענזיוומיגע הכנות צו א ממשות'דיגען ווידערשטאנד, אונערשיטערליכקייט אין דער אינטערפרעטאציע פון די ענד-צילען. מען מוז פערשטעהען ווי צו סערווירען דיינע כוונות, און דיינע פאטענציעלע, אויב נישט געגענווערטיגע קראפט. אין דעם ליגט דער סוד פון ערפאלגרייכער פאליטישער טעטיגקייט און פאליטישער פראפאגאנדע.

איך בהויפט, אז אט די אלע אינסטרומענטען פון מאדערנער פאליטיק, בפרט ביי א פאלק, וואס האט נישט קיין אנדערע כלי-זיין, זענען ביי אונז ליידער נישט געווען בנמצא. אין בעסטען פאל, אויב איך וועל וועלען מלמד זכות זיין, וועל איך זאגען, אז זיי זענען געווען אבסאלוט אונגענוגענד. ווער עס האט בעזוכט לאנדאן און אנדערע וועלט-צענטערען די לעצטע יאהרען, יעדער האט געקענט לייכט פעסטשטעלען, אז פון אידישער פראפאגאנדא און אויפקלערונג איז נישט געווען צו בעמערקען קיין שפור. נישט כלפי חוץ און נישט כלפי פנים.

און עס איז נישט קיין וואונדער. עס וואלט נישט געשטימט מיט דער ריכטונג פון דעפענסיווע, וואס האט אומעטום געהערשט. צוליעב דער זעלבער סיבה האט אונז די גאנצע צייט געפעהלט, און איצט ערשט רעכט, א צענטראליזירטער נאציאנאלער ווילען, די דורכגעטראכטע פלאנירונג פון פאליטישע אקציעס, א געהירען - צענטראלע, א סיסטעמאטישע אונטערשטרייכונג פון אונזערע ווירקליכע כוחות.

יעדער אין לאנדאן ווייסט, ווי שוואך און אונבעהאלפען איז די ציוניסטישע פראפאגאנדא און ווי ווייניג די ענגלענדער ווייסען פון אונזערע לייסטונגען, אונזער רעכטליכער לאגע, אונזער בעדייטונג אין מזרח, אונזער ראל אין דער אימפעריע, אונזער כסדר'דיגע נאכגיביגקייט כדי צו העלפען די ענגלענדער ארויסצוקומען פונ'ם פלאנטער. די פאלשעסטע, די סתירותדיגע, די משונה'דיגסטע פארשטעלונגען וועגען א"י, אידען און אראבער שפאצירען ארום ביז היינט איבער ענגלאנד, וואו מאנכע זענען איבערצייגט, אז מיר רעגירען אין לאנד... פונקט אזוי ווי א סך אידען זענען געגארט, ווען זיי מאלען פאר זיך דעם נאציאנאלען כאראקטער פון דעם ענגלישען פאלק און די מעטאדען פון זיין פאליטיק, אריינפאלענדיג צו אפט אין איבערגעטריבענע און אומנויטיגע אנטי-ענגלישע היסטעריע. אזוי קען דאס ענגלישע פאלק נישט די אידישע דערגרייכונגען אין א"י, דעם אידישען כח אין דער וועלט און דעם אייזערנעם אידישען רצון צו דערפיהרען ביז'ן סוף דעם אויפבוי פון דער אידישער מלוכה.

די ערשטע אויפגאבע פון שותפים — צו קענען זיך בעסער — האבען מיר נישט ערפילט.

* * *

צוויי אילוסטראציעס צו דער כאראקטעריסטיק פון דער ענגלישער מענטאליטעט.

שרייבט דער „דיילי עקספרעס", א צייטונג, וואס ווארפט זיך ווי אין קדחת צווישען נאסען - אנטיסעמיטיזם, מיטלייד פאר אידישע נרדפים, אנטי-ציוניזם און בטול צו אראבער: אידען טארען נישט זיין הארט און פער'עקשנ'ט; זיי מוזען פערשטעהען ענגלאנד'ס שוועריגקייטען און העלפען איהר פונקט אזוי ווי ענגלאנד העלפט אידען (א רמז אויף די געלד - זאמלונגען פאר די פליטים, אויף דעם מאנדאט און בכלל „סימפאטיען"). ענגלישע אידען, פולבערעכטיגטע בירגער, מוזען ווירקען אויף די ציוניסטען, יענע זאלען נישט זיין איינגעשפארט, אלזא, צוליעב אידישער עקשנות וועט פלאצען די קאנפערענץ און עס וועלען זיין נייע צרות אין מזרח. ער כאן דער „דיילי עקספרעס".

זאל מען זיך בייזערען אדער לאכען? איז כדאי צו נעהמען די רייד ערנסט? אין דעם ארטיקעל איז פאראן אלץ צו ביסלעך: אינסינואציע, פשטות, פראוואקאציע. אבער אויפ'ן אונוויסענדען לעזער ווירקט נאר איינס: אידען זאלען העלפען ענגלאנד, נעבעך. אידען, גוטע ענגלישע בירגער, איהר האט אן'אויפגאבע צו ווירקען אויף אידען פון אנדערע לענדער. א בעקאנטער איבערגעניצטער אלטער פזמון.

אבער ווי מען שרייבט מיר פון לאנדאן, ווירקט דער סם פון פראוואקאציע. א סך אסימילירטע אידען האבען זיך איינגעשפאנט אין דער ארבייט צו „העלפען ענגלאנד". זיי האבען אונז שוין אנגעטהאן גענוג צרות הינטער די קוליסען, די אסימילאנטען, וועלכע מען האט געהאלטען פאר געשמאדטענע. איצט טרעטען זיי אויף עפענטליך.

אזוי שאפען די ענגלענדער די לעגענדע וועגען אידישער נישט - נאכגיביגקייט. און אידען העלפען זיי.

* * *

אפילו דער „טיימס" שפילט די זעלבע מעלאדיע, הגם אביסעל אידעלער. זיין דיפלאמאטישער קארעספאנדענט גיט איבער, צווישען אנדערען, אז „אידען ווערען קריטיקירט אין געוויסע (ענגלישע) קרייזען פאר זייער אבזאג צו מאכען וועלכע-עס-איז הנחות. אבער די לעצטע פאדערונגען פון די פאלעסטינער אראבער דערמאהנען אן דיזראעלי'ס דעפיניציע פון אן'אראבער אלס א אידען אויף א פערד".

נישט מעהר, אבער גענוג. מען איז אויף אונז ברוגז אין די לאנדאנער פאליטישע קרייזען. מען האט נישט ערווארט, אז מיר, די סטאטעטשנע, זאלען זיך אזוי אויפפיהרען. אפילו, אז מען וויל טאדלען די אראבישע עקשנות, רופט מען זיי אן אידען. מילא, דאס זענען אלס ניואנסען, וואס אנדערען נישט דאס ביקד. עס איז אבער גארנישט אזוי שלעכט, מען זאל מיט אונז אין לאנדאן זיין אונצופרידען.

די ענגלישע פרעסע וויל שאפען דעם איינדרוק, אז דער נאבעלסטער צווישען די דריי שותפים אין דעם פאלעסטינער ענין איז דער דריטער, דער ענגלענדער, וואס וויל שאפען שלום אויפ'ן חשבון פון די צוויי אנדערע. ווערט געוועבט די לעגענדע, אז אידען זענען די שלעכטע, וואס פערלאנגען זייער, ס'און זענען גרייט אויף אלץ כדי דורכצוזעצען זייער ווילען. אפילו שאדען ברענגען ענגלאנד.

פאראן נאך אין ענגלאנד א פרייע פרעסע, פאראן ראדיא, פאראן א פארלאמענט, פאראן א עפענטליכע מיינונג. מען וואלט געקאנט און געדארפט צושטרייען דעם געפעל. אבער איך זעה נישט קיין צייכען פון א געגען-אפענסיווע.

די מייסטע ענגלענדער וואלטען אנגעהויבען צווייפלען סיי אין „דיילי עקספרעס" און סיי אין „טיימס", ווען זיי האבען די מעגליכקייט צו הערען דעם אנדערען צד, א ו נ ז. און אט דאס האבען מיר ביז איצט נישט בעוויזען. נישטא קיין ערגערע זאך ווי שותפים, וואס האבען איינער וועגען דעם אנדערען פאלשע פארשטעלונגען.

* * *

און, אגב, וועגען אידישער עקשנות. געוויס ווערען א סך ענגלענדער איבערראשט, אז זיי האבען אמאל מסכים אין 1922, אז זיי האבען אמאל מסכים נישט געהען אויף פשרות. דעם יסוד פון ענגלישער פאליטישער הסכמה, זיי ווייסען פשוט נישט, אז זינט 1919 האלטען מיר אין איין נאכגעבען. מען האט זיי נישט אויפגעקלערט, אז אידען האבען אקצעפטירט די טיילונג פון ארץ ישראל אין 1922, אז זיי האבען אמאל מסכים געווען צו א לעגיסלאטיווען ראט, אז זיי האבען פארגעשלאגען די אראבער פאריטעט, אז זיי זענען געווען גרייט צו אקצעפטירען א נייע טיילונג פונ'ם לאנד א. א. וו.

אויך מאנכע אידען און ציוניסטען האבען פערגעסען דעם פערנעהם פון אונזער כסדר'דיגער נאכגיביגקייט און זענען פסיכאלאגיש גרייט אויף „קאנטאקט" אדער אנדערע גזירות. איהר וועט זעהען, עס וועלען זיך באלד בעווייזען ביי אונז אייזערנע ארגומענטען לטובת „לאנמאגען". און דערביי וועט מען אפערירען מיט דעם מיסטעריעזען ענגלענדער אין זיינע דראהונגען. מוז מען רעכטצייטיג ווארענען דעם אידישען עולם בעסער אביסעל צו שטודירען די נאטור פון אונזער ליבען שותף.

* * *

מען האט אזוי לאנג געגלויבט — און מיר האבען צוגעהאלפען צו שטארקען דעם גלויבען — אז מען קען מיט אונז אלץ טהון, דאס מען איז איינגעראשט פון אונזער עקשנות און מען קריטיקירט אונזער שטעלונג. זעהר גוט. ענדליך, שאדען וועט עס זיכער נישט ברענגען. צו פערלירען האבען מיר ווייניג וואס. דאס בייזערען וועט נאר ברענגען דערצו, אז די שותפים וועלען אויפהערען צו נארען זיך איינער דעם אנדערען.

אידען מוזען פערשטעהן, אז ענגלאנד איז א שווערער פארטנער, א שותף, מיט וועלכען מען וועט האבען א סך צרות און מען וועט איהם מוזען כסדר אויסגלייכען דעם רוקען. ער אליין האט גארנישט געגען אזא מאסאזש. אבער טראץ דעם ואף על פי כן איז ענגלאנד היינט דער בעסטער פארטנער צווישען אלע קאנדידאטען — אגב, נאך נישט קיין סך,— וואס וואלטען גערען געוועזען צו פערנעמען זיין ארט.

אין דער היינטיגער בעסטיאלישער וועלט קאן נאך די נשמה בארט אבריהען נאר אין די דעמאקראטישע לענדער, וואו מען קאן כאטש בעקלאגען זיך ווען מען טהוט דיר אן'עולה. ער האט א סך חסרונות, אונזער שלעכטער שותף, אבער נישט ווייניג מעלות. מען מוז בלויז פערשטעהן, זיי אויסצונוצען. די גרעסטע פון זיי איז יעדענפאלס פונ'ם מין וועלכער פעהלט אונז: חוש פאר רעאליטעט, געפיהל פאר הומאר, בויגזאמקייט, נאציאנאלער אחדות, דאס שטרעבען צו פשרה און אויסגלייך, און אלץ לשם דעם גרויסען ציעל.

לאמיר מאקי קעמפען געגען אונזער שותף, אבער קיינמאל נישט ארויסלאזען פון אויג די ווירקליכקייט.

דער בעזוך פון פראפ. מארטין בובער אין פוילען

בובער איז בעקאנט אלס א צענטראלע פיגור אין ציוניזם נאך פון הערצל'ס צייטען און איז דורך זיין גאנץ לעבען געווען דער ווארט-פיהרער פון דייטשען אידענטום. אין דער ציוניסטישער פראבלעמאטיק האט בובער אריינגעבראכט א רייה נייע ווערטען, ספעציעל אויפ'ן געביט פון קולטור. בובער איז אויך בעקאנט אלס דער, וועלכער האט דעם מערב-אייראפעאישען אידענטום ענטדעקט די וועלט פון חסידות. זיינע ארבייטען איבער דעם חסידיזם האבען זיך קונה שם געווען צווישען דער ברייטער מערב-איירישער עפענטליכקייט. היינט איז בובער פראפעסאר פון סאציאלאגיע אין העברעאישען אוניווערזיטעט.

פראפ. בובער וועט אויפטרעטען מיט פארטראגען אין א גאנצער רייה פוילישע שטעדט. אין ווארשא אדענט איין די „געזעלשאפט פריינד פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים" א פייערליכע אקאדעמיע לכבוד דעם חשובן גאסט, וועלכער וועט רעדען „וועגען ערציהונג און נאציאנאליזם" — אין זאל פון דער פוילישער היגיענישער געזעלשאפט, קאראווע 31, דינסטאג, דעם 14-טען ד. מ., 8.30 אווענד.

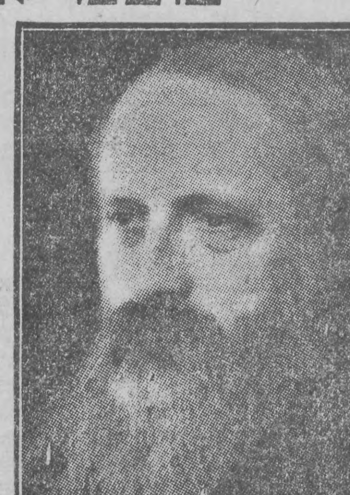

ווי מיר ווערען געוואויר, קומט אין די נאהנטסטע טעג מיט א בעזוך קיין פוילען דער פראפעסאר פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים מארטין בובער.

ביי דיקקייט די דורכרייניגונגס-פינולקעס אלדאזא

מיר שטעהן פאר א ווענדע-פונקט אינם איד. גורל
פערזיכערט אייער שטים-רעכט צום 21-טען ציוניסטישען ענטשיידונגס-קאנגרעס!

א בריעף אין רעדאקציע

זעהר חשוב'ער ה' רעדאקטאר.

ערלויבט אונז אבצודרוקען אין אייער ...

אפרים קאגאנאווסקי

פאנגא לאניא

דער פל-בונים

הומאר, חוזק, שארזש

פון לוסטיגען פעמימיסט

מעכל־זעליגס נייעסטער אויפטהו

— וואָס ניסטו מיר שפּעם, מיסטער מעכל־זעליג, א דאמסקע שירעמלץ
— וויל דו ביסט א אידענע.

מיסטער זעליגפעלדס חכמות

אין וואַרשא האָט זיך לעצטענס געשמד׳ט א סאַבריקאַנט פון וויין אויף פּסח.

ביז אימצ איז דער וויין געווען „יין חמשומר", איצט וועט ער זיין „יין חמ־שמר".

* * *

אין בויען האָט מען אזא פּאר אסת׳ע קינדער. אָט נשהט מען אזא ענ־ ווישהגען פון דער ברוסט. מען וועט קיין כשר שטיקל ברוסט אַרער פלייש נישט קענען עסען.

אָט אזא וויב צו האָבען איז א מחיה

מיינס א בעקאַנטער ריחמט זיין פרוי:

— מיין וויב איז אונגעהויזש ענש־ נישׂ. א בייטאַם און א גרויסע פערדי־ נערין, פאַרשטייט זיך אַרבייט זי שהם ביזנעס אין א ביורא, נאַכמיטאָג איז זי סאַסיידערין אין א קינא און בייגאַכט שפּיעלט זי אלם פיאַניסטין אין א נאַכט־ האַנדגג.

— און ווען שלאָפט זיץ

— ביי דער מיטאָג - פויזע שלאָפט זי אין א שויפענסטער פון א גרויס גע־ שעפט פון פידושאַמען און נאַכט־השמ־ דער.

חכמת היעקע

געבעלס אגיטירט, אז צוליב׳ן מיקל־ מאַנגעל זאָלען אלע דייטשען קויפען קאַוע.

מען רופט איהם דעריבער אין בערלין „מאַראַטמא פראַפאַגאַנדי".

ראָטע

אין איר טרעפט א צוויי־טען איך שפּא־ צירען מיט א הונד און פרעגט איהם:

— איך בעט אייך, ר׳ איה, דער הונד איז כאָטש פון א רייכער ראַסע?

— א שענע שאלה, — ענטפערט דער שפּאַציר־גענגער איהר, — וען דער הונד זאָלט נעקענט רעדען, וואָלט ער מיט אונז נישט נעוואָלט רעדען.

דער פאָד־שלאן

אין א נעווים לאנד, וואו עס הערשט „יענע" קאַרגונג, האָט א דעפּוטאַט אינ־ טערעסירט אין פארקאַמענט דעם באַהן־ מיניסטער. צו וואָס מען בדויכט דעם „רזאקקאר יאזדי", וען די צוגען פער־ שפעטיגען סיי וויי סיי צו עטליכע שעה.

—וען עס וואלט נישט געווען דער „רזאקקאר יאזדי"—הקיצ דער באהן־מינים טער נעענטפערט — פון וואַנען וואָלט מען גשוואוסט מיט וויפיעל ישערר צוג פערשפעטיגט?

—0—

„זיין" אדער נישט „זיין"

— האָסט געהערט, ראַבינאָוויטש׳ש׳ס וויב האָט נעבוירען א קינד און ראַבינא־ וויטש וויל עס נישט אָנערקענען אלס זיין זהה.

— פאַרוואָס?

— וויב עס איז א מערהר.

אויטענטיש

אין א רייכע קרוסטכובר פאַמיליע איז אויסגעברָאכען א ירושהסכסוך צווישען א זיידען מיט זיינע אייניקלעך. וען־ענדיג, אז די אייניקלעך וויללען נישט נאָכגעבען, האָט דער זיידע זיי נע־ סטרָאשעט:

— אויב איהר וועט מיר נישט נאָכ־ געבען, נעם איך אוועק צו א ראבין און בין מיך מגייר. וועט אייך שוין נישט פעהלען קיין צרות: איהר וועט האָבען א אידישען זיידען.

פליאָטקעהע

אין קאַוויאַרניע זיצט דער בעקאַנטער שריפטשטעלער ז. מיט א פרעבטיג שען מיידעל. דאָס מיידעל זאָגט:

— איך שטאַרב פאר לאַנגווייליקייט.

— דו ביזט אונערטרעגליך — ענט־ פערט דער שרייבער. נאָר דו לאַנגווי־ לינסט זיך! פאַרוואָס איז מיר נישט לאַנגווייליג?

— וויל ס׳איז, פערשטעהסטו מיך, א גרויסער אונטערשייד: דו זיצסט מיט מיר און איך זיץ מיט דיר...

דער אמת וועגען דער שטינק-באָמבע אין „היינט"

אין דער גאַנצער אידישער פרעסע, א חוץ אין „היינט", איז לעצטען זונטאג געווען א ידיעה, אז אין דשראַקציע „היינט", אין דער אַבטיילונג פון די זאַץ־מאַשינען, האָט מען פרייטאג צו נאכטס נעוואָרפען א שטינק־באָמבע. די אַפּאַלער זענען נעלם געוואָרען.

ווי נעזאָגט, איז די ידיעה נעווען אין דער גאַנצער אידישער פרעסע, מיט־ן אויסנאַהם פון „היינט". צוליב וועלכער סבה דער „היינט" האָט די דאָזיגע זאַך פערשוויגען, ווייסען מיר נישט. אפשר צוליב בעשיידענקייט, אפשר צוליב „פחד". דער „כל־בונים" איז אָבער א אויטאָנאָמע אָבטיילונג פון „היינט" און מיר האָבען בעשלאָסען צו דערצייהלען די נאַנצע בעשה אַזוי ווי זי איז נעווען נישט דעבענעדיג זיך דערמיט צי דאָס וועט „שמעקען" די „היינט"־דשראַקצי־ רען צי נישט...

אלזא דאָס איז נעווען לעצטען שבת־ צו־נאַכטס און דער דשראַקטאָר פון „כל־ בונים" זונטאָגען מיט א פאָר חברים פון דשראַקציע זענען נעקומען צו דער אר־ בייט און ארײן אין דער זעצעריי, האָ־ בען זיי נעהאַט דעם איינרוק, אז זיי נעפינען זיך אויף דער אמעריקאַנער לי־ ניע... „בכושם הזה לא היה עוד". עס האָט זיך נעהערט אזא „ריח ניחוח", אז עס האָט פשוט פערריסען...

נאָכדעם ווי דער עולם האָט נעמאַכט א „בורא מיני בשמים" האָט מען זיך אַנגעהויבען אויסצופרעגען פונוואַנען דאָס נעהמט זיך. באלד איז אַנגעלאָפען אונזער פאַליציי־דעפּאַרטער און ער־ קלערט, אז דאָס שטיקעל אַרבייט שטאַמט פון די רשוויזיאָנסטען, וועל־ כע האָבען נעוואָלט דעמאָלירען די זע־ צעריי; נישט קענענדיג אָבער זייער מלאכה אויספיהרען, ווייל דער דאָזיגי צע פון הויז האָט זיי בעמערקט, האָבען זיי בלויז „אַפּפּראַכימירט" און אַנטלא־ פען.

מיינע נאַיוון חברים האָבען מאָקע נעגלויבט דעם רעפּארטער. מיר האָט אָבער די נאַנצע מעשה נישט „נע שמעקט" און דערמאַנענדיג זיך וו׳ מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט ד״ר גאָט־ פון די בשאַנגענע מיסבראויכען...

צו די פלישלאָוע טענ

פייגענבוים

— האָסט געהערט, די רבנים האָבען דאָך נע׳אסר׳ט צו עסען פלייש צווי־ טענ אין וואָך.

— ס׳וועט שוין אויסגעהן צו אונזערע „קעפ"!

שאר

רשאַנירט פון ב. פיינמעסער.

אויפגאבע נום. 870 פון י. שמיד.

שוואַרץ (10 פיגורען) K d4. D f2. W a5. e1. L g2. : a6. b5. e6. f5. g3.

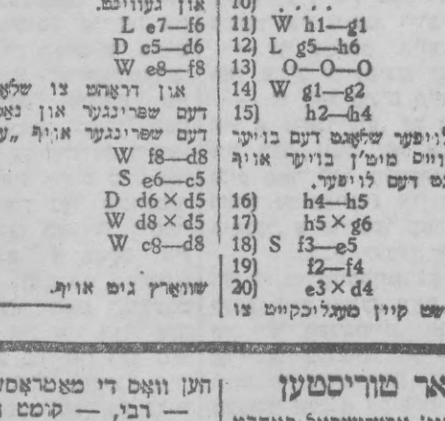

וויים (9 פיגורען) K f6. D g7. W c6. L b7. g1. S c1. c3. ; b3. d2.

וויים זיצט אין גיט מיט׳ן 2־טען צוגמאַט.

1) W c4×c3

לעזונג פון דער אויפגאבע נום. 869 אין 2 שען צוג מאַט.

פארטיע נום. 866

בעשפּילט אויפ׳ן שאך־מעטש לאמוש־ עסטאַניע 1939.

שוואַרץ	וויים
1) d2—d4	d7—d5
2) c2—c4	e7—e6
3) S b1—c3	S g8—f6
4) S g1—f3	L f8—e7
5) L c1—g5	O—O
6) e2—e3	S b8—d7
7) L f1—d3	a7—a6
8) d4×c5	e6×d5
9) D d1—c2	c7—c6
10) g2—g4	. . . . .

א זשאר שאך־שפּיעלער צוג. וויים דערמאַנט צו שלאָגען דעם שוואַרצען אן נאַכטער צו שפּי־ לען מיט׳ן בויער אויף „גע" 5 א. ז. וו.

10)	g7—g6
11) W h1—g1	S f6—e8
12) L g5—h6	S e8—g7
13) O—O—O	W f8—e8
14) W g1—g2	S d7—f8
15) h2—h4	L c8—e6

צב״ש וועלן דער לויפער שלאָגען דעם בויער „חת" 4 שפּילט וויים מיט׳ן בויער אויף „גע" 5 און נעווינט דער שוואַרצער גיט אויף.

16) h4—h5	W a8—c8
17) h5×g6	f7×g6
18) S f3—e5	c6—c5
19) f2—f4	c5×d4
20) e3×d4	D d8—b6

שוואַרץ זעהט נישט קיין מעגליכקייט צו העלפען זיין קעניגספליגעל, תוידט ער אין א געווען־אָנגריף.

21) f4—f5	. . . . .
22) S e5—f3	D b6×d4
	D d4—c5

וועז צב״ש שוואַרץ זאָל שפּילען מיט דער דאָמע אויף „עף" 6, וואָלט וויים געשפּילט מיט׳ן בויער „גע" 5 און נאַכהער מיט׳ן שפּרינגער אויף „ע" 5 און געווינט די דאָ־ מע.

23) f5×e6	S f8×e6

צב״ש אויף בויער „דע" 4, וואָלט אימס וויים געשלאָגען מיט׳ן שפּרינגער, און אויף דאָמען שלאָגט דעם שפּרינגער, וואָלט דער וויסער לויפער געשלאָגען אויף „גע" 5 און געווינט.

24) K e1—b1	L e7—f6
25) W d1—c1	D c5—d6
26) D c2—d2	W e8—f8

און דראָהט צו שלאָגען מיט׳ן לויפער דעם שפּרינגער און נאַכהער מיט׳ן שווערע דעם שפּרינגער אויף „עף" 3.

27) L d3—e2	W f8—d8
28) L e2—d1	S e6—c5
29) D d2×d5+!	D d6×d5
30) S c3×d5	W d8×d5
31) L d1—b3	W c8—d8
32) W e1×c5	

שוואַרץ גיט אויף.

הומאר פאר טוריסטען

אויף דער שיף קיין ארץ־ישראל פאַהרט א יונג פאר־פאלק. זי איז זעהר אייפער־ זיכטיג. דריי שעה וואַרט זי שוין אין דער קאַיוטע אויפ׳ן מאַן און ער איז נישטא. ענדליך בעווייזט ער זיך.

— וואו האָסטו זיך אַרומנעשלעפט? תכשום מיינער — פרעגט האָס וויב מיט א ציטערדינער שטימע פון אייפער־ זוכט.

— איך בין נשואה אויפ׳ן קאַפּיטאַן־ בריקעל — פערענטפערט זיך דער מאַן.

— ס׳אלינען! — שרייט די פרוי — די ביזט אינגאַנצען אויף דער שיף נישט נעווען!

* * *

אויפ׳ן ים בושעוועט א שטורם. די שיפס־פאַסאַזשירען זענען זעהר נערוועז. איינער א חסידישער רבי לויפט ארויף צום קאַפּיטאַן אויפ׳ן בריקעל פרעגען זיך ווי עס האַלט.

— רבי — זאָגט דער קאַפּיטאַן — האָט איהר נישט בעמערקט, וואָס די מא־ טראָסען טהון? זיי זענען מתפלל, צי זיי שלעפען?

— זיי שלעפען.

— אויב אזוי — זאָגט דער קאַפּיטאַן איז גוט. שלעפט וועט חליפה זיין, וועז זיי וועלען אָנהויבען מתפלל צו זיין.

אין א שעה ארום איז די לאַנג נעווא־ רען נאָך נעפּעהרליכער. דער רבי האָט ארויסנעשיקט דעם משמש, ער זאָל זע־ מען, צי נישט קיין ברעקעל לאַנישקייט און אויס־ זיכטען אויף דורכגעפּהרט צו ווערען, דאַרף מען כאָטש פון איהם לאַכען, אין אונזערע פּראַיעקטען זענען אזוי נאַרישe נעווען, אז ס׳האָט זיך נענוסט פון זיי ווייטנען...

— איך האָב — האָט מיין ווייב אויסגעשריען — א פּראַיעקט פון אַנ׳־ אַנטי אידישען נאַטור, וואָס וועט זיכער אַנגענומען ווערען — טע מיקרו! כדי צו פערקלענערען די צאָהל אידען אין פוילען, זאָל מען שליסען אלע מקוואות, און אזוי ווי ס׳וועט נישט זיין קיין מקוואות, וועלען אידען נישט חתונה האַ־ בען.. אין די צאָהל אידען וועלען פון טאָג צו טאָג ווערען וועניגער...

— עס טויג נישט, קאַבאַניע, דער פּראַיעקט טויג נישט, די קענסט נישט די אידעלעך, זיי וועלען זיך שוין געבען אַנ׳־ עצה... זיי וועלען נעהן אין וויסע־ פערקאַז זיך אויף מיר, אין די זאָכען זע־ נען זיי נענוג כיטרע... איך קען זיי נוט די זשידקעס... זעהסטו, קאַבאניע, מיר איז איצט אייניגעפאַלען א פּראַיעקט, איז דאָס נאָר א וואַזשנע זאַך, ס׳איז דאָ, איך האָב איהם! — בין איך אזא אויפגעשפּרונגען פון שמחה, פּאַדאָבנע צי זדזוינסקים שחיטה־נעוועז, ווי דו ווערסט זיך א־ פאַסעך. דאָס איז א פּראַיעקט וועגען אַנ־ אַנטי־אידישען נעוועז איבער דער מיטה... — צא טאַקיינא? — האָט זי מיך אַנגעקוקט...

— מילא, אבושעזאניע... ראַזומיעש? דערוועבער הומאַניטארער מאַטיוו, וואָס ביי אובאי ריטואַלני... איך וועל ארויס מיט א פאַרשלאָג, אז ס׳איז נישט דער־ לאַובאר אויסצופיהרען אזא ריטואלען אקט אויף אזא אַנטי־הומאַניטארען באָר־ בארישען אופן מיט א מעסער... עס דאַרף ביי דעם נעוועז פון מילה אייניגעפיהרט ווערען דער־וועלבער אופן ווי ביי דער־ שחיטה... אנשטאָט א שניט — א שאָכ... — שווייגט אין — האָט מיין וויב מיך

כ׳ביז שיער נישט נעוואָרען בעריהמט...

הומאָרעסקע פון מ. קיפּניס

ס׳האָט זיך מיר נעהאַלומט: איך בין א פאַסעך אין סיים.

ווי קומט צו מיר אזא חכום?

נאָכן פשוט. כ׳האָב ציפיך נעטראַכט דערפון בייזאַם, האָט זיך מיר דאָס נע־ חלומט בייגאַכט... איך לייגן כמדר אין די בלעטער פון דעפוטאַטען, וואָס האַלטען אין איין זוכען אין צוגרייטען פאַלענער אין א פּראַיעקט פון אנטי־ אידישע נעוועזען, דעמאָלט רשדען אלע פון דעם פאַסעך, וואָס האָט דעם פּרא־ יעקט אויסגעארבייט, פאַקיאַקען אין אי־ דען, מען שרייבט פון אינם כרייט אין די בלעטער. פון האַלטען א פּשוטע רעדע וועלען נישט פאַרשטיין...

— טא פאַרוואָס טראַכטסטו, מאַטשייאַ־ קאַבאַני, איך נישט אוים עפעס א פּרא־ יעקט פון אנ׳אנטי־אידישען נעוועז?

— דאָרף דאָך זיין וואָס אויסצוטראַכ־ טען, אז אלע פּראַיעקטען פון אנטי־אידי־ שע נעוועזען האָבען שוין אנדערע אויס־ נעטראַכט אין אז מען ארבייט שוין אוים א פּראַיעקט פון אנ׳אנטי־אידישען נעוועז, מיינסטו, איז שוין נענוג? דאָרף מען אינם ערשט ארויסטראַגען אין סיים, אבער אין ציטונגען, וועט מען דאָך פון דיין פּראַיעקט דערען. ס׳איז נעוגג, אז מען זאָל זיך נאָר דערוויסען, אז פאַ־ סעך קיפּניצקי ארבייט־אוים אזא און אזא פּראַיעקט פון אנ׳אנטי־אידישען נע־ וועז און דיין נאַטען איז שוין פאַפּולער אויף דער נאַס...

— אבער אז איך האָב צו אידען נאָר־ נישט, זיי האָבען מיר קיין ש׳עבטס קיינמאָל נישט נעטהון און דעם פוילישען פאלק אויך נישט. פאַרוואָס זאָל איך פאַנצלונג זיך נאָר אַנועקזעצען און נעה־ מען זוכען פּראַיעקטען צו אנטי־אידישע נעוועזען?

— הער נאָר — מאַכט זי צו מיר מיט א מינעלע מיין וויב — צו האָסטו, מאַטשייאַו קאַבאַני, אויך נישט נעהאַט א עקטער־ באָבע א אידענע?... דו מיינסט אוודאי, אז דו ביזט קיפּנים און ס׳איז מעהר נישט וו׳ א חכום...

— וואָס דערמסטו, זימרושא, מיין על־ טער־באָבע איז נעווען א אידענע?

— נישט די עקטער־באָבע, איז הער עקטער־זיידע...

— מיין עלטער־זיידע זאָל האָבען נע־ וועז א איד? פאר אזעלכען האַלט־ סטו מיך? מיינע עקטער־זיידעס זענען נעווען שלאָכטשיצעס מיט ריין אריש בלוט פון דור דורות, מיין עקטער־זיידע קאַזשימיעוש סיפניצקי איז נעווען אזא זיך א שיסער, אז ער איז אַרוים אין זיי נע וועלדער אויף „פּאַלוואַניע", האָט ער מיט איין שאָס אוישקבעלעגט צוויי פיק־ סען מיט זעקס האָזען און וויפיך ווילדע קאַטשקעס? — פרעג שוין נישט.

מיר האָבען זיך בוידע שטאַרק צע־ קאַכט... אין דעם מאָמענט האָט אויפגע־ בליצט א שטיקעל מטושטש׳ער נעדאַנק, אז ס׳איז דאָכט זיך א חכום... כ׳מיין וועיב האָט אבער נישט אבגעפאַנט:

— איך וויס, מאַטשייאַו קאַבאַני, דו זאָלסט אויסאַרבייטען א פּראַיעקט פון אנטי־אידישע נעוועזען, איך וויס, דו זאָלסט וועדען בערימט!... איך וועל דיך נישט אבלאָזען, די הערסט, מאַטשייאַו? — ארומבאַ, זאָג איך, זאָג דו מיר וואָס? — וועגען צוקערמען ביי אידען די בירנערשאפט.

— האָט שוין פאַסעך סטאָך אויסגע־ כאַפּט.

— וועגען עמיגראַציע.

— האָט שוין פאַסעך קיענטש אויס־ נעבאַפּט.

— וועגען אידישען האַנדעל.

— האָט שוין פאַסעך יוזשוויאַק נע־ רעדט.

— וועגען שחיטה.

— זעהסטו, קאַבאַניע זימרושא, דאָס איז דער אייניגער פּראַיעקט, וואָס איז אַנגענומען געוואָרען אין דער קאַמיסיע, האָט עס פאַסעך דודזינסקי אויסגעבאַפּט...

— און משהר קיין פּראַיעקטען פאר אַנטי־אידיש נעוועצען איז שוין נישטאָ?

— האָט מיין וויב צעפּייצשטשעט אן אין די אויגעלעך איהרע האָבען זיך בעווייזען טרעהען.

— אדרבא, זאָג איך, אפשר האַסטו, דו ביזט דאָך א קלוג וויבעלע, געפין דו אוים א פּראַיעקט עפעס אזעלכעס מען זאָל פון איהם נישט לאַכען, וועל איך איהם אריינטראַגען...

— איך זאָל טראַכטען? איך האָב וויבטיגערע אַרבייט וואָס צו טהון. איך האָב אויף מיין קאָפּ שניידערקעס מיט מאַסיסטאָקעס מיט מאַנ׳קירען מיט אַנדי־ קאַציעס. אויף דעם האָט ניין דיך נע־ מאַכט פאַ־ א פאַסעך, אז איך זאָל טראַכטען פון פּראַיעקטען פאַר אַנטי־ אידישע נעוועצען? ביזט נישט קיין פאַר דעם נעלד וואָס דו קריגסט אַליין צו טראַכטען... דו טראַכט נאָר אוים א פּראַיעקט, וועל איך דיר שוין זאָגען, צי ער אין גוט...

— וועיסטו וואָס, זאָג איך, אז ס׳נעהט דיר אזוי אין לעבען, טא לאַמיר בוידע טראַכטען.

הקיצור, מיר האָבען בוידע זיך אריינ־ נעטהון אין עסק און נענומען טראַכטען. זי האָט אויסנעטראַבט א פּראַיעקט, איך האָב אויסנעקלערט א פּראַיעקט — עס מיינ נישט. א פּראַיעקט אויב ער האָט נישט קיין ברעקעל לאַנישקייט און אויס־ זיכטען אויף דורכגעפּהרט צו ווערען, מען האָט דאָך נישט פון איהם צו לאַכען, אין אונזערע פּראַיעקטען זענען אזוי נארישe נעווען, אז ס׳האָט זיך נענוסט פון זיי ווייטנען...

— איך האָב — מיין וויב אויסגעשריען — א פּראַיעקט פון אַנ׳־ אַנטי אידישען נאַטור, וואָס וועט זיכער אַנגענומען ווערען — טע מיקרו! כדי צו פערקלענערען די צאָהל אידען אין פוילען, זאָל מען שליסען אלע מקוואות, און אזוי ווי ס׳וועט נישט זיין קיין מקוואות, וועלען אידען נישט חתונה האַ־ בען.. אין די צאָהל אידען וועלען פון טאָג צו טאָג ווערען וועניגער...

— עס טויג נישט, קאַבאַניע, דער פּראַיעקט טויג נישט, די קענסט נישט די אידעלעך, זיי וועלען זיך שוין געבען אַנ׳־ עצה... זיי וועלען נעהן אין וויסע־ פערקאַז זיך אויף מיר, אין די זאָכען זע־ נען זיי נענוג כיטרע... איך קען זיי נוט די זשידקעס... זעהסטו, קאַבאַניע, מיר איז איצט אייניגעפאַלען א פּראַיעקט, איז דאָס נאָר א וואַזשנע זאַך, ס׳איז דאָ, איך האָב איהם! — בין איך אזא אויפגעשפּרונגען פון שמחה, פּאַדאָבנע צי זדזוינסקים שחיטה־נעוועז, ווי דו ווערסט זיך א־ פאַסעך. דאָס איז א פּראַיעקט וועגען אַנ־ אַנטי־אידישען נעוועז איבער דער מיטה...

— צא טאַקיינא? — האָט זי מיך אַנגעקוקט...

— מילא, אבושעזאניע... ראַזומיעש? דערוועבער הומאַניטארער מאַטיוו, וואָס ביי אובאי ריטואַלני... איך וועל ארויס מיט א פאַרשלאָג, אז ס׳איז נישט דער־ לאַובאר אויסצופיהרען אזא ריטואלען אקט אויף אזא אַנטי־הומאַניטארען באָר־ בארישען אופן מיט א מעסער... עס דאַרף ביי דעם נעוועז פון מילה אייניגעפיהרט ווערען דער־וועלבער אופן ווי ביי דער־ שחיטה... אנשטאָט א שניט — א שאָכ... — שווייגט אין — האָט מיין וויב מיך

ארומגעכאַפּט און פון גרויס גרוימה מיך נעניטמען האַלזען אין קושען, דאָכרי פּא־ מיסל, מען וועט אבער שטארק לאַכען דערפון, וואַרשא, נאָכן פויליען, די נאַנצע וועלט לאַכען!... און פון די אלע פּרא־ יעקטען פון סטאָך, קיענטש, יוזשוויאַק פאַכט מען נישט? זאָל מען לאַכען. איך וויס מען זאָל לאַכען, אזוי אָרום וועל איך דאָך איך פאַפּולער ווערען... איך לויף שוין מיט מיין פּראַיעקט אין סיים אריין, זאָלען די צייטונגען צעפּויקען, אז איך קלויב זיך אריינצוטראַגען אזא פּראַיעקט... שוין לויף איך.

און — נעבעניג זיך א האַסטיגען ריס פון אָרט, בין איך אראָבגעפאלן פון בעט, זיך צעקאַליעטשעט די נאָז מיט׳ן פּנים מיט לייב און לעבען...

— וואָס איז געשעהען? — האָט זיך מיין וויב דערשראָקען, הערענדיג דעם שטאַרקען קלאַפ אן פאַדקאַגל, וואָס איך האָב נעעבען ביים אראָבפאַלען פון בעט.

— ס׳איז נאָרנישט געשעהען. איך טראַג א פּראַיעקט פון אנ׳אנטי־אידישען נעוועז אין סיים, טראַג איך... בין איך וואַכענדיגערהייך שוין א אלע נעווען צעהוסט און נישט נעווואוסט וואָס מיט מיר טהוט זיך...

— וואָס פאר א פּראַיעקט? וואָס בע־ בעסטו? די נאַנצע נאָז איז דאָך צע־ הרגעט און צעבלוטיגט!

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

וועז דאָס נעדויערט נאָך אביסעל, און איך בעווייז צו קומען אין סיים מיט מיין פּראַיעקט, וואָלט איך זיכער שטאַרק בע־ ריהמט נעוואָרען... דער פאָפּולערסטער און בעריהמטסטער פון אלע פאַסעך נעוואָרען...

א שאָך...

וואס הערט זיך אין ווארשא?

רבנים=צוזאמענפאהר פראקלאמירט 16 פליישלאזע טעג

און א תענית=צבור איינם טאג, ווען די שחיטה=פראגע וועט ווערט בעהאנדעלט ווערען אין סיים

(רעזאלוציעס פון רבנים-צוזאמענפאהר מכח דער שחיטה-גזירה)

די צווייטע זיצונג פון רביים און רבנים - צוזאמענפאהר האט זיך אנגעהויבען מיט די סאלידאריטעטס - דעקלאראציעס. וואס עס האבען אבגעגעבען די פארשטעהער פון די אידישע פאליטישע פארטייען און ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס. מצד דעם ציוניסטישען צ. ק. האט די דעקלאראציע איבערגעגעבען ארוו. סאלבע און גענעראל - סעקרעטאר אש. אין נאמען פון די ב' ציוניסטען — ד"ר מילייקאווסקי, אין נאמען פון די אידענשטאטלער — ד"ר פעלדשוה, אין נאמען פון די רעוויזיאניסטען — ארוו. שאפמאן, אין נאמען פון סוחרים-פעראיין — פרעזעס געפנער און קליינהענדלער — ה' נייפעלד. דער פאקט, אז אלע אידיש - בירגערליכע פארטייען און ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס האבען אויסגעדריקט זייער גרייטקייט צוצוהעלפען אין דעם אבוועהר פאר דער שחיטה האט אויף די פערזאמעלטע רבנים געמאכט א קאלאסאלען איינדרוק.

עס האט זיך דאן אנגעהויבען די דיסקוסיע, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט א גאנצע רייה רבנים. דער זאמבראווער רב האט פארגעשלאגען, אז מען זאל פון שוין זיך אבהאלטען צו עסען פלייש.

דער סקאווינער רב פרענקעל האט אין נאמען פון קראקאווער ראבינאט אבגעגעבען א לענגערע ערקלערונג, דערביי האט ער פארגעשלאגען, אז מען זאל נישט ערקלערען קיין פליישלאזע טעג ביז מען וועט זיך נישט פערשטענדיגען מיט די לאנדווירטען: היות ווי עס דראהט זיי א היזק וועלען זיי קענען ווירקען, אז די שחיטה-גזירה זאל צוריקגעצויגען ווערען.

הרב שטאקהאמער האט דאן איבערגעלייענט די רעזאלוציעס פון רבנים-צוזאמענפאהר, וואס זענען איינשטימיג אנגענומען געווארן:

א) די גרויסע אסיפה פון רביים און רבנים, וואס איז פארגעקומען אין ווארשא ט"ז אדר תרצ"ט דערקלאהט נאכאמאל אין דעם וואס עס איז אין זיינער ציים פייערליך דעקלארירט געווארן דורך אלע רבנים אין לאנד, אז די שחיטה איז אנ'עיקר און יסוד פון אידישען דת, וואס געפינט זיך אין דער תורה שבכתב ושבע"פ.

ב) ארויסגעהענדיג פון דער אמת'ער און נישט בעשטרייטבארער הנחה, אז שחיטה איז א עיקר און א יסוד פון היי-ליגען דת, זעהט די אסיפה אין פארשלאג פונ'ם שחיטה - פערבאט א פערגוואלדיגונג פון אידישען דת און ממילא אנ'איינברוך אין דער קאנסטיטוציע, וואס טראגט די חתימה פון ערשטען מארשאל פון דער פוילישער מלוכה יוזעף פילסודסקי.

ג) די אסיפה אפעלירט דעריבער אויף דעם וועג צו דער פוילישער רעגירונג און געזעצגעבערישע קערפערשאפטען, ווייטער פארטצוזעצען די היסטארישע - פוילישע טאלעראנץ צו אמונה און דת.

ד) דער צוזאמענפאהר דריקט אויס די טיפסטע איבערצייגונג, אז פונקט ווי שטענדיג וועט אויך איצט דאס אננעהמען א שחיטה - פערבאט האבען די ווירקונג, אז אלע אידען אהן אויסנאהם וועלען זיך נישט לאזען בעצווינגען צו עסען טריפות.

ה) די אסיפה ווענדעט זיך מיט אנ'אלארם - רוף צום אידישען צבור אין פוילען, אהן אונטערשייד פון פארטיי און ריכטונג, אז זיי זאלען נישט עסען קיין טריפה פלייש.

ו) די אסיפה בעשליסט צו פראקלאמירען א תענית פאר אלע אידישע מענער און פרויען פון 18 יאהר אן אין גאנץ פוילען (פון דעם תענית זענען בעפרייט קראנקע און פרויען אין אנדערע אומשטענדען). אין דעם טאג ווען די שחיטה-פראגע וועט זיך געפינען אויפ'ן סדר היום פון סיים - פלענום. אין דעם דאזיגען טאג זאלען די רבנים פארלייענען פון דער בימה די רעזאלוציעס פון דער היינטיגער אסיפה, וואס לעגען אריין אין חרם די, וואס פערקויפען טריפות פאר כשר. נאכדעם זאל ווערען געבלאזען שופר.

ז) די אסיפה פראקלאמירט א הפסקה פון דער שחיטת נסות ודקות במשך פון 16 טעג: פון דינסטאג כ"ג אדר ביז ניסן תרצ"ט (פון 14-טען ביז'ן 30-טען מערץ 1939).

ח) אין די פליישלאזע טעג זאלען די יאטקעס פון כשר בהמה-פלייש זיין פול-שטענדיג געשלאסען, די וואורשטען-געשעפטען טארען נישט פערקויפען קיין וואורשט, די רעסטאראנען טארען נישט געבען קיין מיטאגען פון כשר בהמה נסח ודקה (רינדער, קעלבער און שעפסען) און די שוחטים טארען אין דעם אוועגד פון מאנטאג כ"ב אדר ת. י. נישט שחט'ן. עס ווערט פראקלאמירט אנ'אסור גמור צו עסען אין די דערמאהנטע טעג פלייש פון בהמות אייי־שליסענדיג די שבתים.

נעהמענדיג אין אכט, אז דאס שחט'ן אהן די ערלויבעניש פון רב און קהלה איז א געוואלדיגער גורם צו מכשולים אין כשרות-ווענזען און האט אויך מיטגעהאלפען צו דער שחטה-גזירה, אריינפיה-רענדיג אין טעות אז אידען נוצען נישט קיין כשר-פלייש, בעשליסט די אסיפה, אז ס'איז א חוב קדוש אויף אלע רבנים צו פערפאלגען מיט אלע מעגליכע מיטלען די אלע ווינקעל-שוחטים וואס שחט'ן אונלעגאל אהן דער ערלויבעניש פון רב און קהלה אין די אסיפה פראקלאמירט נאכאמאל פייערליך, דאס וואס איז שוין פיעל מאל פעסטגעשטעלט געווארן דורך די גדולי ישראל פון די פריהערדיגע דורות, אז די שחיטה פון די ווינקעל - שוחטים איז אסור באיסור גמור כנבלה וטריפה.

ט) די אסיפה אפעלירט צו די פליי-שער-צעכען ביליגער צו מאכען די פרייזען פון כשר פלייש און נארמירען די פרייזען אין דער פערשטענדיגונג מיט דער אגודת-הרבנים.

עס איז אויך בעשלאסען געווארן צו-נויפצוזאמלען 1500 רבנישע אונטער-שריפטען אונטער א פעטיציע צום מלו-כה-פרעזידענט. עס איז אויך בעשלאסען געווארן, אז א גרעסערע רבנים - דע-לעגאציע זאל זיך היינט פארשטעלען פאר'ן פרעמיער - מיניסטער סקלאד-קאווסקי און בילדונגס - מיניסטער פראפ. שווינטאסלאווסקי, כדי זיי אי-בערצוגעבען די אנגענומענע בעשלוסען פון צוזאמענפאהר.

פעראייניגטער קאמיטעט פון רבנים און בירגער=ליכע פארטייען

צו פערטיידיגען די אידישע שחיטה

אויך די סאציאליסטישע פארטייען רופען נישט צו עסען 16 טעג קיין פלייש

אונטער'ן פארזיץ פון קאלישער רב הרב אלטער איז מיטוואך אין אוונט פארגעקומען א געמיינזאמע זיצונג פון „אגודת-הרבנים" מיט די פארשטעהער פון אלע אידישע בירגערליכע פארטייען, כדי צו שאפען דעם צענטראלען קאמיטעט צו פערטיידיגען די אידישע שחיטה.

מצד דער „אגודת-הרבנים" האבען זיך אין דער בעראטונג בעטייליגט די רבנים קאנאל, כהנא, זעמבא, רוקח, מישקאוו-סקי, סעראטשקין, וויינגאט, סעגאל און דיר. לאנגלעבען. דער פערבאנד פון רבנים מיט העכערער בילדונג איז געווען פער-טרעטען דורך פראפ. שאר און פראפ. צוייס. מצד דעם ציוניסטישען צ. ק. ארוו. סאלבע און גענעראל-סעקרעטאר ה' אש. פון דער „אגודה" די ה"ה איטשע מאיר לעווין, זישע פרידמאן און הרב שוב (ווילנא). פון „מזרחי" די ה"ה שמשע-ראנסקי און דר. כהנא. פון די ציוניסטען ב' דעפ. ארוו. ווידענמאן און דר. מי-לייקאווסקי. די אידענשטאטלער — דר. פעלדשוה, די רעוויזיאניסטען — ארוו. שאפמאן און לוי יונסטער. די פאלקס-פארטיי די ה"ה דר. בילאוער און צייקאן.

נאכדעם ווי די רבנים האבען אבגעגעבען א בעריכט וועגען פערלויף פון רבנים-צוזאמענפאהר און איבערגעלייענט די אנ-גענומענע רעזאלוציעס, האט זיך אנטוויקעלט א לענגערע דיסקוסיע. אלע פער-זאמעלטע האבען אקצעפטירט די רעזא-לוציעס פון צוזאמענפאהר און אויסגע-דריקט זייער גרייטקייט מיטצוארבייטען אין א פעראייניגטען צענטראל-קאמיטעט צו פערטיידיגען די אידישע שחיטה. עס איז בעשלאסען געווארן, אז דער פער-איינגטער קאמיטעט נימט ארויס א נ'אויפ-רוף צו דער גאנצער אידישער בעפעלקע-רונג זיך צו סאלידאריזירען מיט'ן בע-שלוס נישט צו עסען קיין פלייש אין משך פון די 16 טעג, אנהויבענדיג פון דעם קומענדען דינסטאג ביז 4 טעג פאר פסח.

די פארשטעהער פון אלע אידישע פאר-טייען האבען אבגעגעבען ערקלערונגען, אז זיי שטעלען צו דער דיספאזיציע פון פעראייניגטען קאמיטעט צו פערטיידיגען די אידישע שחיטה זייער יוגענד.

* * *

די אידישע ארבייטער-פארטייען: דער „בונד", „רעכטע פועלי-ציון" און „לינקע פועלי-ציון" האבען בעשלאסען זיך צו סאלידאריזירען מיט דער אבוועהר-אקציע געגען שחיטה-פערבאט. זיי געבען ארויס בעזונדערע צירקולארען און אויפרופען צו זייערע פארטיי-חברים, אין וועלכע זיי רופען במשך פון די 16 טעג נישט צו עסען קיין פלייש.

אין ענטשיידונגס-טאג פאר'ן ציוניזם — שטארקט די אלוועלטליכע ציונ. ארגאניזאציע! קויפט און פערשפרייט דעם שקל!

וואס האט זיך אויסגעלאזען פון דער לאזונג צו פערפוילישען דעם פיש-האנדעל

(ר) פאר די היינטיגע אגאות האבען פיעל סטודענטען פון דער האנדעלס-אקאדעמיע און פון דער אגראר-אקאדעמיע זיך געעפענט סטראגאטעס און גע-שעפטען מיט פיש, כדי צו פערפוילישען דעם דאזיגען האנדעל. נישט מאכענדיג קיין געשעפטען האבען זיי באלד נאך ניי-יאהר ליקווידירט די געשעפטען. אין געשעפט האבען זיי יא זיך איבערגעלאזט אלס זכר — אין חדר מיראווסקע-האלע. דארט האבען זיי אויפגעהאנגען א גרויסען טראנספאראנט: „קויף פיש ביים סטודענט". זייער האנדעל איז צוגעגאנגען אויף אזא אופן: יעדען אינדערפריה זענען די „סוחרים" געקומען אין דער האלע אריין, געקויפט אביסעל פיש ביי די אידישע סוחרים און זעלבע סחורה פערקויפט פאר'ן קרן-פרייז אבי צו ווייזען אז זיי עקזיסטירען.

געלעבט און געצאהלט דירה-געלד האבען זיי פון די סובסידיעס, וואס זיי פלעגען בעקומען פון זייערע פאטראנען. אזוי ווי אבער מ'האט זיי צוגענומען די סובסידיעס האבען זיי שוין געכטען .ע-שלאסען די קלענטע פיש-קראם אין דער האלע. דאס האט זיך אויסגעלאזט פון דער לאזונג צו פערפוילישען דעם פיש-האנדעל אין ווארשא.

גרויסער ערפאלג פון יובל-סאלאן דלוגא 26

דער יובל-סאלאן, ארגאנוזירט דורכ'ן פעראיין פון אידישע קינסטלער-פלאסטי-קער, דלוגא 26, האט שוין צו פערצייכע-נען אין פערלויף פון דער קורצער צייט א גרויסען ערפאלג.

די גאנצע אידישע און פוילישע פרעסע רופט זיך אב מיט בעגייסטערונג וועגען די בילדער פון די מאלער פון גאנץ פוי-לען און באריז. ס'איז שוין פערקויפט גע-ווארען א גרויסע צאהל בילדער און צייכ-נונגען און דער אינטערעס צו דער אויס-שטעלונג וואקסט פון טאג צו טאג.

פרייטאג, שבת און זונטאג וועלען די קינסטלער: פעליקס פרידמאן, ראמאן ראזענטאל און אברהם גוטערמאן געבען ער-קלערונגען איבער די עקספאנאטען, עקס-קורסיעס געניסען פון הנחה-בילעטען 10 גראשען פון א פערזאן. ס'ווערען רעלע-גירט קינסטלער, כדי צו געבען ערקלערונ-גען.

די אויסשטעלונג איז אפען טעגליך פון 11 פריה ביז 7.30 אוונט, דלוגא 26, טעל. 1.15.66.

שבת דעם 11-טען ד. מ. 9 א זייגער אוונט קומט פאר אויף דער אויסשטע-לונג דער דריטער אוונט געווידמעט קונסט-פראבלעמען. מיט א רעפעראט וועגען ליטעראטור און דער קונסט וועט האלטען אברהם גוטערמאן, רעציטאציע — דער בעקאנטער ארטיסט זשאק לעווי.

די אידישע הענדלער פון פלאץ קערצעלי ארגאניזירען זיך

אין צוזאמענהאנג מיט דער געשאפ-נער לאגע אויפ'ן פלאץ קערצעלי צוליב דער דראהענדער געפאהר, אז דער פלאץ זאל גענצליך ליקווידירט ווערען, האט די סעקציע פון פלאץ-קערצעלי ביים צענ-טראלען דעטאליסטען- און קליינהענד-לער-פערבאנד אונטערגענומען א גרויס-צוגיגע אקציע צו ארגאניזירען אלע אי-דישע הענדלער פון פלאץ און געמיינזאם אונטערצונעהמען די געהעריגע פערהי-טונגס-שרים.

אין שייכות דערמיט און כדי ארומצו-רעדען דעם פלאן פון דער פערהיטונגס-אקציע קומט פאר זונטאג דעם 12-טען ה. ח. 4 אזייגער נ. מ. אין לאקאל פון צענטראלען דעטאליסטען- און קליינהענד-לער-פערבאנד (לעשנא 40) א מאסען-פערזאמלונג פון אלע הענדלער אויפ'ן פלאץ-קערצעלי. אויף דער דאזיגער פער-זאמלונג וועט אויך אבגעגעבען ווערען א בעריכט פון דער ביז-איצטיגער טע-טיגקייט און עס וועט געוועהלט ווערען א נייע סעקציע-פערוואלטונג.

אדוו.-ראט ווארפט אב דעם אידישען פראטעסט געגען נעטא-סעמינאר פאר איד. אפליקאנטען

די אדוואקאטען באומבערג, אלעקסאנ-דער מארגאליס און באלעסלאוו ראזענ-שטאדט האבען אין נאמען פון פערבאנד פון די אידישע אדוואקאטען זיך געווענ-דעט צום ווארשאווער אדוואקאטען-ראט מיט א פראטעסט געגען איינפיהרען א גע-טא-סעמינאר פאר אפליקאנטען.

דער אדוו.-ראט האט איצט געענטפערט דעם פערבאנד פון די אידישע אדוואקא-טען, אז ער איז איבער דעם פראטעסט אריבער צו דער טאג-ארדנונג.

מישהיק ביים ארגאניזירען די היי-יעה-ריגע פסח-אקציע.

אויף דער דאזיגער קאנפערענץ איז אויך ארויסגערוקט געווארען די טענה צום „דזשאינט" הלמאי אז ס'קומט פאר א יום-טוב וויל ער גאר נישט וויסען פון דער ארימקייט און ער גיט נישט דערויף קיין גראשען.

דער דזשאינט בעשליסט צו געבען שטיצע אויף פסח אין דער פארם פון א גמילת=חסד

אין משך פון די לעצטע וואכען זענען צום „דזשאינט" אנגעקומען ביטעס פון פערשידענע קהלות און הילפס-קאמיטע-טען פון גאנצען לאנד, ווי אויך פון פרי-וואט-פערזאנען, אין וועלכע עס ווערט איבערגעגעבען וועגען דער שרעקליכער נויט, וואס הערשט אין דיזאזיגע שטעדט.

די „דזשאינט"-צענטראלע צוזאמען מיט'ן דירעקטאר ה' דוד שווייצער האבען בעטראכט די שווערע לאגע פון די דאזיגע שטעדטלעך און עס איז פעסטגע-שטעלט געווארען, אז בערך 40 פראצענט פון דער אידישער בעפעלקערונג אין לאנד מוז אנקומען נאך שטיצע. דער דזשאינט האט אסיגנירט א סומע פון עטליכע הונדערט טויזענד זלאטעס און בעשלאסען די געלדער איבערצושיקען צו די גמילת-חסדים-קאסעס, וואס זענען אנגעשלאסען ביים „דזשאינט".

די גמילת-חסדים-קאסעס אין די פער-שידענע שטעדט און שטעדטלעך וועלען די בעשטימטע סומעס פערטיילען צווי-שען די ארטיגע הילפס-קאמיטעטען, קה-לות און יחידים אין דער פארם פון גמילת חסדים. אזוי אז דער „דזשאינט" וועט דירעקט מיט קיינעם פון די הילפס-קא-מיטעטען אדער קהלות נישט האבען קיין שום קאנטאקט.

נאצים צווינגען די אידען פערקויפען פאר גראשענס זייער האב און גוטס

א טייל פון די פליטים, וואס זענען גע-פאהרען קיין דייטשלאנד ליקווידירען זיי-ערע געשעפטען, זענען שוין צוריקגעקו-מען און זיי האבען זיך געוואנדערט צו דער מאכט, אז זי זאל אינטערעסירען א אינטערווענץ וועגען דער שווערער לאגע. אין וועלכער די דאזיגע פליטים געפינען זיך ביים ליקווידירען זייער פערמעגען אין דייטשלאנד.

אין בערלין, ווי אין פיעל אנ'ערע שטעדט האט זיך געשאפען א באנדע לי-ציטאציע-נעהער, וועלכע לאזען נישט צו קיין פריוואטע מענשען אבצוקויפען פון די פליטים קיין זאך. די דאזיגע באנדע האט פעסטגעשטעלט אלגעמיינע פרייזען פאר די חפצים, וואס אידען פערקויפען: א קאנצערט-פארטעפיאן 50 מארק, א מאדערנער קאמפלעט מעבעל פון א עבי-צימער אדער שלאפצימער 40 מארק, א קאבינעט-צימער 30 מארק. פערסישע די-וואנען 2 מארק א קווראדאט-מעטער.

ווייל די פליטים האבען קורצע טערמי-נען אויף צו ליקווידירען זייער פערמע-גען זענען זיי געצוואונגען צו פערקויפען זייער האב און גוטס פאר גראשענס צו די דאזיגע היענעס.

ריטשאלד פון אבראטאווי און דאבאראווי

נייע פעראָרדנונגפון פינאנץ-מיניסטער שוין פערע פענטליכט

דער פינאנץ - מיניסטער האט שוין אונטערגעשריבען די פעראָרדנונג וועגען „ריטשאלט" אויף צוויי יאהר 1939 און 1940. די פעראָרדנונג אין ערשיינען אין לעצטען נומער פון „דזענניק אוס-טאוו".

דער „ריטשאלט" נעהמט ארום סיי „אבראטאווי" סיי „דאכאדאווי" שטייער. פונ'ם ריטשאלט פון אומזאץ - שטייער וועלען קאנען געניסען צאהלער, וואס האבען אין יאהר 1938 געמאכט א קלע-נערען אומזאץ פון 50 טויזענד זלאטעס. אויסגעשלאסען פון ריטשאלט זענען די, וואס האנדלען מיט פלייש א.ן ווארשט.

דעם ריטשאלטירטען הכנסה-שטייער וועלען קאנען צאהלען די, וואס האבען דאס רעכט אויף ריטשאלט אין „אבראטאווי" און האבען אין יאהר 1938 גע-האט הכנסה ווייניגער פון 7200 זלאטעס. עס וועלען אויך קאנען צאהלען ריטשאל-טירטען „דאכאדאווי" די בעזיצער פון הייזער, וואס האבען ווייניגער פון 20 צימערען.

די שטייער-אמטען וועלען מודיע זיין יעדען צאהלער וועגען פעררעכנען זיין אונטערנעהמונג צום ריטשאלט.

אין משך פון 14 טעג קאן דער צאה-לער בעטען איהם אויסצוטיילען פון רי-טשאלט אדער אויסמעסטען דעם רי-טשאלט אין אנ'אנדערער הויך.

עס איז אויך מעגליך א פריוואטיגע פערשטענדיגונג צווישען שטייער - אמט און דעם צאהלער וועגען דער הויך פון ריטשאלט.

די, וואס צאהלען שטייער אין דער פארם פון ריטשאלט, דארפען נישט אב-געבען קיין „זעזנאניעס" און אויך נישט איינצאהלען קיין שום „זאליטשקעס".

ווי מען רעכענט, וועט דער ריטשאלט ארומנעהמען אנ'ערך א האלבען מיליאן צאהלער.

„בית-לחם" מוז האבען אויף היינטיגען פסח הונדערט טויזענד זל.

(ר) די פערוואלטונג פון „בית-לחם" האט אויף דינסטאג איינגערופען א פרעסע-[illegible], כדי צו בעקענען די זשורנאליסטען מיט דער אידישער ארימ-קייט אין ווארשא און מיט די אויפגא-בען פון „בית לחם" [illegible] דעם היינטיגען פסח.

דער פרעזעס פון דער געזעלשאפט ה' דימענטמאן האט געעפענט די קאנפע-רענץ מיט א לענגערער שילדערונג פון דער [illegible] יוט, וואס האט זיך פאר'ן לעצטען יאהר פערגרעסערט אויף דער אידישער גאס און מיט דער פערקלע-[illegible] צאהל נוגנים. היות ווי אלע ווייסען, אז „בית לחם" איז די איינ-ציגע געזעלשאפט אין ווארשא, וואס [illegible] מיט א ברייטער האנד יום-טוב-[illegible], דער ארימער אידישער בע-פעלקערונג, לאסטעט איצט אויף דער פער-[illegible] געזעלשאפט אנ'אומגעהויערע פע-ראנטווארטליכקייט. „בית לחם" מוז הא-בען אויפ'ן היינטיגען פסח ווענינגסטענס הונדערט טויזענד זל. און די קאסע איז נישט נאר ליידיג, נאר זי האט נאך א דעפיציט. ה' דימענטמאן האט זיך דערי-בער געווענדעט צו דער פרעסע מיזאל זעהען צוהעלפען, אז ווי ביז-איצט זאל „בית לחם" אויך אויפ'ן היינטיגען פסח אויסהאלטען דעם עקזאמען מגבי די בכבודיגע ארימעלייט.

נאכדעם האבע, גערעדט די ה"ה דיר. עקשטיין, דיר. באופעקד און די אנווע-זענדע זשורנאליסטען האבען פערזיכערט דער פערוואלטונג פון „בית לחם" פולע

COMPRIMÉS SOL
PASTYLKI
WODY
VICHY
ETAT
ZALECANE
W CHOROBACH
WĄTROBY, NEREK
KISZEK i ŻOŁĄDKA

פערשידענעס

1.800.000 איינוואוינער אין ווארשא

די שטאדטישע - סטאטיסטישע אבטיילונג האט פעסטגע-שטעלט א רשימת פון דער בעפעלקערונג אין ווארשא צום ערשטען יאנואר 1938. לויט דער ציילונג איז דעם ערשטען יאנואר 1938 גע-ווען אין ווארשא 1,288 .815 מאן, פון דעם האט געוואוינט אין פראגע 236.540. אין צו-זאמענהאנג מיט די סיום - וואהלען האט די עווידענץ - אבטיילונג דורכגעפיהרט די צעהלונג פון דער בעפעלקערונג אויף דעם ער-שטען יאנואר 1939. לויט די ציפערען פאר די לעצטע 6 יאהר קומט אויס, אז די בעפעל-קערונג פערמעהרט זיך דורכשניטליך מיט 20 טויזענד א יאהר. לויט דעם קומט אויס אז די בעפעלקערונג פון ווארשא בעטרעפט איצט איין מיליאן מיט 800 טויזענד נפשות.

די לופט - קאמוניקאציע ווארשא-לאנדאן

די נייע לופט - קאמוניקאציע צווישען פוילען און די מערב - אייראפעאישע מלו-כות וועט זיך אנהויבען דעם קינפטיגען חוד-דש. די וויכטיגסטע איז די רעגולערע לופט-קאמוניקאציע פון ווארשא דורך גדיניע, אנד שטערדאם מיט לאנדאן. ענדע אפריל וועט איינגעפיהרט ווערען א לופט-קאמוני-קאציע פון ווארשא מיט רוים. די ליניע ווארשא — לאנדאן וועט האבען א גרויסע בעדייטונג פאר דעם פאקט - טראנספארט נישט בלויז מיט ענגלאנד נאר אויך מיט די פעראייניגטע שטאטען פון צפון-אמעריקא.

בעדייטענד געשטיגען די צאהל טאק-סובקעס

אין פערלויף פון דעם יאהר זענען צוגע-קומען אין ווארשא 210 נייע טאקסובקעס. באגאזש - אויטאס איז צוגעקומען 148 און ראוועריען 2500. ביים היינטיגען טאג זענען אין ווארשא פאראן 2321 טאקסובקעס, 148 באגאזש - אויטאס און 37078 ראווערען. דאגעגען איז געפאלען די צאהל פון דאראזשקעס מיט 486. איצט זענען פאראן אין ווארשא 1017 דאראזשקעס. לאסטוועגען איז פאראן 2390.

אין פערלויף פון יאנואר האבען די טראמוויי און אויטאבוסען איבערגעפיהרט 23.058.000 פאסאזשירען, פון דעם די טראמ-וויי איבער 20 מיליאן פאסאזשירען.

מען גרייט שוין צו שטוהלען פאר דעם נייעם שטאדט-ראט

צוליב דעם, וואס איינגיסען וועט פארקו-מען די עפנונג פון ניי-געוועהלטען שטאדט-ראט זענען שוין געמאכט געווארען די ענט-שפרעכענדע הכנות אין בנין פון ראטהויז. דאס מאל וועט מען אין זיצונגס-זאל פון שטאדט-ראט צעשטעלען 100 שטוהלען פאר די נייע ראטמענער און פאטעלען פאר די פאר-שטעהער פון דער אויפזיכטס-מאכט.

טעאטער „בופפא" נישט טעטיג

פון מאנטאג אן שפילט נישט דאס טעאטער „בופפא". די אינהאבער האבען ארויסגעטרא-גען אין האנדעלס-געריכט א ביטע וועגען ערקלערען די פירמע באנקראט. איצט קומען פאר בעראטונגען וועגען רעארגאניזירען דאס טעאטער און די ארטיסטען וועלען שאפען א קאאפעראטיוו און איבערנעמען דעם לאקאל פון דער באנקראטירטער פירמע.

בערזע

אויף דער נעכטיגער בערזע האט געהערשט אויף פאפירען א רוהיגע טענדענץ. פון אק-ציעס זענען זעהר פעסט אלע מעטאלורגישע מיט רודזקי בראש, ביי א גרויסער אויפ-לעבונג. אינוועסטיציע ערשטע 98.50, סעריע 101, צווייטע 97.50, סעריע אויך 101; דאר-לארובקע 44.50; נייע אינערליכע הלוואה — 67.88; קאנסאלידאציע אלע שטיקער 68.63; קאנווערסיע 69.50, קליינע 67.50; 4 א האלב פראצ. זימסקע 65.25; 4-פראצ. די ועלבע 55; פויזנער „על" 64.50; נייע ווארשאווער בלויז 1000-ער 75.25—75; אלטע לובלין 64; 6-פראצ. ווארשאווער אבליג. 6-טע עמ. 84.

אקציעס: באנק פאלסקי 131.10; האגדלאָ-ווי 58.25; זאכאדני 40.10; צוקער 43; קויוד-לען 44.25; לילפאפ 96.25; מאדזשעיאוו — 23.25; אסטראוויעץ 84; סטאראכאוויצע — 63.75; זשיראדאוו 69; האבערבוש 71—72 —71.50; רודזקי 14.15.

באנק פאלסקי האט נעכטען געצאהלט פאר דעם דאלאר אמעריק. 5.26.5, קאנאדער 5.25; האלענדישער פלארין 280.40; פראנצ. פראנק 14.01, שווייץ. 119.85; בעלגישער 88.85; ענגלישער פונט 24.77; דאנצ. גולדען 99.75; דעניש קראן 110.55; נארוועגישער 124.50 שוועדישער 127.55; איטאליענישער ליר — 16.40; פינלענדישער מארק 10.70, און דויי-טשער זילבער-מארק פעסטער — 84.

תבואה-בערזע:

אין פויזען האט מען געהעכערט האבער מיט 25 גר. געהאנדעלט האט מען דארט מיט 404 טאן ווייץ, 1041 קארן, 11 גערשטען און 75 האבער, אלץ ביי א רוהיגער טענ-דענץ.

אין ווארשא האט מען נאטירט: קארן 15— 14.25, שוואכער מיט 2 זל. בלויער מאהן 93—95 און שוואכער מיט 50 גר. קוכי זשי-טאקאווע 14—13.50. דער אומזאץ 3037 טאן, אין דעם 72 ווייץ, 1231 קארן, 195 גערשטען 182 האבער, 322 ווייצען-מעהל און 549 קארן-מעהל. האבער אויף זריעה — העכער פון די נאטירונגען.

Szkoda słów!
Nie chcemy nic innego niż
Primeros
GUM
to najdelikatniejsze i najpewniejsze

טראַגישע וואַגלענישען פון אַ „אונלעגאַלע" עולה
אַ פליט איז אין ארץ־ישראל
דורך 5 גרעניצען צום ברעג פון אייגענעם לאנד. — צוויי־פאַכע דעפּאָרטאַציע פון א"י

ירושלים 8 (פּאַלקאָר). אין „הדסה" שפּיטאָל אין חיפה ליגט איצט אַ אידי־שער פּליט פון וויען, פּאול ווינקלער, וועמענס טראַגישע לעבענס־געשיכטע און אימפּראָוויזירט־לעבענישען אויפ'ן וועג קיין ארץ־ישראל אילוסטרירט אַמבעסטען דעם גורל פון אַ איד אין דער היינטיגער צייט.

ווינקלער איז אין אַפּריל 1938 גע־צוואונגען געוואָרען דורך דער ווינער „געשטאַפּאָ" צו פאַרלאָזען עסטרייך און זוכען אַ מקום־מקלט אין אַן אַנדער לאַנד. אויס מורא אַריינצופאַלען אין די הענד פון די פאַרפאָלגער האָט ער געמוזט צי־זאַמען מיט זיין אַלטער מוטער וואַנדערען בעהאַלטענערהייד צופוס צו דער טשעכי־שער גרעניץ און זי צו שמוגלען. ביי דער מיטהילף פון דער ליגע פאַר'ן שוץ פון מענשען־רעכט איז איהם געלונגען צו בעקומען אַ צייטווייליגע אויפענטהאַלטס־ערלויבניש אין פּראָג. אין 3 מאָ־נאַטען ארום האָט מען איהם אַבער אַרעסטירט אויסער דער בעשולדיגונג פון אונלעגאַלען אריינקומען קיין טשעכאָ־סלאָוואַקיי און מען האָט איהם אַרויס־געשיקט צו דער אונגאַרישער גרעניץ. דאַ האָט מען איהם געראַטען איבערצושווי־מען אַליין דעם טיסאַ־טייך, כדי זיך אַריינצובעקומען קיין אונגאַרן. ער האָט זיך געוואָרפען אין וואַסער און איז אַרי־בערגעשוואומען דעם טייך, אָבער אויפ'ן צווייטען ברעג איז ער געכאַפּט געוואָרען דורך דער אונגאַרישער זשאַנדאַרמעריע, וואָס האָט איהם תיכף צוריקגעשטעלט צו דער טשעכישער גרעניץ־מאַכט. די טשעכישע וואַך האָט איהם אַבער נישט גע־וואָלט נעמען צוריק און האָט איהם ווידער צוגעשטעלט צו דער אונגאַרישער. אַזוי האָט מען איהם במשך פון איין נאַכט, אין וועלכער ער איז אַריבערגעשוואומען דעם טייך, 5 מאָל אַריבערגעוואָרפען פון איין גרעניץ צו דער צווייטער. סוף־כל־סוף איז ער געבליבען ביי דער אונגאַרישער וואַך, און דערנאָך איז איהם געלונגען, אַ דאַנק אַ פּאָר פּויערים, וואָס האָבען זיך מרחם געווען איבער איהם און איהם דורכגעשמוגעלט אין אַ וואַגען, צוגעדעקט מיט גריגעס, זיך אַריינצובעקומען קיין אונגאַרן. ער האָט אַבער נישט געוואָלט פאַרבלייבען אונלעגאַל אין דאָזיגען לאַנד און האָט געזוכט זיך צו שאַפען אַ וועג קיין ארץ־ישראל. צו דעם צוועק האָט ער געוואַנדערט צופוס צו דער אונגאַריש־רומענישער גרעניץ און האָט זיך איבער־געגעבען אין די הענד פון דער רומענישער גרעניץ־וואַך. ס'איז איהם געלונגען צו קריגען אַ צייטווייליגע אויפענטהאַלטס־ערלויבניש אין רומעניען, און ווען דער טערמין איז אָבגעלאָפען, איז ער אוועק קיין קאָנסטאַנצע, כדי זיך אַריינצובעקומען אויף אַ שיף, וואָס געהט אָב קיין ארץ־ישראל. ווי נאָר ער איז אָנגעקומען אין דאָזיגען פּאָרט, האָט מען איהם אַרעס־טירט אונטער'ן גשה, אַז ער איז אַן'אויס־לענדישער שפּיאָן. דאָס מיליטער־גע־ריכט, פאַר וועלכען ער איז געשטעלט געוואָרען, האָט איהם בעפרייט פון דער מורא'דיגער בעשולדיגונג. אָבער פּטור־משפּט צו 3 וואָכען תפיסה פאַר אונלע־גאַל אַריבערגעהן די גרעניץ פון לאַנד. פונדעסטוועגען האָט מען איהם אָבגע־האַלטען אין דער תפיסה גאַנצע 3 מאָ־נאַטען און בעפרייט ערשט אויף דער אינטערווענץ פון דער קאָנסטאַנצער אי־דישער קהלה מיט אַ פאַרפליכטונג, אַז ער פאַרלאָזט תיכף רומעניען.

אונבעמערקטערהייד איז איהם גע־לונגען זיך אַריינצובעקומען אויף דער פּראַכט־שיף „האַננאַ", וואָס האָט גע־האַלטען ביים אָבפאָהרען קיין ארץ־ישראל. ער האָט זיך דאָרט אויסבעהאַל־טען אַ פּאָר טעג, כל־זמן די שיף איז נאָך געשטאַנען אין פּאָרט. ווען זי איז שוין געווען אויפ'ן פּאָלען ים, איז ער קראַנק געוואָרען פון הונגער און ערשעפּונג, און דאָס האָט איהם געצוואונגען אַרויסצוגע־העט אויפ'ן דעק. וואו די מאַטראָזען האָ־בען איהם געכאַפּט. ווען די שיף האָט פאַר ניי־יאַהר געלאַנדעט אין חיפה, האָט מען איהם איבערגעגעבען דער פּאָרט־פּאָליציי, וואָס האָט איהם 2 טעג געהאַלטען אין דער חיפה'ער תפיסה און דערנאָך מיט דער זעלבער שיף צוריקגעשיקט קיין קאָנ־סטאַנץ.

דאָ האָט מען איהם פאַרבאָטען אַראָבצוגעהן פון דער שיף אונטער חשד דראָ־הונג ווידער געשטעלט צו ווערען פאַר אַ מיליטערישען געריכט, וואָס וואָלט איהם געהייסען צוריק אָבשיקען קיין אונגאַרן, וואוהין מען וואָלט איהם אָבער נישט אַריינגעלאָזט. דעריבער איז ער פאַרבלי־בען אויף דער שיף, און איז מיטגעפאָה־רען אין יאַנואַר צום צווייטען מאָל קיין ארץ־ישראל, הגם מען האָט איהם געוואָ־רענט, אַז אין חיפה וועט מען איהם אַלס אונלעגאַלען פּאַסאַזשיר איבערגעבען דער פּאָליציי. אַ פאַרצווייפעלטער האָט ער אויפ'ן וועג אָנגעהויבען אַ הונגער־שטרייק, זייענדיג ענטשלאָסען באַמיש צו שטאַרבען אויף דער ארץ־ישראל־ערד. דעם שטרייק האָט ער פאָרטגעזעצט אויך ווען די שיף איז שוין געשטאַנען אין חיפה'ער פּאָרט, מען האָט איהם אַראָבגענומען און ווידער געהאַלטען איהם 2 טעג אין דער חיפה'ער תפיסה. און אין טאָג פון אָב־שווימען פון דער שיף האָט מען איהם צום צווייטען מאָל געוואָלט אוועקשיקען צוריק קיין קאָנסטאַנץ. די מעדיצינישע אונטערזוכונג האָט אָבער פעסטגעשטעלט אַז ער איז אַזוי ערשעפּט, דאָס מען קאָן איהם נישט ריהרען פון אָרט. צוליב דעם האָט מען איהם אָבגעפיהרט אין שפּי־טאָל, וואו ער ליגט ביז איצט.

די אַלע ערקלערונגען פון דעם דערמאָנ־טען פּליט זענען בעשטעטיגט געוואָרען מיט געהעריגע אויטענטישע דאָקומענ־טען. וואָס עס וועט מיט איהם ווייטער זיין — איז נישט בעוואוסט.

ווידער אָבגעלעגט דעם פּראָצעס וועגען די אַנטי־אידישע געשעהענישען אין זשאַרקי

ערב שטאָדטראַט־וואַהלען אין זאַגלעמביע. — פון געזעלשאַפטליכען לעבען אין בענדין און סאָסנאָוויץ.

(פון אונזער זאַגלעמביער קאָרעספּאָנדענט)

מיר האָבען שוין באריכות מיטגע־טיילט וועגען דעם פּראָצעס פאַר'ן סאָס־נאָוויצער קרייז־געריכט געגען די 21 אי־דען, וואָס ווערען בעשולדיגט, אַז בעת די אַנטי־אידישע געשעהענישען אין זשאַרקי זאָלען זיי האָבען געשאָסען און פאַר־וואונדעט איינעם פון די ענדעקישע בוי־ליגאַנעס.

דער פּראָצעס איז ווי בעקאַנט נאָכ'ן עחות־פערהער איבערגעריסען געוואָרען, כדי אויסצוהערען דעם דאָקטאָר פאַר־טשעוסקי פון טשענסטאָכאָוו, וועלכער האָט בעת דער אויספאָרשונג ערקלערט, אַז ביים פאַרוואונדעטען ענדעק האָט ער פעסטגעשטעלט אַ קויל אין פוס — און דערפון איז געדרונגען, אַז די אידען האָ־בען זיך בענוצט מיט היים געווער, אויף וואָס עס שטיצט זיך מאַקי דער בעשול־דיגונגס־אַקט.

פרייטאָג האָט זיך דער פּראָצעס ווי־דער אָנגעהויבען פאַר'ן סאָסנאָוויצער קרייז־געריכט און אויפגעטרעטען איז דער דערמאָנטער דר. קאַרטשעווסקי, אַנ־גערקישער טהוער פון טשענסטאָכאָוו. דר. ק. האָט ווידעראַמאָל ערקלערט, אַז ער האָט פעסטגעשטעלט ביים פאַרוואונ־דעטען אַ קויל אין פוס.

די פאַרטיידיגונג (אַנב טרעטען אויף פון אידישען צד 4 אַדוואָקאַטען, דערונ־טער 1 איד, אַ משומד און 2 קריסטליכע אַדוואָקאַטען), האָט איהם געשטעלט די פראַגע, ווי אַזוי קאָן ער זיכער זיין, אַז אין פוס איז געווען אַ קויל. אין דער צייט ווען די קויל האָט זיך נישט גע־פונען, און אויך די רענטגען־אויפנאַהמע האָט זי נישט אַרויסגעוויזען? פון וואַ־נען ווייסע איז גערדונגען, אַז דער פאַר־וואונדעטער ענדעק האָט גראָד בעקומען די וואונד פון אַ רעוואָלווער־שאָס?

קיין קלאָרע תשובה האָט ער נישט דערויף. ער פאַרטיידיגט זיך דערמיט, וואָס ער געדענקט נישט היינט, ווי אַזוי די קראַנקהייט האָט דעמאָלט אויסגעזע־העט. ער געדענקט נישט, פאַרוואָס ער האָט געשטעלט אַזאַ דיאַגנאָז, אָבער זיין דעמאָלטיגע בעהויפּטונג איז אַ פולשטענ־דיג זיכערע און ער האַלט זי אויך איצט ווייטער אונטער.

אַלס צווייטער ווערט פאַרהערט דער געריכטס־עקספּערט, דר. טראַווינסקי. אויך ער קאָן ענטפערן נישט געבען אויף די אויביגע פראַגען פון ריכטער און פון דער פאַרטיידיגונג. אין פּרינציפּ איז ער אָבער מסכים מיט זיין קאָלעגע דר. קאַרטשעווסקי.

אַזוי ווי די ערקלערונגען פון די דאָק־טוירים זענען נישט געווען קיין איבער־צייגענדע, האָט דאָס געריכט דעריבער בעשלאָסען אַרויסצופאָדערן דאָס גאַנ־צע שפּיטאָל־מאַטעריאַל. די רענטגען־אויפנאַהמעס א. אַז. וו. כדי דערמיט זיך צו בעקענען און נאָכאַמאָל דאַן אויסהע־רען די געריכטס־עקספּערטיזע.

דער פּראָצעס איז דעריבער אָבגע־לעגט געוואָרען ביז פרייטאָג, דעם 10־טען ד. ח.

* * *

אין זאַגלעמביע האַלט מען איצט ערב שטאָדט־ראַט וואַהלען, וואָס וועלען וואַהרשיינליך פאָרקומען סוף מאַי.

אַ שטאַרקע צוגרייטונגס־אַרבייט פירט דער „בונד", פּ. פּ. ס. און ענדעקעס.

אויף דער אידישער גאַס אָבער הערט מען נאָך דערווייל גאָרנישט וועגען די וואַהלען. ערשט די וואָך איז אין סאָס־נאָוויץ אונטערגענומען געוואָרען דורך דעם פּרעזעס פון דער ציונ. אָרגאַניזאַציע דר. ט. מעלאַדיסטאַ און דעם פּרעזעס פון קליינהענדלער־פאַראיין האַטמאַן אַלינער די איניציאַטיווע צו שאַפען אַ אויסהייטליכע אידישע ליסטע אין שטאָדט. די בעראַטונגען זענען אין גאַנג.

* * *

אין דער וואוינונג פון ה' שלמה קי־טעלמאַן אין סאָסנאָוויץ איז פאָרגעקומען אַ פייערליכע אויפנאַהמע פאַר דעם אַר־טיגען געזעלשאַפטליכען טהוער און עס־קן פּרעזעס הערמאַן אַלינער, וועלכער פייערט איצט זיין 10־יעהריגען יובל פון געזעלשאַפטליכער טעטיגקייט.

פּחש. אַלינער געהער צו די פּאָפּולער־סטע עסקנים אין זאַגלעמביע. זינט 10 יאָהר נאָכאַנאַנד איז ער ראַטמאַן אין שטאָדטראַט, אין דער האַנדעלס־קאַמער, פּאָרזיצער פון קליינהענדלער־פאַראיין און דינט די אינטערעסען פון חשר אי־דישער אָרימקייט בלב ונפש.

אויף דער פייערונג לכבוד דעם בעל־היובל האָבען געהאַלטען בעגריסונגס־רעדעס די ה"ה: אונגער, פעדערמאַן, האָפנער, גלייכמאַן, געמאַנש, ראַטמאַן א. ד. קיזערקיזער, פּרנס דודקיעוויטש, מאיר ראַזמאַן, טאַננהיים, האָניגמאַן און דער שרייבער פון די שורות. פאָרלעגנ־דיג איינשרייבען דעם יוביליאַר אין ספר הזהב פון קק"ל.

חשר פאָרשלאַג איז אָנגענומען געוואָ־רען און אויפ'ן אָרט איז געזאַמעלט גע־וואָרען אַ גרעסערער סכום אויף דעם צוועק. די אקציע וועט אויך ווייטער גע־פיהרט ווערען.

מ. ה.

פאַרשטאַרקט דעם כח פון אָרגאַניזירטען אידישען פאָלק, העלפט איהם מיט אין קאַמף פאַר פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט

דורך דעם שקל ברענגט צום אויסדריק אייער גרייטקייט צום קאַמף פאַר אונזערע רעכט אויף ארץ־ישראל!

פּראָפ. דוד יעלין — 75 יאָהר

ירושלים 9 (יט"א). דער בעקאַנ־טער אידישער געלעהרטער און געזעל־שאַפטליכער טהוער, פּראָפ. דר. דוד יע־לין, האָט די טעג געפייערט זיין 75־יעהריגען געבורטסטאָג. דוד יעלין איז אַ געבוירענער אין ירושלים און אַ קרוב פון דער אַלטער ששון־משפחה אין לאָנ־דאָן. פּראָפ. יעלין איז בעקאַנט מיט זיינע וויסענשאַפטליכע ווערק איבער דער העברעאישער דיכטונג אין מיטעלאַל־טער. זיין זוהן אביגדור ז"ל, אַ בעקאַנ־טער אַראַביסט, איז ערמאָרדעט געוואָ־רען דורך אַ טעראָריסט מיט אַנדערט־האַלבען יאָהר צוריק.

שוין אָנגעקומען די וועלט־בעריהמטע

מאַנישעוויץ=מצות

רעפּרעזענטאַנץ פאַר פּוילען:
„E.W.I.G." Sp. Akc., Warszawa, Leszno 10.

רוזוועלט פאַראייניגט אַלע אַמעריקאַנישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס

וואַשינגטאָן (—). פּרעזידענט רוזוועלט האָט צונויפגערופען אין ווייסען הויז אַ קאָנפערענץ פון די פאָרשטע־הער פון דער אַמעריקאַנער אַרבייטס־פעדעראַציע מיט די פאָרשטעהער פון די אַמעריקאַנער אינדוסטריע־אַרבייטער. ביידע אָרגאַניזאַציעס צעהלען צו־זאַמען זיבען און אַ האַלבען מיליאָן מיט־גלידער.

רוזוועלט וויל דערפיהרען צו אַ שלום און פאַראייניגונג פון אַלע אַמעריקאַנישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס און איין אָר־גאַניזאַציע, וואָס זאָל טראָגען דעם נאָ־מען „אַמעריקאַנער אַרבייטער־קאָנגרעס".

אַזאַ פאַראייניגונג פון אַלע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס וועט מיט זיך פאָרשטע־לען אַ געוואַלדיגע קראַפט. די נאַצי־פּרע־סע קאָמענטירט די דאָזיגע רוזוועלט'ס אַקציע אַלס אַ וואַהל־מאַנעוור ד. ה., אַז רוזוועלט וויל צוציהען די אַרבייטער־שאַפט אויף זיין זייט צו די קומענדיגע פּרעזידענט־וואַהלען אין יאָהר 1940.

אַן'אויסלענדישער פּליטים לעגיאָן זאָל גע־שאַפען ווערען אין ענגלאַנד

וויכטיגע רעדע פון מין. האָר־בעלישאַ וועגען מיליטערישע הכנות אויפ'ן פאַל פון אַ קריג

לאָנדאָן, 8 (פּאַט). דער קריגס־מיניסטער האָר בעלישאַ האָט היינט גע־האַלטען אין פּאַרלאַמענט אַ זעהר וויכ־טיגע רעדע וועגען דעם צושטאַנד פון דער בריטישער יבשה ־ אַרמיי און די ענגלישע פאַרפליכטונגען לגבי פראַנק־רייך אין פאַל פון אַ מלחמה. אין יאָהר 1914 האָט ענגלאַנד דיספּאָנירט מיט 7 דיוויזיעס, און איצט וועט זי דיספּאָ־נירען מיט 19 דיוויזיעס. די ענגלישע יבשה ־ אַרמיי, אַחוץ אין אינדיען און בירמאַ, צעהלט איבער אַ האַלבען מיליאָן זעלנער. אין משך פון לעצטען יאָהר זע־נען צוגעקומען 83 טויזענד פרייוויליגע, פּאַראַשוטיסטען — בלויז 46 טויזענד.

אין פאַל פון אַ מלחמה — האָט האָר־בעלישאַ געגעבען צו פאַרשטעהן — וועט ענגלאַנד שיקען מיליטער קיין פראַנק־רייך. אַלע טראַנספּאָרט ־מיטלען דאַרפען ווערען זאָרגפעלטיג צוגעגרייט.

האָר־בעלישאַ'ס רעדע האָט געמאַכט אַ זעהר גוטען רושם אין פּאַרלאַמענט.

נאָך איהם האָט גערעדט דער געוו. קריגס־מיניסטער און לאָרד פון דער אַד־מיראַליטעט דאַף קופּער. ער האָט פאָרגע־לעגט, אַז עס זאָל געשאַפען ווערען אַ ספּעציעלער אויסלענדישער לעגיאָן פון פּליטים.

ענגלישער קרעדיט פאַר כינא אין דער הויך פון 5 מיליאָן פונט

לאָנדאָן, 8 (פּאַט). דער פינאַנץ־מיניסטער סיימאָן האָט ערקלערט אין פּאַרלאַמענט, אַז ענגלאַנד גיט כינא אַ קרעדיט ־ גאַראַנטיע אין דער הויך פון 5 מיליאָן פונט צו סטאַבּיליזירען דעם כינעזישען דאָלאַר.

טאָקיאָ, 8 דער יאַפּאַנישער אויס־ערן־מיניסטער האָט ערקלערט, אַז ער גלויבט נישט, דאָס די ענגליש ־ אַמע־ריקאַנישע קרעדיטען פאַר כינא צילען אויסצואיבען אַ פינאַנציעל ־ ווירטשאַפט־ליכען דרוק אויף יאַפּאַן.

פראַנצויזישער האַנדעלס מיניסטער וועט בע־זוכען רומעניען

בוקארעשט, 8 (פּאַט). דאָ האַלט מען, אַז אין יוני וועט בעזוכען בוקא־רעשט דער פראַנצויזישער האַנדעלס־מי־ניסטער, כדי פעסטצושטעלען די מעג־ליכקייטען פון פאַרברייטערען די פראַנ־צויזיש־רומענישע האַנדעלס־בעציהונגען.

איטאַליען געהט בעגליקען די ליבישע מוזולמענער מיט אַ פאַשיסטישער אָרגאַניזאַציע

טריפּאָליס, 8 (פּאַט). דאָ איז פאָרגעקומען אַ פייערליכע פאַרזאַמלונג פון דער מוזולמענישער גייסטליכקייט און אַריסטאָקראַטיע. מאַרשאַל באַלבאָ האָט אויף דער פאַרזאַמלונג ערקלערט, אַז דעם 21־טען אַפּריל וועלען די מוזול־מענער פון ליביען בעקומען די איטאַליע־נישע בירגערשאַפט. עס וועט אויך גע־שאַפען ווערען אַ מוזולמענישע פאַשיסטי־שע אָרגאַניזאַציע.

„אוהל" שטעלט שלום עליכמס דראַמעס

תל־אביב 9 (יט"א). דער אַר־בייטער־טעאַטער „אוהל" האָט ערוואָרבען ביי שלום־עליכם'ס יורשים דאָס רעכט אויפצופיהרען אין א"י און אויסלאַנד שלום־עליכם'ס צוויי דראַמעס „מנחם־מענדעל" און „מאָטעל פּייסי דעם חזנ'ס". דער „אוהל" גרייט זיך איצטער פיהרען די דאָזיגע צוויי דראַמעס גלייך נאָך לייוויק'ס „סדום".

די אידישע יוגענד אין א"י

ירושלים, 9 (יט"א). ביז איצט איז נאָך נישט דורכגעפיהרט געוואָרען קיין גענויע סטאַטיסטיק פון דער אידי־שער אַרבייטענדער און שטודירענדער יוגענד אין א"י. לעצטענס האָט דער „דבר" געבראַכט נישט קיין פולע סטאַטיסטיק, לויט וועלכער עס קומט אויס, אַז אין לאַנד זענען פאַראַן 60.211 קינדער, וואָס לערנען זיך אין עלטער פון 3 ביז 20 יאָהר. אַרבייטענדע יוגענד (אין על־טער פון 8 ביז 18) איז פאַראַן 8.615, צוזאַמען 68.826 יוגענדליכע. 37 פּראָצ. דערפון ד. ה. 26.400 זענען אָרגאַניזירט אין פאַרשידענע יוגענדליכע אָרגאַניזא־ציעס. אין א"י געהען אַרויס 14 העברע־אישע קינדער־צייטונגען און קינדער־זשורנאַלען געווידמעט קולטורעלע, פּאָלי־טישע, געזעלשאַפטליכע און ספּאָרט־פראַגען.

ביי מעגשען מיט אַ זיצענדיגען לע־בענס־שטייגער און צו־זאַמער ערנעה־רונג ווירקט אויף אַן'אויסגיביגען שטוהל־גאַנג, שנעלען פאַרטרייבען די גאַזען פון פּערדייאונגס־קאַנאַל און אונגעשטערטער בלוט־צירקולאַציע ביים נעמען אויפ'ן ניכטערנעם מאָגען איין גלאָז נאַטירליך ביטער־וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

שאָקאָלאַד מיט אַלע מעלות
איז נאָר פון דער
שאָקאָלאַד־פאַבריק
פּלוטאָס א.ג.
די שאָקאָלאַד ענטהאַלט אַ מענגע וויטאַמינען וואָס זענען דער קוואַל פון געזונד און קראַפט פאַר קינדער און דער־וואַקסענע כשר לפסח.

ירחמיאל גרין

די וועבער פון קאַלאַמיי

ראָמאַן

(פאָרזעצונג)

מענדעל שרייבער האָט געכאַפּט דעם כתב יד און איז אוועק צו איינעם פון די לעמבערגער אידישע דעפּוטאַטען צום פּוילישען סיים. ס'האָט לאַנג געדויערט, ביז מען האָט איהם צוגעלאָזט. קודם האָט ער זיך אויסגע'טענה'ט מיט דער פאַרוואונדערטער און חוצפה'דיגער דינסט. דערנאָך לאַנג אויסגעפּאַרשט גע־וואָרען פון דעם לאַקיי אין סמאָקינג. דער דעפּוטאַט האָט איהם גאַנץ פיין אויסגעהערט, געשאָקעלט מיט'ן פּליך און בשעת מעשה געדרעהט מיט'ן מושעל, וואָס האָט זיך געפונען אויפ'ן טיש און געדינט פאַר אַן'אַש־בעכער. דערנאָך האָט ער מענדלען געענטפערט, אַז ער קען נישט קיין לשון קודש, מעגליך, אַז אַלץ איז טאַקע אַזוי אמת. ווי ער שמועלט דאָס פאַר. נאָר ליידער ווייסט ער איהם גאָרנישט צו ראַטען וועגען זיין אַרבייט, זאָל מענדעל אַריבערגעהן צו אַ צווייטען, צו... און ער האָט אָנגערו־פען אַ נאָמען. יענער פאַרשטעהט שוין יאָ די העברעאישע שפּראַך און אינטע־רעסירט זיך מעהר מיט אַזעלכע אַנגע־לעגענהייטען, אפשר וועט ער דאָרט קאָ־נען בעקומען עפּעס אַן'עצה...

מענדעל שרייבער איז פון דאָרט אַרויסגעגאַנגען אַן'אויפגעבראַכטער. ווע־גען מען קלויבט דאָס אויס פאַר די שלו־חי ציבור פון דעם אידישען פאָלק.

פונדעסטוועגען איז מענדעל שרייבער געגאַנגען מיט צעפּאָכעטע הענד און מיט גרויסע שפּאַן אויף דעם צווייטען אדרעס. אַ געהויקערטער אַלטמשקער האָט איהם צוריקגעשטופּט פון דעם סאַ־לאָן אין קאָרידאָר אַריין, ער זאָל זיך בעסער אָבווישען די שיך. דערנאָך מיט גרוים אומצופרידענהייט בעקוקט די בלעטלעך און מענדלען געלאָזט שטעהן ביי דער טהיר מיט'ן קאַפּעליוש אין דער האַנד, צום סוף זיך נאָכאַמאָל נעהייסען געבען צו פאַרשטעהן וועגען וואָס מען איז געקומען, אויסגעבויגען די אויערען און איבערגעפרעגט יעדעס וואָרט. ערשט, ווען ער האָט זיך שוין אַלץ אויסגע־פרעגט, איז ער מיט די שאַרענדיגע שטעקשיך אויף די פיס צוגעגאַנגען צו דער ביבליאָטעק זיינער, אַרויסגענומען עפּעס אַ זשורנאַל, אויפגעמישט אַ זייטעל און געהייסען מענדלען לייענען. מענ־דעל האָט נישט פאַרשטאַנען די כוונה דערפון. זעהר נישט דרייסט האָט ער זיך אַראָבגעלאָזט אויף אַ שפּיץ פון אַ לעדער־געבעטען שטול און מיט די אוי־גען זיך געגומען קויפען אויף דער אונ־טערגעדרוקטער דייטשער צייטונג. תיכף האָט ער זיך געכאַפּט, אַז דאָס איז אַן'אַרטיקעל פון אַ געוויסען פּראָנץ דעליטש פון לייפּציג, אַן'ענטפער דעם פּראָפעסאָר ראָהלינג אויף זיין בוך „דער תלמוד־יודע". מענדעל שרייבער האָט שוין די צייטונג נישט אַרויסגעלאָזט פון דער האַנד, איינ־געגראָבען זיך, געפרעהט זיך, וואָס כמעט אַלע תשובות דאָרט זענען געווען אַזוי געבויט ווי ביי איהם. אויף אַן'עהנליכען אופן פאָרמולירט.

מענדעל איז אַהיימגעקומען אָהן הי־ציגקייט, אַ האַלב פאַרשעהמטער האָט ער מרדכי'ן דערצעהלט די געשעהעני־שען.

— נו, וואָס בין איך שולדיג — האָט מענדעל פאַרענדיגט — אַז יענער האָט זיך געפּעדערט פאַר מיר.

— ביזט גאָרנישט שולדיג, נאָר ביזט אַ שלימזול — האָט מרדכי צעטערבוים געענטפערט מיט אַ מיטפיהלענדיג שמייכעלע.

מרדכי צעטערבוים איז גאָר געווען אַן'אַנדערער. ווי דער שותף צו זיין דירה. מרדכי איז נישט געווען אַזוי אויסגע־ווייקט אין אידישקייט. נישט דורכגע־דרינגען מיט דער מקוה און בית המדרש. אויף זיין פּנים און די תנועות און אין דעם אופן פון רעדען וואָלט קיינער נישט געוואוסט, אַז מרדכי איז אַ איד. דאָס שטודירען זיינס האָט ביי איהם בלויז געהאַט זיין אייגענעם צוועק און דערביי האָט ער גאָרנישט גע־טראַכט וועגען דעם אין דער פאַרבינדונג מיט'ן אידישען פאָלק, וואָס ייען דאַרף עס אויסגלייכען, רעפאָרמירען... מרדכי צעטערבוים האָט קיינמאָל נישט געטראָ־גען קיין גרויסען האַס צו די חסידים, צו די ספרים זייערע, גלייך ווי ער האָט זיי קיינמאָל נישט ליב געהאַט. ער איז פּשוט געווען פרעמד דערפון, דערפאַר האָבען זיי נישט בעשעפטיגט זיין מוח. אין שוהל האָבען איהם די פּוילישע חברים אויסגעמישט מיט זיך. בלאַנדע סטודענטקעס האָבען צו איהם בגנבה גע־שיקט בריוועלעך, וואָס נאָך יעדע עטלי־כע ווערטער זענען געשטאַנען דריי פּינ־טעלעך. זיינע פּוילישע חברים פּלעגען איהם איינלאַדען אין די זונטאָג'ס צו זיי אין די היימען, וואו ס'איז געשטאַנען אַ טיש מיט בראַמפען, פאַרבייסען און מיט אַן'אַש־בעכער, פול מיט נישט דערברענ־טע שטיקלעך פּאַפּיראָסען.

מרדכי צעטערבוים האָט אַ סך מאָל זיין חבר פאַרבונדען דאָס שלייפען ביים גומענעם קראַגען, ווייל ער האָט נישט געקאָנט לייקען די אָבגעלאָזענקייט זיי־נע. אַ סך רייד האָט מרדכי אויסגע־ברענגט דערויף, אַז זיין חבר זאָל האַל־טען אַ ביסעל מעהר אין אָרדנונג זיינע זאַכען, זיינע ביכער און כתבים און מאַ־קען זיך אַליין. מענדעל פּלעגט איהם נישט וועלען אויסהערען ביז'ן סוף און אַז ער איז שוין יאָ געשטאַנען אין גע־חערט, האָט מען אויך דערקענט, אַז זיי־נע אויגען זעהען עפּעס אַנדערש און זיין מוח איז מיט עפּעס אַ צווייטען ענין פאַרנומען.

ביי מרדכי צעטערבוים האָבען זיך די אַרומיגע נישט אויסגעטיילט אין אי־דען און קריסטען. ער האָט בלויז געזע־העז גוטע מענשען און שלעכטע, דער־פאַר איז אָפט געקומען צו גאָר הייסע אַמפּערנישען צווישען מרדכי צעטער־בוים און זיין שותף צו דער דירה.

מרדכי'ן האָבען די פּוילישע שוהל־חברים אָנגעהויבען אונטערצורוקען אַזעל־כע ביכער און בראָשורען, אין וועלכע ס'האָט זיך גערעדט וועגען דעם, ווי נישט יושר'דיג די וועלט איז פאַרטיילט, און ווי גוט עס וועט זיין, ווען מען וועט דעם סדר איבעראַנדערשען. מרדכי האָט זיך לעבעצענדיג אַ וואָרף געגעבען זיי צום לע־זען, ווייל לאַנג שוין האָבען איהם גע־מאַטערט פאַרשידענע שאלות. זיינע אוי־גען האָבען צוגעזעהן אַ סך שלעכטס, פאַרדאַרבענקייט און ער האָט געזוכט דעם שורש דערפון. אַ סך נייעס איז ער פון די ביכער געוואָהר געוואָרען: אַז אויף דער וועלט זאָל זיך לעבען גרינגער, פריי־דיגער, אַז די מענשען זאָלען ווערען בעסער. מען דאַרף בלויז, אַז אַלע זאָלען עס פאַרשטעהן, זאָלען דאָס וועלען.

מרדכי האָט זיך געפרייט מיט דעם, וואָס ער האָט זיך דערוואוסט פון די בי־כער, אַז ס'זענען געווען מענשען, וואָס האָבען געזעהן די ספּרענזשינעס פון דעם שלעכטען, געקוקט ברייטער און טיפער אויף דעם סדר פון דער וועלט, אַרומגע־נומען אַלץ אין אַ סיסטעם, אין געזעצען. מרדכי האָט ביים לייענען געפיהלט גלייך ווי עמיצער וואָלט איהם, אַ טרויעריגען, אַ פאַרבלאָנדזשעטען אין אַ פינס־טערען וואַלד, אָנגענומען פאַר אַ האַנד, געטרייסט און אַרויסגעפיהרט אויף דער פריי, וואו עס שיינט די בלענדינע זון...

ער האָט אָנגעהויבען בעהערשט צו ווערען פון דעם. וואָס ער האָט מיט אַזאַ אייפערינקייט אין זיך אַריינגעזויגען. אייגען זענען איהם געוואָרען יענע קלוגע געדאַנקען. ער האָט אינגאַנצען זיך אי־בערגעגעבען צו זיי מיט יוגענטליכען גלייבען און הייסקייט.

מרדכי איז געגאַנגען אויף סאָציאַליס־טישע פאַרזאַמלונגען, וואו מען האָט אַ סך גערויכערט, הויך דיסקוטירט. סטו־דענטען האָבען דאָרט דאָס ערשטע מאָל געפּרובט זייערע כוחות אַלס רעדנער, אַרויסגעזאָגט יעדעס וואָרט ריהרענד און ערנסט. דערנאָך האָט מען מיט געדעמפּ־טע קולות געזונגען וועגען דעם, „אַז נאָך אין פּוילען נישט פאַרלוירען" און וועגען „אונזער פאָן, וואָס שווימט איבער טראָנען".

מרדכי איז אין דער ערשטער צייט גע־ווען אַזוי שכור פון דעם נייעם, וואָס עס האָט זיך צו איהם אַנטפּלעקט, אַז ער האָט קיין רגע נישט געקאָנט איינזי־צען אויף קיין אָרט. ער האָט זיך אַרומ־געדרעהט אויף און אָב אין זיין שטיבעל, געמאַכט מיט די הענט. דערנאָך פלוצים זיך אָבגעשטעלט נעבען דעם מאַנטעל זיינעם, וואָס איז געהאַנגען אויף אַ טשוואָק און גענומען פאַר איהם האַל־טען אַ פייערדיגע רעדע. פאַרגעסען זיך, אַז דאָס רעדט ער צו זיין בגד און מיט אויפריכטיגען ברען אַגיטירט איהם פאַר דער וועלט. וואו עס וועלען נישט זיין קיין פינקעלדיגע פּאַלאַצען און שימ־לענדיגע קעלער־שטיבלעך, וואו מענשען און פעלקער וועלען זיין פריי, אין גליק און אין וואוילטיג און לעבען ווי ברודער.

(פאָרזעצונג קומט)

פאָרטרעטען

פון דער סעריע

„היינט"-פיגורען

(צום 30-יאָהריגען יובל)

איפגעצאָפט פון מ. קיפּניס

4.

אהרן אייזנהאַרן

און אָט איז ער, דער, וואָס טויזענדע־לעזער וואָלטען אים שטאַרק וועלען זיי חנען.

אָט אזוי האָט ער אויסגעזען אין דעם מאָמענט, וועו איך האָב אים אָבּגענומען אָפּגעראַטעוועט און ער האָט אפילו נישט בעמערקט.

קוקט זיך גוט איין אין די ליניען פון זיין פנים, אין די אויגען, אין דעם גרויסען שטערען זיינעם מיט די בריליען, וואָס זענען אים גאָנוש פּערריסען ארויס־צו, — דער פּראָקוראָר פון דער גאַנצער שרייבערישער „היינט"־משפּחה איז ער, דער שם. ענגסטער, הארטסטער און ריקזיכטסלאָזער אין זיינע פּאָליטישע מיינונגען, וועלכע ער בערגרינ־דעט תמיד מיט אזא שטאַלענער לאָגיק, אין אזא אייגענארטיגען געשליפענעם סטיל און קלארקייט.

— אהרן אייזנהארן הייסט ער. א נאָ־מען, וואָס אז א לעזער רעדט פון אים, גיט ער בעת מעשה א מאך מיט'ן פינ־גער און א שאָקעל מיט'ן קאָפּ:

— אייזנהארן? דאָס איז שוין גאָר עפּעס אַנדערש, קיין סך אייזנהארנס זע־נען נישט!

בטבעו — גאָרנישט אזא שטרענגער. אין נעזעלשאפט — דער וויכער, נאָכ־גיביגער, פרעהליכער חבר און פרייַנד. נעהמט ער אָבער די פּעדער אין האַנד, דאָן איז ער הארט ווי שטאָל נישט צום בויגען — איז נישט ביי אים קיין קאָמפּראָמיסען, האָט עמיצער געזונדיגט איז אחת דתו:

— טויט „ שטראָף!... אויב נישט טויט „ שטראָף איז כאָטש אזוי גוט אָבּ־צושמייסען... אייזצעלנע פּאָליטישע פיח־רער און גאַנצע רעגירונגען אויך...

וועו ס'קומט אויף אייזנהארנ'ען וואָלט ער דעם אָלטען טשעמבערלענ'ען שוין זיבען מאָל געהאַט אַראָבּגעפאָלט די הויזעך און גוט אָבּגעשמיסען... דאָס זעלבע וואָלט ער אויך געטהון נישט איין אידישען פּאָליטישען פיהרער און נעזעלשאפטליכען טהואר.

אז מען שמועסט — א פּראָקוראָר, א שטרענגער „בעז פּאַרדאָנ"...

דערפאר איז ער דאָך נישט רעדאַק־טאָר, וואָס ער וואָלט עס לכל־הפּחות גע־דארפט זיין...וויפיעל מאָל ס'האָט איהם געוואָלט מאכען פאר א רעדאקטאָר, האָט ער גענטפערט: „לא!"... ער וואָלט אפילו מסכים געווען אויף „יא", נאָר בתנאי, אז גלייכצייטיג מיט זיין פער־נעהמען די רעדאקציע „ שטוהט זאָל מען אויפ'ן הויף אין רעדאקציע אויפשטעלען א תליה, חמישים אמה די הויך, פאר די נישט־פאָלגער און נישט־אונטערווארפ־פער צו זיין רעדאקטאָרישען בעפעהל...

אזעלכער איז ער שוין, דער אריגינע־לער אהרן אייזנהארן. א מענש מיט פיעל ווייסן און שפּראָכען, אידישע און אלגע־מיינע, נאציאָנאַלער איד און אייראָפּעער מיט'ן ניכטערען זון פריייַן קוק... אב־סאָלוועט פון דער פּאַרויזער סאָרבאָנע, דער משכיל, דער ליטוואק און תלמיד חכם.

אהרן אייזנהארנ'ס אכציג שורות'די־גען „פון טאָג צו טאָג" לערנען אידען, טייטשען אידען יעדע שורה אוים מיט'ן גראָבען פינגער וויי א שטיקעל גמרא. אהרן אייזנהארן האָט תמיד וואָס צו זאָגען און וועו ער זאָגט נישט — זאָגט ער אויך...

א בלום אין שרייבער „ קראַנץ פון „היינט" איז ער נישט פון נעבטען.

זייַן מוהר און גיט א בעטער די נע־מערען „היינט" פון ערשטען יאָהרגאַנג. וועט אויהר שוין דאָרט אייזנהארנען נע־פינען. מיט צוויי אלפ'ן (א. א.) האָט ער זייַנע גייסטרייכע אינטערעסאַנטע בריף פון פאַריז געצייכענט, „דער געבער", ווי יאָקאָן ע"ה פלעגט אויהם ר. ע.

סענסאַציאָנעלע ענדערונג אין די פּודערן צום געזיכט

נידער מיטן נישט־נאַטירלי־כען „מאַקיאוש"־אויסזעהן!

א נייער פּודער, וואָס מען זעהט ניט אן אויף דער הויט, גיט דעם געזיכט א הערליך נאַטירליכע שיינקייט

עלעגאַנטע פּראָפּעסיאָנעלע פּיהרער אויף א נייעם פּודער צום געזיכט, וואָס מאַכט דאָס געזיכט גלאַטיג אהן שפּראַנץ פון גלאַנץ אין משך פון 8 שעה.

די געהיימניס בעשטעהט פון א נייעם אופן פון פאַברייצירען, פראָבּע וועלכען דער רינסטער פודער וועט דיר מאָל דורכגיי־זיפּ דורך א זיידען זיפּעלע, איז אויסגיי־מישט מיט א דאָפּעלטען קוי־עם־שוים. דער דאָזיגער נייעסטער סיסטעם — א רעזולטאַט פון לאַנג־יעהריגע ערפאַהרונגען פון פּראָ־צויזישע כעמיקער — איז איצט פּאַטענ־טירט געוואָרען דורך דער פירמע Tokalon דער פודער Tokalon בעזייכנט דעם גלאַנץ פון דער נאָז און עפּ־קויפּ פון גענזיכט. ער גיפּערט דעם גענזיכט אָ־אומגעוויינלעך שענקיים. אין דאָס גענזיכט בלייבט אָבּסאָלוט מאַט אין משך פון 8 שעה. קיין וויכט, ענגען אָדער שווייצען רופען שוין נישט ארויס קיין גלאַנץ אויף אייער געזיכט־הויט, אויב איהר גענרויכט דעם „מאַט־מאַכענדען" פודער Tokalon וועל־כער וועט פּאַסירט לויט די אריגינעלע אָ־ריגינישע פאַרמיולען פון דעם אויס־שרייבער Tokalon פודער Tokalon איז אין 10 הערליכע פּא־ריזענער. 1.40 זל און 2.50 זל

ראָס לעבעדיג איז לארז

כאַראַקטעריסטישע וואַרנונג אין „ארענדאַוויניק"

אין ענדעקישען „ארענדאַוויניק" איז נעב־מען אַבּגערוקט געוואָרען א כאַראַקטעריס־טישע וואַרנונג פון וועלכער מיר דערווי־סען זיך, אז נעוויסע פּערזאָנען סטודען פּוליטישע פירמעס אין פיהרען דורך אין נאַמען פון „ארענדאַוויניק" א נעגדי־זאַמ־לונג לטובת דער פּיקעטען־אַקציע. דער „אהענדאַוויניק" פערזיכערט, אז ער האָט קיינעם נישט בעפּילכטעט צו דורכצופּיה־רען אזא זאַמלונג און האָט קיין שום פי־קעטען־אַקציע נישט אונטערגענומען.

בעשטראָפט 60 פאַבריקאַנטען

60 לאָדזשר פאַבריקאַנטען זענען בעש־טראָפט געוואָרען מיט סומען פון 10 ביז 300 זל. אַר נישט אַבהיטען די אַרבייטס־צייט און פאר איינהאַלטען די אַרבייטס־לויהנען.

— ציניב א מעשה מיט וועסלען אין דער לאָדער איינוואוינער משה שער פער־משפט נעוואָרען א חודש אַרעסט.

פערמשפט א נדן־כאפער

משה נערשאַנאָוויטש האָט אויסגענארט ביי א מיידעל איהר נדן און לסוף נישט געוואָלט מיט איהר חתונה־האָבען. דער נדן־כאפער האָט דערפאר פּטומען 6 חדשים תפיסה.

— פעלקיס בראַדעל האָט מיט א בייטש א שמיץ געטהאָן א פאַליציאַנט. בראַדעל איז פערמשפט געוואָרען אויף 10 חדשים תפיסה.

קאַנפערענץ פון לעדער־נאַלאַנטעריע־דעטא־ליסטען אין קליינהענדלער־פער־באנד

היינט דאָנערשטאָג 8.30 אַוונד קומט־פאָר אין לאָקאל פון צענטראַלען דעטא־ליסטען און קליינהענדלער פערבאנד (לעשנא 40) א באַנדזע־קאָנפערענץ פון לעדער־נאַלאַנטעריע־דעטאַליסטען. אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ וועט אָרומגע־רעדט וווערן די געשאפענע סיטואַציע אין דער לעדער־נאַלאַנטעריע־דעטאַליס־טען און קליינהענדלער־פּער־באנד אין פאָלגע דעם וואָס אין ס'וועלען אָנגענומען וווערן פערטיידי־גונגס־מיטלען.

צוליב דער וויכטיגקייט פון די פראַגען, וועלכע וועלען בעריהרט וווערן אויף דער קאָנפערענץ איז פאַראויסגעזעהן א גרויס־סער אָנטייל פון די מיטגלידער

חתן צושטעכט זיין כלה מיט א מעסער

צום שניידער אברהם פוקער (שענא 74) איז געקומען זיין שוועסטער, די 23־יעהרינע רחל. גלייך נאָך איהר איז נאָכגעקומען איהר חתן דער 26־יעהרי־גער חיים לערמאן (פּאַנסקא 47). ער האָט אַרויסגעכאפט א מעסער, זיך גע־וואָרפען אויפ'ן מיידעל, איהר געמאָכט טיפע וואונדען אין האַלז און אין דער פּליייצע.

נאָכ'ן בלוטיגען אקט האָט ער אוועק־געוואָרפען ס'מעסער און איז אַנטלאָפען.

איבערגעפאַלדען א פרוי

אויף עק נאָלעווקי און ענעשא איז אי־בערגעפאַלדען געוואָרען דורך אַ־אויטא די 56־יעהרינע פייגע וואָלאָנא (סאָפּיע־זשינסקא 7). די פרוי איז פערוואונדעט נעוואָרפען א חודש ארעסט.

פורים־פייערונג פאר די אידישע זעלנער פון וואַרשאַווער גארניזאן

פאר די אידישע זעלנער פון וואַרשא־ווער גארניזאן איז אין דער גארניזאן־שוהל אויף פּראָגע איינטראָדענט געוואָ־רען א ספעציעלע פורים־פייערונג. די תפילות האָט אַבּגעריכט דער מיליטערי־שראָביבּערראַביגער משיאַ שטיינבערג. וויי אויך דער חזן מיט'ן זעלנער־באָר. אַנ־שטאָט שנכשפּרעכענדע דרשה האָט נשהאלטען מאיאַ שטיינבערג. אויף דער פייערונג איז נעשן אָנגעוויזענד די פערוואלטונג פון וואַרשאַווער פידהאַרטאַציע, אונטער דער לוי־טונג פון וו. בערדיצ'עוו. סאָליסט: אלעק־סאַנדער אונינסקי (פּאַרטיזאן). 1) בעש־תאָוועו: קלאַוויר־קאָנצערט עס־דור, 2) זמאל־מאן קאָדאַל: מעניע פון גאַלאַנטע; 22.30 — „ב־ד אין וויסען"; 22.45 — פלויטען; 23 — לעצטע נייעס.

וואַרשא 2 (216). 14 — ראַדיאָ־סאָ־לאָן־פּראָגראַם; 15 — פערווייַלונגס־קאָנצערט פון פלויטען; 16.05 — בעטהאָווען: טריא עס־דור; 16.50 — סאָליסטען־ווינטקאָל; 17.40 — לייטבע מוזיק פון פלויטען; 20.05 — סימפּא־נישער קאָנצערט פון דער וואַרשאַווער פילהארמאָניע. 1) מוסאָרגסקי: אויבליוטונג צו דער אָפּערע „באָוואָשטשינא", 2) גלאזונאָוו: די 4־טע סימפאָניע, 21.05 — אָפּ־לערע מוזיק פון פלויטען; 21.20 — לוטערישע סקיצע; 21.35 — לייטבע מוזיק פון פלויטען; 22.35 — געזאַנג־קשוטאל פון ווו. מישקאָווסקי; 23 — בראַניסלאַוו הובער־מאן, יאשא חפץ, ערניקא מאריני סערגיי ראכמאנינאוו און וולאדימיר האראוויץ שפּילען (פלויטען).

ירושלים (449.1). העברעאיש: 18.30 — אפרים נאלדשטיין לייענט פון דער סדרה און חמשה פון דער וואך; 19 — וועשטער־בעריכט און נייעס; 19.15 — סימפאָנישער קאָנצערט פון פלויטען.

פּאַריז (431). און ליאָן (463). 8.30 — „וועלט־מוזיק". אָפּערעטע פון לאָדן, אויסצוג: 23 — לעצטע נייעס; 23.15 ביז 23.55 — טאַנץ־מוזיק.

וואַרשא 2 (216). 14 — מאַנדאָלין־אָרכעסטער פון פלויטען; 15.10 — סאָליסטען־קאָנצערט. באַ־ריטאָן אין אידעלי; 16 — אַקארדיאָן־קאָנצערט פון פלויטען; 18.15 — קאָמערשעל מוזיק אויף פלויטען; 21.05 — 2 וויולאָנטשעלי־סאָלאָ (פּל מען); 21.50 — סימפאָניע פון וועניג־בעקאָנטע אָפּערעטע (פּלויטען); 22.50 — וועלט פון עדויאַרד לאָלאָ (פלויטען). צוו. אנד. „די שפּאַניש־ע סימפאָ־ניע", געשפּילט דורך „הונדה מנחין".

ירושלים (449.1). העברעאיש: 18.30 — „המבדיל"; 18.35 — „סימפאָניע" פון רבקה א. יספּ־זאָהן"; 18.45 — וועלט־בעריכט און נייע־עס; 19.05 — פּעדאַגאָגיע פון אַרעלזוניג פון וויקטאָר קעלנער; 19.25 — אָפּ־עראַ־מוזיק, געשפּילט דורכ'ן „זאַלי־אָ־קעט זוי". — 20.15 — ענגליש פּאַראַאָ; 21.15 — טרום.

שטראַסבורג (349). 21.30 — סימפאָני־שער קאָנצערט פון דער ר.

מילאַן (368). 21 — מראַנסמ סיע זינ'ם מעאַטער מאַן קאַ־לא אין נעאפּאל: צווי אָפּע־רעס פון אַרזאַנצי.

רוים (420). 21 — „דאָס לאַנד פונ'ם שמייכער", אָפּערעטע פון ליהא.

פּאַריז (431). און ליאָן (463). 8.30 — „וועלט־מוזיק". אָפּעראַ זיי מאַ־סענע, מראַנסמיסיע פון דער פּאַריזער אָפּע־רא קאָמיק".

פּראָג (470). 20.30 — אַ־ר־וויולונצעל־סאָלאָ; 22.30 — טאַנץ־מוזיק.

בודאָפעשט (556). 17.40 — קאָנצערט פון ב־דאָפעשטער אָ־קעסטער (פּרוי־פעסאָר דוראָ); 19.20 — אונ־גאַרישע לודער; 22 — טאַנץ־מוזיק; 23 — קאָנצערט פון דאָרי־אָ־קעסטער.

פּריימאָג, 10 מערץ

וואַרשא 1 און 2: קאָנצערט פון פילהארמאָניע

וואַרשא 1 (1639). 6.30 — פריהמאָר־גען־פּראָגראַם; 8 און 11 — אויד־יציש פאר פּראָפּעסאָר; 11.25 — פלויטען; 12.15 — מ. שאַ־ציימונג; 15 — פאר קינדער; 15.30 — מ. רייכער; 16.20 — ליטעראַר־שע קראָניק; 16.35 — די שענסטע קוואַרטעטען פון קאָנצערטען פון די וויענער קאָפּעלע (פלויטען); 17.30 — דואָסען פון ישראל בריאַהמס; 17.50 — „ווירטשאפט און מחהת" — פּאָפּולערזונג פון דר. מ. פּראָאָסק; 18.30 אויד־יציש פאר פּאָלאַקען אין אוסטראַד; 19.15 — פערוויילונגס־קאָנצערט פון וויולאָן; 20.40 — וועדערציימונג; 21 — פערוויי־לונגס־קאָנצערט פון לאָדז; 21.40 — אָקטעט־קאָנצערט פון לאָדז; 22 — „וועלט־מוזיק". אָפּעראַ זיי מאַ־סענע, מראַנסמיסיע פון דושעק הולמאָן, 22.40 פלויטען; 23 — לעצטע נייעס; 23.15 ביז 23.55 — טאַנץ־מוזיק.

וואַרשא 2 (216). 14 — מאַנדאָלין־אָרכעסטער פון פלויטען; 15.10 — סאָליסטען־קאָנצערט. באַ־ריטאָן אין אידעלי; 16 — אַקארדיאָן־קאָנצערט פון פלויטען; 18.15 — קאָמערשעל מוזיק אויף פלויטען; 21.05 — 2 וויולאָנטשעלי־סאָלאָ (פּל מען); 21.50 — סימפאָניע פון וועניג־בעקאָנטע אָפּערעטע (פּלויטען); 22.50 — וועלט פון עדויאַרד לאָלאָ (פלויטען). צוו. אנד. „די שפּאַניש־ע סימפאָניע", געשפּילט דורך „הונדה מנחין".

שבת, 11 מערץ

פאריז און ליאָן: „וועלטהער"

וואַרשא 1 (1639). 6.30—פריהמאָרגען פראָגראַם; 8 און 11 — אויד־יציש פאר לען; 11.25 — פלויטען; 12.15 — מ. שאַ־ציימונג; 15 — פאר קינדער; 15.30 — מ. רייכער; 16 — קאָמערשעל מוזיק פון קאָמפּאָו־זיק; 16 — נאָכמיטאָג־ציימונג און בריוון; 16.20 — ליטעראַר־שע כראָניק; 16.35 — די שענסטע קוואַרטעטען פון די וויענער קאָפּעלע (פלויטען); 17.30 — דואָסען פון ישראל בריאַהמס; 17.50 — „ווירטשאפט און מחהת" — פאָפּולערזונג פון דר. מ. פּראָאָסק; 18.30 אויד־יציש פאר פּאָלאַקען אין אוסטראַד; 19.15 — פערוויילונגס־קאָנצערט פון וויולאָן; 20.40 — וועדערציימונג; 21 — פערוויי־לונגס־קאָנצערט פון לאָדז; 21.40—אָקטעט־קאָנצערט פון לאָדז; 22 — „וועלט־מוזיק". אָפּעראַ זיי מאַ־סענע, מראַנסמיסיע פון דושעק הולמאָן, 22.40 פלויטען; 23 — לעצטע נייעס; 23.15 ביז 23.55 — טאַנץ־מוזיק.

וואַרשא 2 (216). 14 — מאַנדאָלין־אָרכעסטער פון פלויטען; 15.10 — סאָליסטען־קאָנצערט. באַ־ריטאָן אין אידעלי; 16 — אַקארדיאָן־קאָנצערט פון פלויטען; 18.15 — קאָמערשעל מוזיק אויף פלויטען; 21.05 — 2 וויולאָנטשעלי־סאָלאָ (פּל מען); 21.50 — סימפאָניע פון וועניג־בעקאָנטע אָפּערעטע (פּלויטען); 22.50 — וועלט פון עדויאַרד לאָלאָ (פלויטען). צוו. אנד. „די שפּאַניש־ע סימפאָניע", געשפּילט דורך „הונדה מנחין".

ירושלים (449.1). העברעאיש: 18.30 — „המבדיל"; 18.35 — „סימפאָניע" פון רבקה א. יספּ־זאָהן"; 18.45 — וועלט־בעריכט און נייע־עס; 19.05 — פּעדאַגאָגיע פון אַרעלזוניג פון וויקטאָר קעלנער; 19.25 — אָפּ־עראַ־מוזיק, געשפּילט דורכ'ן „זאַלי־אָ־קעט זוי". — 20.15 — ענגליש פּאַראַאָ; 21.15 — טרום.

שטראַסבורג (349). 21.30 — סימפאָני־שער קאָנצערט פון דער ר.

מילאַן (368). 21 — מראַנסמ סיע זינ'ם מעאַטער מאַן קאַ־לא אין נעאפּאל: צווי אָפּע־רעס פון אַרזאַנצי.

רוים (420). 21 — „דאָס לאַנד פונ'ם שמייכער", אָפּערעטע פון ליהא.

פּאַריז (431). און ליאָן (463). 8.30 — „וועלט־מוזיק". אָפּעראַ זיי מאַ־סענע, מראַנסמיסיע פון דושעק הולמאָן, 22.40 פלויטען; 23 — לעצטע נייעס; 23.15 ביז 23.55 — טאַנץ־מוזיק.

וואַרשא 2 (216). 14 — מאַנדאָלין־אָרכעסטער פון פלויטען; 15.10 — סאָליסטען־קאָנצערט. באַ־ריטאָן אין אידעלי; 16 — אַקארדיאָן־קאָנצערט פון פלויטען; 18.15 — קאָמערשעל מוזיק אויף פלויטען; 21.05 — 2 וויולאָנטשעלי־סאָלאָ (פּל מען); 21.50 — סימפאָניע פון וועניג־בעקאָנטע אָפּערעטע (פּלויטען); 22.50 — וועלט פון עדויאַרד לאָלאָ (פלויטען). צוו. אנד. „די שפּאַניש־ע סימפאָניע", געשפּילט דורך „הונדה מנחין".

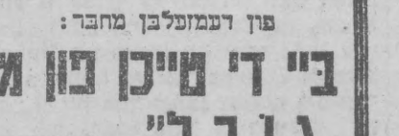

ל'יענט דעם „וועלטשפיגעל"

סִפְרֵי לִמּוּד מְצִינִים

מֵאֵת הַבַּלְשָׁן וְהַפַּדְגוֹג א. י. שַׁפִּירָא

מְחִיר הַסְּפָרִים הַיּוֹצֵא

בְּנֵי מ"ב	לְשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה	I	1.50 זל.	רְקוּדֵק לְמִתְחִילִים	0.80 זל.
. מ"ב	. . .	II	1.80 .	סֵפֶר קְרִיאָה מ"ב	2.40 .
. מ"ב	. . .	III—IV	3.00 .	. . מ"ב	2.80 .
מ"ב	. . .	V—VI	4.00 .	מ"ב נִבְחָרִי הַלָּשׁוֹן I	2.00 .
				. . . II	2.50 .

לְסֵפֶר שַׁפִּירָא יֵשׁ הַכְשָׁרוֹן הַנָּכוֹן שֶׁל מַדְקֵדֵק אֲמִתִּי. כְּשֶׁבִּיל הַמַּדְקֵדֵק הָאֲמִתִּי הַדִּקְדּוּק אֵינוֹ מַלְחָמָה כְּתוּמֶר כִּי אִם יְצִירָה מִן הַחוֹמֶר, סֵפֶל הַרְמוֹנִי וּמְלֹא חַיִּים הַנִּחְמָד מִן הַשִּׁיר הַדּוֹמֵם.

הַתַּרְגִּילִים הַנִּתּוֹנִים בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר לִנְתּוֹחַ וְלִנְסוֹת כְּתוּבִים כְּשָׁפָה צְחָה וּמְלוּטָשָׁה הֵיטֵב. מֵאֲמָרוֹת מְלֹאֵי תֹּכֶן וְיוֹפִי. („תשורה" ח"ס)

לִפְנוֹת אֶל Ch. Szapiro, Warszawa, Solna 14. P. K. O. 4.683

אַרוּיס פון דרוק

בְּרוּיט אוּן זאַלְץ

פון מ. בּוּרשטין

פון דעמזעלבן מחבר:

בַּיי דִי מַיִּסְן פון מָאזוּוע

„גוֹרל"

ראָמאַן, נייַ אויפלאַגע

אִיבּער דִי חוֹרבות פון פלויטע

(א ששטעל)

הויפּט־פּאַרקויף „קולט־בוך", נאַלעווקי 2a

אַנאַנסען אַנענטור

טוואַרדא 5 טע"ל. 2-17-63

• דַייזנער •

ערלעדיגט אַלערליי אַנאַנסען אין אַלע צווייטונגען פון וואַרשא און די פּראָווינץ צו נעפּראַלאַנען — פּין 2 נייַאכט

רעפּראַקטיץ־פּריזען, נערסטער רעמאָנט. בעקוועמסטע בעדינגונגען.

סענסאַציאָנעלע ענדערונג אין די פּודערן צום געזיכט

נידער מיטן נישט־נאַטירלי־כען „מאַקיאוש"־אויסזעהן!

א נייער פּודער, וואָס מען זעהט ניט אן אויף דער הויט, גיט דעם געזיכט א הערליך נאַטירליכע שיינקייט

עלעגאַנטע פּראָפּעסיאָנעלע פּיהרער אויף א נייעם פּודער צום געזיכט, וואָס מאַכט דאָס געזיכט גלאַטיג אהן שפּראַנץ פון גלאַנץ אין משך פון 8 שעה.

די געהיימניס בעשטעהט פון א נייעם אופן פון פאַבריצירען, פראָבּע וועלכען דער רינסטער פודער וועט דיר מאָל דורכגיי־זיפּ דורך א זיידען זיפּעלע, איז אויסגיי־מישט מיט א דאָפּעלטען קוי־עם־שוים. דער דאָזיגער נייעסטער סיסטעם — א רעזולטאַט פון לאַנג־יעהריגע ערפאַהרונגען פון פּראָ־צויזישע כעמיקער — איז איצט פּאַטענ־טירט געוואָרען דורך דער פירמע Tokalon דער פודער Tokalon בעזייכנט דעם גלאַנץ פון דער נאָז און פּערקויפּט אויף דעם געזיכט אָ־אומגעוויינלעך שענקיים. אין דאָס גענזיכט בלייבט אָבּסאָלוט מאַט אין משך פון 8 שעה. קיין וויכט, ענגען אָדער שווייצען רופען שוין נישט ארויס קיין גלאַנץ אויף אייער געזיכט־הויט, אויב איהר גענרויכט דעם „מאַט־מאַכענדען" פודער Tokalon וועל־כער וועט פּאַסירט לויט די אריגינעלע אָ־ריגינישע פאַרמיולען פון דעם אויס־שרייבער Tokalon פודער Tokalon איז אין 10 הערליכע פּא־ריזענער. 1.40 זל און 2.50 זל

שאַפּער אוּן קינא

אַוועשטשי": שעפּסען־קוואָל.
וויעקע: וועלבוים נאָבּיעץ און האַרנשַׁא.
דעמבּי: מאָדאָם סאָן־יעסן.
פּאַלסקי: אָבּ־אָנ קסאַנט־פּו.
נאָוון: זושי קסאַנבּסי.
קסאַע־אָנ: דאָם וואָ־יאָשוב
אַנטיאָם: „דו־יעוובש נא ז' לאס:".
קווי פּ־נ קווא: פאָר פּאָ־אַסאָדעם.
־וסישע סטודיע: מאָסק.

קיוו:

אדרעס: ציגאַנקא.
אויראַפּא: משי ניעוויניאַנסקא.
אינפּערנאַל: משטשוטשעניע.
אָפּ־אָבּטיק: וו'נדק וואַרט
אומשעכא: סערצע מאַטקי.
בּאָרט ק: בּו־דער פּש־אשוול.
תאַליוואוד: פּאַדוויזשניע
וו קטאָריא: בווילינ פּאָקיסי.
מאַנקא: פּאַוועל אי גאַזעל.
מאַדושעמסק: פּיאַריס
מיקיסקי: זאַמקניעמסי שוואָפּ.
מעיקא: נעדזוינסקי און פּאַריזש וו'אַבּנ.
ספּינקס: קרופּעוויניע סכיעזשקע.
סם "אווי: סק־אדז אָנע זשיטשע.
פּיפּהארמאָניע: יאַסטשאַב.
פּאַפּאדיום: „זאַזא".
זאַמא: פודסקיע סערצע
פאָן: „וווי־טשעזסי זשיוו אָלוב"
שוויאַמווויד: פּראַוויע פּראָפּעסאָרע פּינדסיע.
־אָ־אַסקא: פּאָ־אָ באָהאַבּער.
קאַבּיעטע: קאַבּיעטע קמורען קאַכאם
און א רעוויע.

גייסטיג אַבּגעשאַנענע קינדער

הייל־פּעדאַגאָ־שער אנשטאַלט פון

Dr. med. JÓZEF TWERSKI

w Grotach pod Warszawą

p-ta Bernerowo, tel. 296-64.

עם וועט אָנגענומען קינדער. וועלכע טעגען נישט בעזיכען נאָרמאַלע שולען. אבּגעשאַנענע אין דער עקזוויקלונג. נער־וויזיע, שווער־ערציהבארע. פּסיכאָאַנאַ־ליזע מיט שפּראַך־שווערניסייטען אר"ג.

יִיעזעפּשאַדט

דר. מער. זילא 5 ווי. 29 נעהמט־אן א נאַנצען יאָהר.

Dr. A. POTOK

CHOROBY NERWOWE

Przyjmuje w lecznicy ul. Nowolipki 51 godz. 1—2 p. p. w domu Wielka 18 godz. 5—7 tel 206-31.

לעטשניצא אַרלא 3

וועגע־ישע. נעשלעכטס און חויט־קראַנ.

מענער פון 9 פריה ביז 9 אוי. ווינשא פון 9 ביז 3. פרויען א דשקטאָרין ס'ן 2 ביז 6.

פּראָפּ. פּעראַיין פון צייטונגס־פערשפּרייטער, וואַרשא נאַלעווקי 17 ווי. 84 מעט. 11-55-93

קאָמוניקאַט

אויפ'ן סמך פונ'ם פרעסע־דעקרעט דאַרפען אלע צייטונגס־פערשפּרייטער זיך איבער־רעגיסטרירען.

יעדער צייטונגס־פערשפּרייטער ווי אויך די פערטרעטער קענען ערהיבּגען די נויטיגע פאַרמאַליטעטען אין משך פון דער היינטיגער נאַכט, אין קאָנצעסיאָריע פון פּעראַיין, יעדען טאָג פון 12 ביז 3 נ"מ.

בייַם אַדורכפּיהרען די רעגיסטראַציע דאַרף מען בעזיגען א פערזענליכען דאָקומענט און די פריהערדיגע ערלויבניש פון רעגירונגס־קאָמיסאַריאָט.

די וועלכע האָבען זיך שוין רעגיסטרירט, דאַרפען קיינמאָל אבּנעהמען די פּרישע ערלויבניש.

ד י פ ע ר ו א ל ט ו נ ג

Red. odp. A. Ryderman

Wydawca: Wydawnictwo „Hajnt". Dzierżawca: Spółdzielnia Wydawn. „Alt-Naj" Odnowienie z odp. udz. Drukarnia „Hajnt". Chłodna 8